

BISMIL'LAHI'R-RAHMANI'R-RAHIM

E KEQJA E ZEMËRIMIT, URREJTJES DHE HASETIT

Imam Gazali

Ihjau Ulumid-din
Ringjallja e diturive fetare
Imam Gazali

Titulli i origjinalit:
Kitabu zemmi'l-gazab ve'l-hikd ve'l-haset
LIBRI 25

Përgatiti dhe përktheu
Is'hak Shala dhe Abdullah B. Ferizi

Lektor:
Shenaj Zeneli

Prishtinë, 2023

Me emrin e Allahut, Mëshiruesit, Mëshirëbërësit

PARATHËNIE

Falënderoj Allahun, mëshirën e Tij mund të arrijnë vetëm ata që shpresojnë faljen. Vetëm të devotshmit mund të shpëtohen nga zemërimi i Tij. Ai i krijoi robët e Tij nga asgjëja. I ngarkoi me epsh, pastaj i urdhëroi që të mos i afrohen gjithçkaje që dëshirojnë. I ngarkoi me zemërim, por edhe ju mundësoi ta mposhtnin. Pastaj i rrethoi me gjëra që ju pëlqejnë dhe nuk ju pëlqejnë, e ju dha afat, për të provuar se çfarë do të bënin. Për të ditur sinqeritetin e tyre në pretendimet e tyre, i provoi shkallët e dashurisë së tyre në këtë çështje, dhe i njoftoi se asgjë që ata bëjnë, haptazi apo fshehurazi, nuk i fshihet Atij. Dhe i njoftoi se vdekja ju vjen papritmas:

“Ata presin vetëm një zë të tmerrshëm, që do t’i kaplojë, ndërsa grinden me njëri-tjetrin.

Atëherë ata nuk do të mund të lënë testament e as të kthehen te familjet e tyre.” 36-Ja Sin: 49-50

Salat dhe selam zotërisë të peygamberëve, Muhammedit a.s., pronar i flamurit nën të cilin do të mbliidhen edhe peygamberët tjerë, selam edhe ehli-bejtit të tij dhe as'habëve të tij të ndershëm e të pastër, që janë udhëzuar dhe që udhëzojnë, në rrugë të drejtë.

Pas kësaj, duhet ta dish se zemërimi është një gacë zjarri fshehur thellë në zemër, si prushi nën hi, me të cilën Allahu Teala i djeg dhe mbulon zemrat. Sikur guri që nxjerr shkëndijë kur goditet nga hekuri, edhe zemërimi nxjerr në shesh arrogancën e fshehur në zemrën e inatçiut mizor. Atyre që shikojnë me *nur jekin* iu zbulua se njeriu ka një damar që shtrihet drejt shejtanit. Kur zjarri i zemërimit fillon të dallgëzohet te dikush, atij i shtohet afërsia me shejtanin. Pra, këdo që e mposht zjarri i zemërimit, i shtohet afërsia me shejtanin, i cili edhe ka thënë: ***"mua më krijove nga zjarri, kurse atë nga balta."*** (7:12).

Vet esenca e baltës është qetësia në dinjitet. Ndërsa esencë e zjarrit është djegia, përpëlitja dhe pa-rehatia. Zemërimi vjen nga aty, ndërsa urrejtja dhe haseti janë përfundimi i keq i atij zemërimi. E nga këto, u shkatërruan ata që u shkatërruan, e u prishën ata që u prishën.

Burimi i urrejtjes dhe hasetit është në një copë mishi - zemra materie, e cila është e lidhur me zemrën shpirtërore; kur ajo është e mirë, i gjithë trupi është mirë. Meqenëse zemërimi, urrejtja dhe haseti e çojnë njeriun në shkatërrim, është e nevojshme të mësohet për rrezikun dhe shëmtinë e tyre, që të shmangen nga zemra dhe të mbrohet nga e keqja e tyre. Sepse ai i cili nuk e njeh të keqen, mund të bjerë në të. Bile nuk mjafton vetëm t'i njohësh të këqijat, por duhet të mësosh edhe mënyrat e shpëtimit nga to. Në këtë libër, ne do të shpjegojmë të keqen e zemërimit, si edhe fatkeqësitë e urrejtjes dhe hasetit.

Kapitulli i parë
E KEQJA E ZEMËRIMIT

Në lidhje me këtë çështje, në ajetin:

“Kur ata që nuk besuan mbushën zemrat e veta me injorancë, injorancë të paganizmit, Allahu zbriti qetësinë e Tij në zemrën e të Dërguarit të Tij dhe të besimtarëve dhe për ata zgjodhi besimin e drejtë.”

(48-Fet’h: 26), Allahu Teala e qorton injorantin për zemërimin e tij dhe përpjekjet e kota, dhe e lavdëron besimtarin për qetësinë që Ai ia zbriti në zemër.

HADITHET NË KËTË ÇËSHTJE

Ebu Hurejre tregon se dikush i kërkoi Resulallahut s.a.v.s., një këshillë të shkurtë, e Resulallahu s.a.v.s., i tha të mos zemërohet. Personi përsëriti të njëjtën kërkesë, e Resulallahu s.a.v.s, përsëri i tha:

- Mos u zemëro.¹

Abdullah ibn Omeri r.a., i tha Resulallahut s.a.v.s.:

- Dua një këshillë të shkurtë, që ta kuptoj e zbatoj, e Resulallahu s.a.v.s., tha:

- Mos u zemëro.

¹ Transmeton Buhariu

Ibn Omeri i bëri të njëjtën kërkesë edhe dy herë, e Resulallahu s.a.v.s., secilën herë i tha:

- ***Mos u zemëro.*** ²

Abdullah ibn Omeri r.a., gjithashtu ka thënë:

“E pyeta një herë Resulallahun s.a.v.s., se si të shpëtoj nga hidhërimi i Allahut, e Resulallahu s.a.v.s., më tha:

- ***Mos u zemëro.***”³

Ibn Mesud r.a., transmeton se Resulallahu s.a.v.s., pyeti:

- ***Cilin nga ju e pranoni si fitues?***, e as’habët thanë:

- ***Atë që nuk i bie shpina në tokë.***

Resulallahu s.a.v.s., tha:

- ***Ai nuk është fitues. Fitorja i takon atij që e kontrollon veten kur zemërohet.***⁴

Ebu Hurejre transmeton se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Nuk është i fortë ai që e rrëzon për tokë tjetrin. I fortë është ai që e kontrollon veten kur zemërohet.” ⁵

² Ebu Ja’la

³ Teberani në ‘**Mekarim-i Ahlak**’

⁴ Transmeton Muslimi

⁵ Buhariu dhe Muslimi

Edhe Abdullah Ibn Omeri r.a., transmeton se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Atij që e mposht zemërimin e vet, Allahu Teala ia mbulon të metat.”⁶

Sulejman b. Davud a.s., i tha djalit të tij: *“O biri im, ruaju nga zemërimi, sepse lëndon zemrat e njerëzve të butë.”*

Në interpretimin e ajetit **“...që do të jetë prijës i matur”**, (3:39) Ikrimë ka thënë se qëllimi nga fjala *‘sejjid’* është zotëria të cilin zemërimi nuk e mposht. E kur Ebu Derda r.a., kërkoi këshillë nga Resulallahu s.a.v.s, për një veprim që do t’ia mundësojë të hyjë në xhenet, Resulallahu s.a.v.s., i tha:

- Mos u zemëro.⁷

Kur Jahja a.s., i tha Isës a.s.:

- *Mos u zemëro; Isa a.s., tha:*

- *Unë jam njeri, nuk është në fuqinë time të mos zemërohem. Jahja a.s., i tha:*

- *Mos u bëj i pangopshëm për pasuri. Isa a.s., tha:*

- *Kjo veç është e mundur.*

⁶ Transmeton Ibn Ebu’d-Dunja

⁷ Ibn Ebu’d-Dunja dhe Teberani në **‘Kebir’**

Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Sikur barishtja e hidhur (sebur) që e prish mjaltin, edhe zemërimi e prish besimin.”⁸

Si edhe,

“Kur njeriu zemërohet, i afrohet xhehenemit.”⁹

Një person e pyeti Resulallahun s.a.v.s.:

- *Çka është më e rënda?*, e Resulallahu s.a.v.s., tha:

- **Është zemërimi i Allahut.** Personi pyeti:

- *Si të shpëtoj nga zemërimi i Allahut?*, e Resulallahu s.a.v.s., tha:

- ***Ti mos u zemëro.***¹⁰

⁸ Transmeton Bejhakui

⁹ Bazzar dhe Ibn Adij

¹⁰ Ahmedi nga Abdullah Ibn Omeri.

FJALËT E TË MËDHENJVE TË ISLAMIT NË KËTË ÇËSHTJE

Hasan Basriu ka thënë: *"Kur kërcen me zemërim nga vendi, ka frikë se do të biesh në xhehenem!"*

Dhul-Karnejn takoi në një melek, e i tha:

- *Më mëso diçka që do të ma forcojë besimin dhe bindjen, e ai meleku i tha:*

- *Mos u zemëro me askënd sepse koha kur shejtani më së shumti mund ta sulmojë njeriun është kur njeriu zemërohet. Prandaj përpiqu ta mposhtësh zemërimin tënd me qetësi. Mos nxito, sepse në nxitim e humb fitimin e ditës. Bëhu i sjellshëm me të gjithë. Mos u bëj inatçi e arrogant.*

Vehb b. Munebihiu tregon: *"Shejtani provoi çdo mjet për të mashtruar një prift në një kishë, por nuk pati sukses. Një ditë, shejtani erdhi te dera dhe i tha:*

- *Hape derën, e prifti i tha:*

- *Nuk ta hap. Shejtani i tha:*

- *Hape, se nëse largohem, do të pendohesh; por prifti prapë nuk e hapi, e atëherë shejtani i tha:*

- *Unë jam Isa (a.s.)! Prifti iu përgjigj::*

- *Po edhe nëse je? A nuk na urdhërove ti të bëjmë ibadet dhe ta luftojmë nefsin, dhe se me ty do të*

takohemi në ditën e gjykimit? Nëse do të thuash diçka tjetër tani, unë nuk do ta pranoj. Shejtani i tha:

- Jo, unë jam shejtani, doja të t'.mashtroja, e dështova. Tani më pyet çfarë të dëshirosh, e do të përgjigjem; Prifti i tha:

- Nuk kam pyetje për ty; dhe shejtani filloi të largohet, por atëherë prifti i tha:

- Më dëgjo.

- Po, do të dëgjoj!, tha shejtani, e prifti i tha:

- Më trego cila cilësi të ndihmon më shumë ty për të mashtruar njerëzit? Shejtani u përgjigj:

- Zemërimi. Kur njeriu zemërohet, unë e kthej atë kah të dua, si fëmija që e rrotullon fugën kur luan.

Hajseme tregon: “Shejtani thotë: ‘Si mund të më mundë njeriu mua? Unë vendosem në zemrën e tij kur ai është i qetë, jo i zemëruar. E kur të zemërohet, unë fluturoj në mendjen e tij.’”

Xhafer b. Muhamedi ka thënë: "Zemërimi është çelësi i çdo të keqeje."

Njëri nga ensarët ka thënë: “Koka e injorancës është inati, drejtuesi i saj është zemërimi.”

Ai që mjaftohet me injorancë nuk mund të jetë i drejtë e i butë. Përderisa drejtësia dhe natyra e butë janë stoli dhe dobi e personit, injoranca është shëmti dhe dëm për të. Përgjigja për budallain është heshtja.

Muxhahidi tregon se Iblisi ka thënë: *“Njeriu nuk më lodhë dhe kurrë nuk do të më lodhë, në tri mënyra,:*

Kur dehet - e kapim për kapistër, e çojmë ku të duam dhe e detyrojmë të bëjë çfarë të duam;

Kur zemërohet - e detyrojmë të thotë atë që nuk e di dhe të bëjë atë për çka do të pendohet;

Kur është i dobët - e bëjmë të ketë shpresa dhe ambicie të gjata për gjërat që nuk i mjafton fuqia.”

Një dijetarit i thanë se filani po e mban nefsin nën kontroll, e dijetari tha: *“Pra, nuk qenka bërë rob i epshit, dëshirat nuk e paskan mposhtë dhe zemërimi nuk e paska zotëruar; e një dijetar tjetër ka thënë: “Mos u zemëro, sepse ajo nuk të lejon të turpërohesh, as të kërkosh falje.”*

Dhe është thënë: *“Ruajuni nga zemërimi, sepse zemërimi prish besimin, ashtu si bari sabur që e prish mjaltin.”*

Abdullah b. Mesud ka thënë: *“Natyra e butë e një personi vjen në shprehje kur ai zemërohet, e besnikëria e tij bëhet e qartë gjatë plotësimit të kërkesave të përditshme. Si do ta dini butësinë e tij, nëse nuk është zemëruar? Si do ta dini se është besnik, nëse nuk ka kërkesa?”*

Omer b. Abdulazizi në letrën që ia shkroi guvernatorit, i tha: *“Mos ndëshko askënd kur je i zemëruar. Arrestoje, derisa zemërimi të qetësohet, e pasi të kalon nxirre prej burgu e ndëshkoje për fajin. Mos godit më shumë se pesëmbëdhjetë kamxhikë.”*

Ali b. Zejd r.a., tregon: *“Njëri prej kurejshëve i tha fjalë të rënda Omer b. Abdulazizit, e Omeri uli kokën, heshti për një kohë, e më pas i tha:*

- Shejtani provoi të më provokojë me krenarinë e sulltanatit, e ti më kërkove që unë ta marr prej teje sot atë, që ti nesër do ta merrësh prej meje.

Një person, e këshilloi të birin: *“O biri im! Në momentin e zemërimit mendja nuk rri në një vend, ashtu si askush i gjallë që nuk qëndron mbi furrë të nxehtë.”*

Të mençurit zemërohen më së paku. Nëse nuk shfaq zemërimin për dynjallëk, kjo quhet lakmi dhe mashtrim. Nëse është për ahiret quhet butësi dhe dituri. Është thënë se zemërimi është armiku i mendjes. Omeri r.a., në hudbe ka thënë: *“Ka shpëtuar ai prej jush që mbrohet nga tamahqarllëku, nga dëshirat e nefsit dhe nga zemërimi i vet.”*

Njëri prej selefëve ka thënë: *“Kush i dorëzohet epshit dhe zemërimit të vet, këto e shtyjnë në xhehenem.”*

Hasan Basri ka thënë: *“Shenjat e myslimanit janë: forca në fe, butësia në ahlak, bindja në besim, dinjiteti në dituri, veprimi me butësi, gjykimi me drejtësi, kursimi në pasuri, bukuria në varfëri, përkrahja tjetrit kur ka fuqi, toleranca në miqësi, dhe përmbajtja në dhunë. Zemërimi nuk do ta mbizotërojë një mysliman të tillë. Ai nuk e tepron në xhelozë, fanatizmi i injorancës nuk e çon në fatkeqësi. Epshi nuk e pushton, barku nuk e turpëron, lakmia nuk e poshtëron. Vullneti i tij është i fortë, ndihmon të shtypurin dhe tregon mëshirë për të dobëtin. Nuk është dorështrënguar, nuk harxhon kot, nuk hakmerret, falë gabimet e bëra nga injoranca, është stabil, njerëzit janë në paqe me të.”*

Abdullah b. Mubarakut i thanë:

- *Na trego ahlakun e mirë me pak fjalë*, e ai tha:

- *Është braktisja e zemërimit.*

Një nga pejgamberët, a.s., u tha shokëve të tij:

- *Kush më premton se nuk do të zemërohet sikur të ishte në gradën time, ai do të jetë halife i imi.* Një i ri tha:

- *Unë premtoj.* Ai pejgamberi përsëriti pyetjen për herë të dytë, e i riu prapë tha:

- *Unë premtoj se do ta bëj më mirë se kushdo, se nuk do të zemërohem me askënd.*

Kur vdiq ai pejgamber, ky i riu u bë halife i tij. Ky i ri është pejgamber, i quajtur Dhul Kifl; iu dha ky emër sepse premtoi se nuk do të zemërohet, dhe e mbajti fjalën.

Vehb b. Munebih ka thënë: *“Kufri ka katër shtylla: zemërimin, epshin, injorancën dhe lakminë”*

Kapitulli i dytë

HAKIKATI I ZEMËRIMIT

Duhet ta dish se, kur Allahu Teala i krijoi gjallesat ashtu që ato të përballen me vdekje nga sebepe të brendshme e të jashtme, Ai u dha atyre edhe mjetet e mbrojtjes, që të jetojnë deri në një kohë të caktuar. Ajo që e shkakton sëmundjen dhe vdekjen e njeriut përbën lagështi dhe nxehtësi që janë të kundërta me njëra-tjetrën. Nxehtësia hyn vazhdimisht në lagështi dhe përpiqet ta thajë e ta kthejë në avull, e të shpërndahet në ajër. Nëse lagështia nuk merr forcë nga ushqimi, jeta e gjallesave përkeqësohet. Prandaj, Allahu Teala ka krijuar ushqimin e përshtatshëm për trupin e gjallë. Dhe krijoi në njeriun dëshirën për ta marrë këtë ushqim. Kështu njeriu e shpëton veten nga shkatërrimi. Ky është sebepi i brendshëm.

Sa i përket sebeit të jashtëm, që ndërlidhet me përkeqësimin e shëndetit dhe shkatërrimin e jetës, këto janë rreziqe që e sulmojnë jetën me goditje të ndryshme. Për ta mbrojtur veten nga këto rreziqe të jashtme nevojitet forcë. Prandaj Allahu Teala e krijoi natyrën e zemërimit nga zjarri dhe e vendosi atë natyrë tek njeriu, duke e përzier me brumin e tij. Në momentin kur njeriu pengohet nga ndonjë qëllim i tij, zjarri i zemërimit ndizet.

Flaka që del prej zemërimit ia vlon gjakun në zemër, e gjaku përhapet në damarë, ngritet lart, si ujë i vluar, arrin në fytyrë dhe fytyra skuqet. Pasi lëkura është e ndritshme, ajo tregon ngjyrën e gjakut brenda, ashtu si xhami i kristalit që tregon përmbajtjen. Kur njeriu zemërohet me dikë më të dobët, gjaku shpërndahet në të gjithë trupin. Nëse zemërohet me dikë që është më i fortë, këtë herë gjaku tërhiqet dhe njeriu ndihet i trishtuar. Për shkak që gjaku tërhiqet në këto momente trishtimi e frike, fytyra e tij zverdhet. Nëse zemërohet me një si vet, ndonjëherë fytyra i skuqet dhe ndonjëherë i zbehet. Kështu, qëndron i pavendosur.

Shkurtimisht, vendi i zemërimit është zemra. Thelb i saj është vlimi i gjakut në zemër me kërkesë për hakmarrje. Kur zemërohet, së pari përpigjet të parandalojë rreziket e ardhshme. Pasi ndodhin rreziket, ai fillon t'i përmirësojë ato dhe të hakmerret. Pra, hakmarrja është një ushqim që zemërimi e dëshiron. Zemërimi merr kënaqësi nga hakmarrja dhe qetësohet vetëm pas hakmarrjes.

Pasi e kuptove këtë, tash dije se në zemërim, për nga natyra e tyre, njerëzit ndahen në tri grupe, dhe gjenden në tri shkallë: shkalla tej mase (*ifrat*), shkalla e maturisë (*i'tidal*) dhe shkalla nën mesataren (*tefrit*).

Tefrit, pra shkalla nën mesataren, është humbja ose dobësimi i forcës së zemërimit. E kjo është e papëlqyeshme në fe dhe personi i tillë nuk bën përpjekje për të mbrojtur vëllezërit e tij. Prandaj Imam Shafiu ka thënë: "Ai që nuk zemërohet në situata kur duhet të zemërohet, është gomar."

Ai që ka humb plotësisht forcën e zemërimit dhe përpjekjen për të mbrojtur vëllezërit është vërtet i mangët. Duke i lavdëruar shokët e Pejgamberit a.s., për ashpërsinë dhe përpjekjet e tyre për të mbrojtur vëllezërit e vet, Allahu Teala, tha:

"...ata që janë me të (as'habët) janë të ashpër kundër jobesimtarëve, të mëshirshëm mes vete..."

48-Fet'h: 29

Edhe Pejgamberit a.s., i tha:

"O ti Pejgamber, lufto mosbesimtarët dhe hipokritët dhe bëhu i ashpër ndaj tyre!" 66-Tahrim: 9

Ashpërsia dhe forca janë vepër e fuqisë dhe nxehjes, e ky është zemërimi.

Sa i përket zemërimit të tepruar (*ifrat*), kjo ndodh për shkak fesë, besimit dhe mendimit. Personi që është në këtë nivel e humb largpamësinë, mendimin dhe vullnetin. Mbetet pa rrugëdalje.

Ky zemërim i tepruar është nga natyra (i lindur), ose adet. Ka shumë njerëz që për nga natyra zemërohen shpejt. Bile zemërimi i rrjedh prej fytyrës dhe zjarri i zemrës e ndihmon. Sepse zemërimi është nga zjarri. Ndërsa Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Natyra e ftohtë shuan zemërimin dhe thyen epshin.”¹¹

Sa i përket zemërimit për shkak të adetit: ky është rezultati që merr nga njerëzit me të cilët shoqërohet; ata mburren me zemërimin e tyre dhe e konsiderojnë atë si burrëri e trimëri. Njëri prej tyre thotë: *“Nuk i duroj mashtrimet, nuk duroj fyerjet e askujt”*. E kjo do të thotë: *“Nuk kam mend, as ahlak”*, por ky, pa e kuptuar, e konsideron këtë deklaratë si rast për mburrje. Duke dëgjuar fjalë të tilla, njeriu mendon se zemërimi është diçka e lavdëruar dhe përpiqet t’ju ngajë atyre. Prandaj zemërimi i tij arrin në shkallën ekstreme.

¹¹ Tirmidhiu nga Ebu Said

Kur zjarri i zemërimit ndizet dhe forcohet, pronarin e tij e bën të verbër dhe të shurdhër ndaj të gjitha këshillave. Ai nuk dëgjon më, bile këshilla e bën edhe më të egër. Nëse dëshiron të ndriçohet me dritën e mendjes e të mendojë, as këtë nuk mund ta bëjë. Drita e mendjes shuhet nga tymi i zemërimit. Sepse qendra e mendimit është truri, e në momentin e zemërimit, nga gjaku i vluar ngrihen re të zeza në tru dhe e mbulojnë mendimin. Madje kërcen në qendër të ndjenjës, prish shqisat, errëson dhe verbon sytë. Bota bëhet e errët për të. Truri i tij, ku ndizet zjarri, ngjason me një shpellë; shpella është e errët, qendra e skuqur, plot tym dhe në mes ka një llambë, ose shumë të dobët, ose të fikur plotësisht. Aty nuk mund të qëndrohet, nuk dëgjohet asnjë fjalë, nuk shihet asgjë. Tani nuk mjafton fuqia për ta shuar atë, as nga brenda e as nga jashtë. E vetmja që mund të bëhet është të pritët se gjithçka do të digjet. Zemërimi ia bën të njëjtën zemrës dhe mendjes. Bile, ndonjëherë zjarri i zemërimit bëhet aq i fortë sa që e shkatërron plotësisht lagështinë, që është jeta e zemrës. Edhe në shpella; kur zjarri bëhet më i fortë, dëmton dhe shkatërron shpellën. Kjo ndodh kur forca mbajtëse rreth shpellës dëmtohet me zjarr. E tillë është edhe gjendja e zemrës në momentin e zemërimit.

Gjendja e personit në momentin e zemërimit është si gjendja e anijes së kapur mes dallgëve të detit në erë të fortë; ndoshta gjendja e anijes është më e mirë; shpëtimi i anijes është më i besueshëm sesa shpëtimi i personit që dallgëzon në zemërim e urrejtje. Sepse, anija lëkundet mes dallgëve e në furtunë, por në anije është një kapiten dhe ndihmësit e tij, që punojnë për ta shpëtuar anijen. Nga ana tjetër, kapiten i anijes së trupit është zemra, të cilën zemërimi e ka bërë të verbër e të shurdhër, dhe nuk mund të angazhohet për shpëtim.

Ndryshimi i ngjyrës së fytyrës, ulërima, dridhja e fortë e gjymtyrëve, lëvizjet jashtë kontrollit, fjalët dhe veprimet e pavetëdijshme, shkuma buzëve, skuqja e syve, hapja dhe mbyllja e vrimave të hundës, grimasat në fytyrë - janë pamja e jashtme e zemërimit. Bile, nëse njeriu do të shihte fytyrën e tij kur është i zemëruar, do ta urrente veten, e nga turpi do t'i largohej zemërimi. Por e brendshmjia e zemërimit është shumë më e shëmtuar se shëmtia e dukshme. Sepse pamja e jashtme është manifestim i të brendshmes; pra, shëmtimi i brendshëm reflektohet jashtë. Prishja e jashtme është rezultat i prishjes së brendshme. Pra, ky është ndikimi i zemërimit në trup.

Sa i përket ndikimit të zemërimit në gjuhë, këto janë të folurit e tepërt dhe përdorimi i fjalëve të këqija e sharjeve. Kushdo që i dëgjon këto fjalë i vjen turp, e edhe atij do t'i vije turp, kur i kujton pasi i ka kaluar zemërimi. Megjithatë, fjalët i dalin nga goja pa kontroll.

Sa i përket ndikimit të zemërimit në gjymtyrët e tjera, këto janë sulmi, goditja, plagosja dhe madje edhe vrasja pa hezitim. Nëse personi me të cilin është inatosur ikën ose nuk mund t'i hakmerret në asnjë mënyrë, ky i kthehet vetes, zemërohet, shkumon, gris rrobat, godet veten me grusht, vrapon majtas e djathtas si një i dehur i hutuar, ndonjëherë bie në tokë, për shkak të zemërimit nuk mund të ecë, ndonjëherë me shkop në dorë godet objekte dhe kafshët, mallkon dhe shan, derdh ushqimin, thyen gotat, bën atë që bëjnë të çmendurit.

Sa i përket ndikimit të zemërimit në zemër, zemra e tij është e mbushur me urrejtje, inat, xheloz, gëzim për fatkeqësinë e tjetrit dhe mendon keq për të, tregon atë që di për të me qëllim që ta poshtërojë, tallet me të, dhe me të gjitha këto e të ngjashme, i mbushet zemra. Këto janë përfundimet e zemërimit të tepërt.

Për sa i përket sjelljes së personit me xhelozë të dobët; ai nuk shqetësohet kur ofendojnë nderin e tij (gruas së tij) dhe shërbëtorëve të tij, duron poshtërimin, e ul kokën para çdo lloj turpërimi. Ky nuk është tipar i pranueshëm, sepse nuk mbron nderin. Ndërsa Resulallahu s.a.v.s, ka thënë:

“Me siguri Sa'di është xheloz. Por unë jam më xheloz se ai, e Allahu është më xheloz se unë.”¹²

Xhelozia është e domosdoshme për ruajtjen e prejardhjes dhe sojit. Nëse personi tregon tolerancë në këtë çështje, humb prejardhjen. Prandaj, është thënë;

“Kombi që ka meshkuj xheloz ruan brezat e vet.”

Edhe heshtja ndaj së keqes që e sheh, është nga dobësia e fuqisë së zemërimit të tij. Ndërsa Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Më të mirët e ummetit tim janë ata që veprojnë mprehtë dhe me përpikëri në fe.”¹³

E në Kur'an është urdhëruar:

“...në zbatimin e dispozitave të Allahut mos u tregoni zemërbutë ndaj tyre...” 24-Nur: 2

¹² Buhariu dhe Muslimi nga Ebu Hurejre

¹³ Teberani në ‘Evsat’ nga Alia

Bile, ata që e kanë humbur fuqinë e zemërimit edhe në edukimin e nefsit bien në shkallën më të ulët. Sepse nefsi edukohet me zemërim.

Po kuptohet se humbja e fuqisë së zemërimit është e përbuzur. Por, zemërimi i lavdëruar është zemërimi që pret për shenjën e mendjes dhe fesë.

Personi duhet të jetë në gjendje të tregojë zemërimin e tij aty ku kërkohet ta mbrojë dinjitetin e tij, namusin e tij, besimin e tij, atdheun e familjen dhe duhet të jetë në gjendje ta mposht zemërimin aty ku kërkohet butësia, dhe kështu të gjejë maturinë dhe shkallën e mesme. Ky është drejtimi që kërkon Allahu Teala prej robëve të Tij. Edhe Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Veprat më të mira janë ato të mesmet.”¹⁴

Nëse personi tregon dobësi kur duhet të mbrojë të drejtat e veta, të familjes, besimin, të mbrohet nga zullumi dhe poshtërimi - duhet të përpiqet të forcojë zemërimin e vet. Por, edhe personi që zemërimi i tejkalon çdo masë duhet të përpiqet të zvogëlojë zemërimin dhe ta ruajë veten nga dëmi. Në këtë mënyrë, ai duhet të largohet nga teprimi dhe të veprojë në shkallën e mesme.

¹⁴ Bejhaki në ‘Shuabu’l- Iman’

Sepse kjo është rruga e drejtë (*sirati mustekim*) dhe kjo rrugë është më e hollë se floku e më e mprehtë se shpata. Nëse nuk mund të jetë plotësisht në rrugën e drejtë, duhet të përpiqet të afrohet. Ndërsa Allahu Teala thotë:

“Ju nuk mund të jeni plotësisht të drejtë mes grave edhe nëse përpiqeni, pra mos anoni plotësisht nga ndonjëra e të lini tjetrën si të varur.” 4-Nisa: 129

Pra, ai që nuk është në gjendje të bëjë të gjitha të mirat, nuk do të thotë të bëjë të gjitha të këqijat. Duhet të pakësohen të këqijat dhe të shtohen të mirat sa më shumë që të jetë e mundur. Disa nga të këqijat janë më të padëmshme se të tjerat, dhe disa nga veprat e mira janë në shkallë më të larta se të tjerat.

Pra, ky është hakikati dhe shkallët e zemërimit. E lusim Allahun Teala që të na drejtojë në rrugë të drejtë, Ai është i Fuqishmi dhe i Gjithëmundshmi.

Kapitulli i tretë

**MUNDËSIA E ZHDUKJES SË ZEMËRIMIT PËRMES
VETËKONTROLLIT - RIJAZET**

Dije se, pikëpamjet për këtë çështje u ndanë në dy:

Disa thanë se zemërimi mund të zhduket plotësisht dhe se ky është qëllimi i vetëkontrollit (*rijazet*), e të tjerë thanë se zemërimi është nga krijimi dhe nuk e pranon ndryshimin.

Të dyja këto pikëpamje janë të dobëta, e ne në vazhdim do ta shpjegojmë të vërtetën.

Pra, përderisa ka gjëra që njeriut i pëlqejnë dhe të tilla që nuk i pëlqejnë, ai nuk mund të qëndrojë larg zemërimit dhe urrejtjes. Përderisa ka gjëra që pajtohen me mendimin e tij dhe aso që e kundërshtojnë mendimin e tij, ai e do atë që pajtohet me mendimin e tij dhe nuk e do atë që e kundërshton mendimin e tij. E nga kjo lind zemërimi. Kur personit i merret ajo që ky e do ose detyrohet ta pranojë atë që nuk e do, padyshim që zemërohet.

E ajo që njeriu e do, ndahet në tre:

E para,

është ajo që të gjithë kanë nevojë, si ushqimi, veshja dhe shëndeti. Sigurisht, që personi do të zemërohet me ata që duan t'i marrin ushqimin, ujin, rrobat dhe shtëpinë, si edhe me ata që përpiqen ta sulmojnë. Këto janë nevoja bazë të njeriut. Askush nuk do që t'i merren këto dhe secili zemërohet me ata që duan t'ia marrin këto.

E dyta,

janë gjërat që nuk janë të domosdoshme për askënd, si pozita, pasuria e tepërt, skllëvërit, shërbëtorët dhe bagëtia e tepërt. Këto janë gjëra që janë të dashura nga adeti. Bile edhe gjësende prej ari dhe argjendi i do e i ruan dhe zemërohet me ata që ia vjedhin. Njeriu ka dëshirë t'i grumbullojë këto, edhe nëse nuk ka nevojë për to, dhe zemërohet me ata që duan t'ia marrin. Mund të mendohen edhe raste kur nuk do të zemërohej për to, për shembull, nëse një person ka dy shtëpi dhe një zullumqar ia djeg njëren, e ky është *zahid* dhe nuk i intereson dynjallëku, ai mund edhe të mos zemërohet, duke thënë "*E kam një shtëpi, më mjafton*". Por në përgjithësi, njerëzit zemërohen për gjëra që nuk u janë të domosdoshme, si pozita në dynjallëk, nami, kryesimi i mexhlisit dhe mburrja me dije.

Këdo që ta pushtojë kjo dashuri, nuk ka dyshim se do të inatoset kur hyn në garë me tjetrin që angazhohet për të njëjtën. Por, personit i cili nuk e pëlqen famën nuk i interesojnë gjëra të tilla; ai ulet edhe në pjesën e poshtme, pranë këpucëve. Nuk zemërohet nëse dikush tjetër ulet në krye. Kushdo që është shumë i etur për gjëra të tilla të parëndësishme, edhe zemërimi i tij do të jetë i tepruar. Sa më të madha dëshira dhe epshi, aq më e ulët pozita e personit. Sepse nevoja është mangësi. Me rritjen e nevojës, rritet edhe mungesa. Ambicia më e madhe e të paditurit është të arrijë të gjitha dëshirat dhe kërkesat e veta. Por, ai nuk e kupton se ato janë një nga burimet e shqetësimit të tij. Bile disa të paditur, për shkak të adeteve dhe shoqërimit me njerëz të këqij, kur ata ju thonë fjalë si *“nuk luani mirë”*, ose *“nuk pini shumë”*, *“nuk hani shumë”* e të ngjashme, ky zemërohet. Prandaj nuk është e nevojshme të zemërohet për këto gjëra, sepse nuk është e nevojshme të duhen ato.

E treta,

janë gjërat e nevojshme për disa por të panevojshme për të tjerët. Për shembull, libri është i nevojshëm për dijetarin. Sepse dijetari e përdorë librin dhe e do atë. Ai zemërohet me personin që ia djeg librin, ose ia hedh në ujë.

Edhe aletet e punës janë nevojshme për zanatçiun dhe ai zemërohet me këdo që ia thyen ose ia vjedh ato. Sepse me to ai fiton për jetë. E gjërat e nevojshme janë edhe të dashura, dhe kjo ndryshon nga personi në person. Dashuria për gjërat e nevojshme është ajo që i Dërguari i Allahut e shpjegon në hadith:

“Kushdo që zgjohet në mëngjes i sigurt në nderin dhe pasurinë e tij, i shëndetshëm, dhe ka ushqim për atë ditë, është sikur t'i jetë dhuruar e gjithë bota me të gjitha pasuritë e saj” ¹⁵

Natyrisht se personi që e di hakikatin nuk do të interesohet për gjëra të tjera dhe nuk do të zemërohet, nëse i jepen këto tri nimete.

Pra, këto janë tri gjërat që njeriu i do. Tani le ta shpjegojmë qëllimin e *rijazetit* për secilën prej të trijave.

Te e para, qëllimi nuk është për të zhdukur plotësisht zemërimin me rijazet, por për të mos ia nënshtruar gjithë zemrën zemërimit, e për ta përdorur zemërimin brenda sheriatit dhe me maturi. E kjo është e mundur duke e bërë butësinë shprehi, me luftë dhe me përpjekje.

¹⁵ Tirmidhiu dhe Inm Maxhe nga Ubejdullahu

Zemërimi mund të bëhet natyrë e personit, falë vazhdueshmërisë në të. Por nuk është e mundur të mundohet ta çrrënjos zemërimin nga zemra, sepse kjo është kundër natyrës.

Po, është e mundur ta zvogëlojë agresivitetin e kështu të largojë emocionin dhe gjurmët e zemërimit në fytyrën e tij, por, kjo është shumë e vështirë. Kjo dispozitë vlen edhe për pjesën e tretë të përmendur më lartë. Pra, nëse një personi i duhet një libër ose alet, e tjetrit ato as nuk i interesojnë, kjo nuk ia zvogëlon zemërimin këtij të parit. Edhe në këtë çështje *rijazeti* do t'ia ulë emocionin dhe do t'ia sigurojë durimin.

Sa për vetëkontrollin (*rijazet*) në zemërimin për gjëra jo të domosdoshme, me ndihmën e vetëkontrollit është e mundur të mos zemërohet kur t'i marrin gjëra të tilla. Sepse me ndihmën e rijazetit mund të nxirret nga zemra dashuria ndaj tyre. Kur personi e di se varri është vendbanimi i tij, ahireti është vendi i tij ku do të qëndrojë përgjithmonë, e bota është një urë që duhet të kalohet, dhe duke e ditur se ka nevojë për gjëra që janë të domosdoshme derisa të arrijë në destinacion, dhe se më shumë se kjo është një plagë në ahiret, ai largohet nga dynjaja dhe largon dashurinë e dynjasë nga zemra.

Nëse dikush ka një qen por nuk e do, ai nuk zemërohet nëse tjetri e godet atë qen. Pra, zemërimi dhe hidhërimi i nënshtrohen dashurisë. Edhe nëse me *rijazet* mund të arrihet deri në çrrënjosjen e zemërimit, kjo është diçka që shihet rrallë. Bile nëse ndonjëherë edhe zemërohet dhe nuk vepron me zemërim, bën sabër, kjo shkallë është më e lehtë se e para.

Nëse thua se personi mund të mos zemërohet me humbjen e gjërave që i duhen, por ndoshta ndjen dhimbje; si shembull, ka një dele e prej saj siguron ushqimin, nuk zemërohet nëse delja ngordh; zemërimi nuk është domosdoshmëri për dhimbje. Personi ndjen dhimbje nga nxjerrja e gjakut, por nuk i zemërohet mjekut. Kur e mbizotëron gjendja e teuhidit dhe i zbulohen fshehtësitë, ai e di se çdo gjë është në fuqinë e Allahut dhe vjen nga Allahu, dhe nuk iu zemërohet krijesave, sepse e di se të gjitha ato, të dukshme e të padukshme, janë në dorën e Tij, si lapsi në dorën e shkruarit! Kur sundimtari shkruan urdhrin e vdekjes së dikujt, personi nuk i zemërohet lapsit. Nuk zemërohet as me atë që ia therr delet që i sigurojnë ushqimin. Sepse e di se edhe therja edhe vdekja janë prej Allahut. Me mbizotërimin e gjendjes së tevhidit, duke menduar se si çdo gjë është nga Allahu dhe se Allahu ka caktuar vetëm atë që është e mirë për të, zemërimi i zhduket.

Ne themi se edhe kjo është e mundur. Por, ngritja e tevhidit në këtë gradë është e përkohshme, kalimtare, vjen-e-shkon si rrufeja, nuk vazhdon, dhe zemra shpejt drejtohet te mjeti. Ky është një kthim i natyrshëm i zemrës, dhe kjo në asnjë mënyrë nuk mund të largohet nga zemra.

Po të mendohej se kjo gjendje është vazhdimisht e pranishme te një individ, me siguri Resulallahu s.a.v.s., nuk do të zemërohej. Por, ndonjëherë edhe Resulallahu s.a.v.s., zemërohej, sa që faqet e tij skuqeshin. Bile një herë ka thënë:

“O Allahu im, edhe unë jam njeri, edhe unë zemërohem si gjithë të tjerët. Nëse flas keq për ndonjë mysliman, e mallkoj ose e rrah, bëje këtë veprim timin mjet lutjeje për të dhe për ta afruar Ty në ditën e gjykimit.”¹⁶

Abdullah b. Amr b. As r.a., Resulallahun s.a.v.s., e pyeti:

- A të shkruaj atë që thoni edhe në momentet tuaja të zemërimit, njëjtë si kur nuk jeni i zemëruar?, e Resulallahu s.a.v.s., tha:

¹⁶ Transmeton Muslimi

- ***Shkruaje, sepse betohem në Allahun, i Cili më dërgoi si pejgamber të vërtetë, se nga goja ime nuk del tjetër veçse e vërteta*** (hak).¹⁷

Resulallahu s.a.v.s., nuk ka thënë se ai nuk zemërohet, por tha se zemërimi nuk e ndanë atë nga e vërteta. Një ditë, Aisha r.anha., u zemërua, e Resulallahu s.a.v.s, i tha:

- ***Ç'u bë, të erdhi shejtani?*** Aishe r.anha., tha:

- ***A nuk ke edhe ti shejtan?*** Resulallahu s.a.v.s., tha:

- ***Po, edhe unë kam shejtanin, por Allahu Teala më ndihmoi dhe shejtani im u bë mysliman, dhe më urdhëron vetëm të mira.***¹⁸

Resulallahu s.a.v.s., nuk tha: “Nuk kam shejtan”, tha: “Kam shejtan por shejtani nuk mund të më shtyjë të bëj keq.”

Alia r.a., ka thënë: “Resulallahu s.a.v.s., nuk zemërohej për gjërat e dynjasë, por, kur zemërohej për të vërtetën (hak), nuk bënte asgjë me zemërim.”

¹⁷ Transmeton Ebu Davudi

¹⁸ Muslimi nga Aishe r.anha., dhe është përmendur në Librin Gjendjet e Mahnitshme Të Zemrës

Resulallahu, s.a.v.s., zemërohej për të vërtetën (hak), dhe zemërimi për Allahun është zemërim në mjetin dhe sebpin. Bile, kushdo që zemërohet kur ia marrin ushqimin dhe kur i rrezikohet feja e vet, zemërimi i tij është për Allahun, dhe është e pamundur që ai person të ndahet prej këtij zemërimi.

Po, ndodh që ndonjëherë nuk zemërohet kur i merren gjërat që janë të domosdoshme për jetesë. Kjo është e mundur kur zemra është e preokupuar me diçka edhe më të rëndësishme. Kur zemra zhytet në diçka, kjo e pengon të ndjejë gjëra tjera.

Selmanit r.a., dikush i tha fjalë të këqija, e Selmani r.a., tha: *“Nëse sevapet e mia janë të lehta në peshoren time, unë jam më i keq se që thua ti. Nëse sevapet e mia janë të rënda në peshoren time, ajo që thua nuk do të më bëjë dëm”*. Pra, për shkak që preokupimi i tij ishte ahireti, fjalët e këqija të thëna nuk ia ndikuan.

Rebi b. Hajsemiut r.a., njëri i tha fjalë të këqija, e Rebi tha: *“Allahu dëgjon atë që thua, nëse i kapërcej vështirësitë mes meje dhe xhenetit e hyj në xhenet, fjalët e tua nuk do të më dëmtojnë. E nëse nuk i kapërcej ato vështirësi, unë jam më i keq se që thua ti”*.

Edhe Ebu Bekirit r.a., kur njëri i tha fjalë të këqija, Ebu Bekiri r.a., tha: *“Kam më shumë të këqija se sa ato që ti i di!”* Ebu Bekri r.a., ishte i angazhuar me gabimet e veta, duke hetuar a është nga të devotshmit për ta njohur Allahun si duhet dhe fjalimet e të tjerëve kundër tij nuk e zemëronin; kjo ishte cilësia e tij e lartë.

Një grua e quajti dyfytirësh Malik b. Dinarin r.a., e Maliki tha: *“Askush nuk më ka njohur si ti”*, e nuk iu zemërua gruas, duke treguar kështu se ishte duke e luftuar dyfytirësinë.

Kur një person e ofendoi Shabiun, ky i tha: *“Nëse ke të drejtë, Allahu më faltë mua! Nëse po gënjen, Allahu të faltë ty.”*

Të gjitha këto transmetime tregojnë se ata nuk u zemëruan sepse zemrat e tyre ishin të zëna me çështje të rëndësishme të fesë.

Ka mundësi që ato fjalë kanë ndikuar në zemrat e tyre, por atyre nuk u interesuan sepse ishin të angazhuar me gjëra më të rëndësishme.

Po kuptohet se preokupimi i zemrës me gjëra të rëndësishme mund të qetësojë nxehjen e zemrës; si kur e kaplon gjendja e tevhidit, që ia qetëson zemërimin, edhe dashuria e madhe për Allahun qetëson zemërimin.

Kjo është një gjendje e rrallë, por jo e pamundur.

Nga të gjitha këto shpjegime e kuptove se mënyra për të shpëtuar nga zjarri i zemërimit është nxjerrja nga zemra dashurinë për dynjanë.

Për ta nxjerrë dashurinë për dynjanë nga zemra, duhet të dihen të këqijat e dynjasë dhe telashet që ato do të shkaktojnë. Inshallah ato do t'i shpjegojmë në librin *“Përbuzja e dynjasë”*.

Personi që nxjerr nga zemra cilësitë e egoizmit, do të shpëtojë nga shumë sebepe të zemërimit. Edhe nëse nuk është e mundur ta largojë plotësisht zemërimin, është e mundur ta thyej dhe ta dobësojë atë. E lusim Allahun për ndihmën e Tij, Ai është i gjithëfuqishëm dhe *hamd (falënderimi)* i takon vetëm Atij.

Kapitulli i katërt
SEBEPET QË PËRGATITIN ZEMËRIMIN

Dije se; shërimi i çdo sëmundje është i mundur duke e njohur atë dhe duke larguar sebebpin e tij. Prandaj, është e nevojshme fillimisht të njihen sebebet e zemërimit. Jahja a.s., e pyeti., Isanë a.s.,:

- *Çka është më e ashpër?* Isa a.s., tha:
- *Zemërimi i Allahut.* Jahja a.s., pyeti:
- *Çka afron zemërimin e Allahut?* Isa a.s., tha:
- *Zemërimi yt.* Jahja a.s., pyeti:
- *Çka është burimi i zemërimit?* Isa a.s., tha:
- *Mburrrja, mendjemadhësia, egoizmi dhe zilia.*

Pra, sebebet që ndezin zemërimin janë sjelljet si arroganca, mendjelehtësia, tallja, shakatë, armiqësitë, ashpërsia, padrejtësia, egërsia, lakmia, të folurit e turpshëm, kërkimi i fajtorit, e të tilla. Të gjitha këto janë cilësi të këqija dhe përbuzura në fe. Nëse dikush i ka këto cilësi, është e pamundur që ai të shpëtojë nga zemërimi. Prandaj, para së gjithash, është e nevojshme që këto sebepe të zhduken me të kundërtën e saj; mburrja me modesti, ashpërsia me butësi etj, që do t'i shpjegojmë në librin "**Krenaria dhe mendjemadhësia**".

Kur njeriu mendon se nuk ka dallim me skllavin e vet dhe se të gjithë janë bij të një nëne dhe babai, nuk do të ketë superioritet mbi të tjerët. Bijtë e Ademit janë të një origjine. Por, ata ndahen në virtyte. Superioriteti mbi të tjerët, mburrja dhe mendjemadhësia, janë ndër poshtërsitë më të mëdha, janë koka e turpits. Kur nuk mund të shpëtohet nga këto, do të thotë që nuk je i virtytshëm. Sepse nga organet e brendshme dhe të jashtme nuk je ndryshe nga skllavi. Pra, si mund të mburresh karshi tij.

Largimi nga talljet është i mundur duke u angazhuar me çështjet e rëndësishme të fesë.

Largimi nga të folurit të turpshëm është i mundur duke kërkuar cilësi të larta morale. Braktis fjalët e turpshme dhe angazhohu me dituritë e fesë, që të sjellin lumturi në ahiret.

Largimi nga argëtimi është i mundur duke braktisur talljen dhe duke mos ju shkaktuar mërzë njerëzve.

Sa për fajësimin e njerëzve dhe kërkimin e fajit, nga kjo sëmundje shpëtohet duke braktisë fjalët e hidhura.

E largimi nga lakmia është i mundur duke u kënaqur me sasinë e mjaftueshme.

Prandaj, për të gjitha këto cilësi të larta morale duhet të kundërshtohen dëshirat e nefsit (*rijazet*) dhe nuk fitohen lehtë. Duke kundërshtuar dëshirat e nefsit, personi i njeh dëmet e atyre dëshirave. Në këtë mënyrë personi i urren këto vese të këqija dhe pas kësaj duhet ta jetësojë të kundërtën e tyre për një kohë të gjatë, që cilësitë e mira të bëhen natyrë e tij. Në momentin që i largon këto vese të këqija nga zemra, do të pastrohet nga turpi dhe do të shpëtojë nga zemërimi i shkaktuar prej tyre.

Një nga sebePET më të rëndësishme të zemërimit është se njerëzit e rëndomtë i japin zemërimit emra të tillë si *trimëri*, *burrëri*, *madhështi* e *dinjitet*. Zemrat e tyre anojnë kah këta emra dhe ata e përforcojnë këtë duke folur për zemërimin dhe hidhërimin e njerëzve të mëdhenj, si simbol i burrërisë. Njerëzve ju pëlqen t'ju përngjajnë të mëdhenjve. Prandaj, zemërimi i fryhet në zemër. Ta quash zemërimin dhe hidhërimin '*trimëri*' është injorancë, ndoshta është një sëmundje e zemrës dhe në të njëjtën kohë edhe mangësi e mendjes.

Dëshmia e qartë për këtë është se i sëmuri zemërohet më shpejt se i shëndoshi, dhe gruaja inatoset më shpejt se mashkulli. Bile, fëmija zemërohet më shpejt se i madhi, dhe i moshuari zemërohet më shpejtë se i riu, i pavirtytshmi zemërohet më shpejtë se i virtytshmi. Personi i poshtër zemërohet kur humb një kafshatë për shkak të epshit dhe kur humb një kokërr për shkak të koprracisë së vet. Madje, në këtë gjendje, ai zemërohet edhe me familjarët, fëmijët dhe miqtë. Personi i fortë është ai që kontrollon veten kur zemërohet. Ndërsa Resulallahu s.a.v.s, ka thënë:

“Forca e vërtetë dhe trimëria nuk janë te ai që ia rrëzon shpinën dikujt në tokë, forcë e vërtetë është kur në momentin e zemërimit kontrollon veten.”¹⁹

Pra, duhet që këta injorantë të shërohen duke lexuar tregimet e njerëzve të urtë dhe falës edhe se si ata gëlltitën zemërimin e tyre. Këto gjendje janë transmetuar nga pejgamberët, evliatë, dijetarët dhe nga sundimtarët e virtytshëm. Goditja, lëndimi, zemërimi dhe hidhërimi është transmetuar nga injorantët, të cilëve u mungon mendja dhe virtyti.

¹⁹ Ebu Jala nga Ummu Seleme

Kapitulli i pestë

SHËRIMI I ZEMËRIMIT

Kjo që shpjeguam shërben për të zhdukur sebetet e zemërimit dhe për ta parandaluar. Tani ta shpjegojmë si të veprohet pasi të paraqitet zemërimi. Kur zemërohet, për çfarëdo arsye, personi duhet të ndalet, qetësohet e të mos bëjë veprim të keq. Pra, kur shfaqet zemërimi, e shëron me dituri dhe veprim.

Shërimi me dituri bëhet në gjashtë mënyra:

E para, personi duhet të mendojë për *faziletin* e mposhtjes së zemërimit, butësisë dhe durimit, siç do ta shpjegojmë, dhe të përpiqet ta braktis hakmarrjen, e të merr sevap. Malik b. Evs tregon: *“Omeri r.a., iu zemërua një personi dhe urdhëroi ta rrihnin. Ai i kërkoi Omerit ta lexojë ajetin: “Urdhëro për vepra të mira dhe hiq nga injorantët!” (7:199). Omeri e lexoi disa herë këtë ajet, dhe duke menduar rreth kësaj, e liroi personin.*

Omer b. Abdulaziz urdhëroi të rrihet një person me kamxhik, por iu kujtua ajeti: *“...të cilët e mposhtin zemërimin dhe ua falin fajet njerëzve” (3:134), dhe urdhëroi që ta lirojnë personin.*

E dyta, ta frikësojë veten me dënimin e Allahut. Duhet të mendojë: *Fuqia dhe forca e Allahut mbi mua është më e madhe se fuqia dhe forca ime mbi këtë person. Si mund të jem i sigurt nesër në Ditën e Gjykimit kur kam më shumë nevojë për falje, nëse sot e shprehu zemërimin tim ndaj këtij?* Në një nga librat e lashtë, Allahu Teala thotë: *“O biri i Ademit! Kur të zemërohesh më kujto Mua, që kur edhe Unë të zemërohem të të kujtoj ty, e të mos shkatërroj bashkë me ata që do të shkatërrohen.”*

Resulallahu s.a.v.s., e dërgoi Vasiun në një vend. Vasiu u vonua, e kur erdhi Resulallahu, s.a.v.s., i tha:

- Të mos kishte shpagim nesër, do të t’dënoja sot.

Thuhej se pranë sundimtarëve të Izraelit ishte një dijetar, e kur sundimtari zemërohej, dijetari i jepte menjëherë një copë letër, ku shkruante: *“Ki mëshirë për të varfrit, ki frikë nga vdekja, kujto ahiretin”*, e sundimtari e lexonte derisa e qetësonte zemërimin.

E treta, ta frikësojë dhe ndalojë veten nga pasojat e armiqësisë duke menduar se edhe kundërshtari i tij do të reagojë në të njëjtën mënyrë. Ai duhet ta frikësojë veten nga pasojat e këqija të zemërimit në këtë botë, edhe nëse nuk i frikësohet dënimit të botës tjetër.

Në këso raste, ai e sulmon zemërimin e vet me epshin i vet, e kjo është një mënyrë shërimi, por për këtë nuk ka sevap. Sepse po preferon disa kënaqësi të përkohshme mbi të tjerat. Por, nëse ai preferon gjëra që do ta ndihmojnë veprat e tij për ahiret, e jo gjëra që do ta pengojnë diturinë dhe veprat e tij, atëherë merr sevap.

E katërta, të mendohet për shëmtinë e fytyrës në momentin e zemërimit. Duhet kujtuar një fytyrë të zemëruar dhe duhet menduar për shëmtinë e zemërimit të vet, dhe duhet menduar që në momentin e sulmimit ai ngjan si një qen i tërbuar a një kafshë e egër. Duhet menduar edhe robin që e mposhtë zemërimin dhe fiton butësi e qetësi dhe ju ngjan pejgamberëve, evliave e dijetarëve. Pasi të mendojë mirë për këto, duhet ta bëj zgjedhjen për vete - a dëshiron t'ju ngjajë njerëzve që sulmojnë si qenë e kafshë të egra, apo dëshiron t'ju ngjajë pejgamberëve, evliave dhe dijetarëve?

E pesta, është të mendojë për sebeper që e shtyjnë në hakmarrje dhe ato që e pengojnë ta mposhtë zemërimin. Sepse çdo zemërim ka një sebeb. Për shembull, shejtani i jep vesvese personit:

“Nëse ti e mposhtë zemërimin, njerëzit mendojnë se je frikacak, nuk ju pëlqen, të nënçmojnë, përbuzin dhe të poshtërojnë në sytë e të gjithëve.” Kundër këtyre fjalëve të shejtanit, personi i zemëruar duhet t'i thotë vetes:

- Sa i çuditshëm je, po ikë nga turpi i sotëm, por a nuk të shqetëson turpi në vendin e gjykimit nesër? Atë ditë ky me të cilin ti je zemëruar do ta marrë hakun. Ti po i shqetësohesh nënçmimit para njerëzve, por nuk mendon për shqetësimin dhe poshtërimin para Allahut, melekëve e pejgamberëve!”, dhe duhet të kujtojë se nëse e mposhtë zemërimin, edhe Allahu Teala do ta falë.

Ky mendim e lartëson personin tek Allahu, prandaj, çfarë rëndësie ka vlera tek njerëzit! Duhet të mendojë se poshtërimi në Ditën e Gjykimit do të jetë më i rëndë se hakmarrja që do të marrë tani, dhe duhet ta mposhtë zemërimin. Në ditën e gjykimit, kur thuhet: *“Le të ngritët ai që do të shpërblehet te Allahu!”*; a nuk dëshiron të jesh njëri nga ta? Vetëm ata që falin në dynja do të ngrihen. Pra, këto janë marifete të imanit. Këto duhet vendosur në zemër.

E gjashta, duhet ta dijë se zemërimi i tij nuk është tjetër veçse habi e tij për diçka që ndodh me vullnetin e Allahut. Po, zemërohet që diçka nuk ka ndodhur sipas vullnetit të vet!

Ai preferon vullnetin e vet ndaj vullnetit të Allahut; si mund ta bëjë këtë?! E zemërimi i Allahut ndaj tij është më i madh se zemërimi i tij ndaj dikujt. Personi duhet ta dijë këtë, të mendojë kështu, dhe ta braktisë zemërimin me ndihmën e këtyre këshillave.

Këto janë mënyrat e shërimit përmes diturisë. Sa për mposhtjen e zemërimit me veprim; kjo është të strehohesh tek Allahu Teala duke thënë me gjuhë: *“Eudhu bilahi mineshejtani-raxhim”*; sepse Resulallahu s.a.v.s., ka urdhëruar që në momentin e zemërimit të thuhet kështu. E kur Aishja r.anha., u zemërua, Resulallahu s.a.v.s., e kapi për hunde e i tha:

- **O Aishe, thuaj: *“O Allah, Rabb i Muhammedit, më fal gjynahet, më largo zemërimin dhe më ruaj nga intriga.”***²⁰ Resulallahu, s.a.v.s., e këshilloi Aishen r.anha me këtë dua, çka do të thotë se kjo dua është *mustehab*.

Kur thua *“Eudhu bilahi mineshejtani-raxhim”* e kjo nuk e qetëson zemërimin, nëse je në këmbë - ulu, nëse je ulur - shtrihu, afroju tokës nga e cila je krijuar, për ta njohur pavlerën e nefsit tënd. Kërkoni qetësinë duke u ulur dhe duke u mbështetur, sepse lëvizjet krijojnë nxehtësi, që mund të jenë sebeb për ndezje edhe të zemërimit.

²⁰ Ibn Sinni në *“El-Jevm ve’l-Lejle”*

Ndërsa Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Zemërimi është një copëz zjarri në zemër. A nuk i shihni damarët e qafës së tij si fryhen dhe sytë e tij të skuqur prej zemërimit? Kur kjo gjendje i ndodh njërit prej jush, nëse është në këmbë, le të ulet, nëse është ulur le të shtrihet.”²¹

Nëse kjo nuk mjafton, le të merr abdes me ujë të ftohtë. Uji shuan zjarrin. Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Kur ndonjëri prej jush zemërohet, le të marrë abdes me ujë të ftohtë, sepse zemërimi është prej zjarrit”, e në një transmetim tjetër:

“Zemërimi është nga shejtani. Shejtani u krijua nga zjarri, e zjarri shuhet me ujë. Pra, kur ndonjëri prej jush zemërohet, le të marrë abdes.”²²

Ibn Abbas tregon se Resulallahu, s.a.v.s., ka thënë:

“Kur je i zemëruar, hesht.”²³

Ebu Hurejre ka thënë: *“Kur i Dërguari i Allahut ishte i zemëruar, ulej nëse ishte në këmbë, dhe mbështetej nëse ishte ulur. Kështu e qetësonte zemërimin e tij.”*

²¹ Tirmidhiu nga Ebu Saidit

²² Ebu Davud nga Atije

²³ Ahmedi nga Teberani dhe të tjerët nga Ibn Abbas

Ebu Said el-Hudri transmeton se Resulallahu, s.a.v.s., ka thënë:

“Dijeni mirë se zemërimi është një copë zjarri në zemrën e birit të Ademit. A nuk e sheh fryrjen e damarëve të qafës dhe skuqjen e syve të tij? Kush është në këtë gjendje duhet të vendos menjëherë ballin në tokë.”²⁴

Domethënë, le ta lëshojë në tokë pjesën e tij më të nderuar duke bërë sexhde. Duke kuptuar poshtërimin e nefsit, ai braktis pretendimin e epërsisë, që është shkaku i zemërimit të tij.

Një ditë Omeri, r.a., u zemërua për diçka, e menjëherë kërkoi ujë, e nuhati dhe tha: *“Zemërimi është nga shejtani. Uji largon zemërimin!”*

Urve b. Muhammed ka thënë: *“Kur u emërova guvernator i Jemenit, babai im më tha:*

- Tash që je guvernator - kur të zemërohesh, shiko qiellin, pastaj shiko tokën, pastaj mendo për Atë që i ka krijuar, dhe përpiqu ta mposhtësh zemërimin tënd.

Sipas transmetimit, Ebu Dher iu zemërua një personi, dhe i tha: *“O djali i gruas lëkurëkuqtë.”*

²⁴ Tirmidhiu

Kur i Dërguari i Allahut i dëgjoi këto fjalë, e thirri Ebu Dherin, e i tha:

- O Eba Dher, sipas asaj që dëgjova, sot ti ke turpëruar një vëlla tënd me nënën e tij lëkurëkuqtë. A është kjo e vërtetë? Ebu Dheri e pohoi, e në atë moment erdhi edhe personi në fjalë, dhe pasi i dha selam Resulallahut s.a.v.s., e tregoi rastin. Pas kësaj, Resulallahu s.a.v.s., tha:

- O Eba Dher, ngre kokën e me shiko; dhe dije se, ti nuk je më i lartë se lëkura e kuqe e as e zezë, epërsi mund të fitosh vetëm me veprat e tua. Kur je i zemëruar, ulu nëse je në këmbë, nëse je ulur - mbështetu, nëse je mbështetur - shtrihu.²⁵

Mutemir b. Sulejmani tregon:

“Një person nga popujt e kaluar, për shkak që zemërohej shumë, i shkroi tri letra dhe ua dha tre personave në rrethin e tij. Njërit i tha: “Ma jep këtë letër kur jam i zemëruar”. Tjetrit i tha: “Ma jep këtë letër kur të më qetësohet zemërimi”. Të tretit i tha: “Ma jep këtë letër kur të më kalojë plotësisht zemërimi”. Një ditë u zemërua së tepërmi, dhe personi i parë ia dha letrën.

Në letër shkruante:

²⁵ Transmeton Ibn Ebu'd-Dunja

- *Ti nuk je Zot, pse ky zemërim? Do ta copëtosh veten. Kur zemërimi iu qetësua, i dyti i dha letrën, ku shkruante:*

- *Ti mëshiro ata që janë në tokë, që ty të të mëshirojnë ata që janë në qiell. Kur i kaloj zemërimi, i treti ia dha letrën, e aty shkruante:*

- *Mos e kalo kufirin dhe jepi hakun secilit. Kjo i ka hije njeriut.*

Mehdi b. Muhammed b. Abdullah el-Abasi u zemërua me një person dhe deshi ta dënojë, e Shabihu i tha: *“Mos u zemëro, zemërimi i Allahut është më i rëndë se zemërimi yt.”* Mehdiu e liroi personin.

Kapitulli i gjashtë
FAZILETI I MPOSHTJES SË ZEMËRIMIT

Allahu Teala duke lavdëruar njerëz të tillë thotë:
“...e mposhtin zemërimin...” 3- Ali Imran:134

HADITHET NË KËTË ÇËSHTJE

“Allahu Teala nuk e dënon personin që e mposht zemërimin. Allahu ia pranon kërkim-faljen për gabimin, atij që i kërkon falje Allahut. Allahu fsheh fajin e atij që e ruan gjuhën.” ²⁶

“Më i forti prej jush është ai që në momentin e zemërimit kontrollon veten dhe më i buti prej jush është ai që e falë armikun e tij edhe pse ka mundësi të hakmerret.” ²⁷

“Në ditën e gjykimit, Allahu do ta mbushë me rizanë e Tij zemrën e personit që e mposht zemërimin kur është në gjendje ta zbatojë”, e në transmetim tjetër: “Allahu ia mbush zemrën me siguri dhe iman.”²⁸

²⁶ Teberani nga Enesi

²⁷ Ibn Ebu’d-Dunja nga Alia r.a.

²⁸ Transmeton Ibn Ebu’d-Dunja

“Shpërblimi më i madh tek Allahu që do të fitojë robi për gjërat që duron, është ta mposht zemërimin e vet për hir të Allahut në momentin e zemërimit.”²⁹

“Xhehenemi ka një derë, e nga ajo derë do të hyjnë vetëm ata që i dorëzohen zemërimit duke kundërshtuar urdhrat e Allahut.”

“Ai që ka fuqi ta zbatoj zemërimin e vet, por arrin ta mposhtë atë dhe nuk hakmerret, në Ditën e Gjykimit Allahu Teala e thërret para njerëzve dhe e lejon të përzgjedhë hyrinë që e dëshiron.”³⁰

²⁹ Transmeton Ibn Maxhe

³⁰ Hadithi është përmendur në librin *“Fatkeqësitë e gjuhës”*

FJALËT E TË MËDHENJVE TË ISLAMIT

Omeri r.a., ka thënë: *“I devotshmi e mposht zemërimin, i frikësohet Allahut dhe nuk bën çfarë të dojë. Po të mos ishte kiameti, do të ishte ndryshe.”*

Llokmani e këshilloi djalin: *“O evlad, mos e laj fytyrën me lypësi, mos ndiq zemërimin tënd, sepse do të turpërohesh. Dije kufirin tënd që e kaluara jote të të sjellë dobi.”*

Ejub b. Sehtijani ka thënë: *“Pak butësi largon shumë të këqija.”*

Sufjan Sevriu, Ebu Huzejme dhe Ibn Ijadi u mbledhën dhe po bisedonin për zuhdin. Gjatë bisedës, arritën në këtë përfundim: *“Vepra më e mirë është të tregosh mirësi në zemërim dhe durim në fatkeqësi.”*

Një person erdhi te Omeri r.a., dhe i tha:

- O Omer, betohem se ti nuk sundon me drejtësi dhe nuk i jep të gjithëve hakun e tyre. Omeri aq u zemërua sa i shihej në fytyrë. Një tjetër person lexoi ajetin: ***“Ti merri me të mirë, urdhëro për vepra të mira dhe hiq nga injorantët”*** (7:199) e i tha Omerit:

- *A nuk e ke dëgjuar urdhrin e Allahut Teala, ky është nga injorantët. Omeri tha:*

- *Ke të drejtë; dhe zjarri i zemërimit iu shua.*

Muhammed b. Kab ka thënë: *"Kush i ka këto tri tipare, ai e ka imanin e përsosur: kur është në rehati - nuk devijon, kur zemërohet - nuk largohet nga drejtësia, dhe kur është i fuqishëm - nuk e kalon kufirin.*

Një person erdhi te Selmani dhe i kërkoi këshillë, e Selmani i tha:

- *Mos u zemëro. Personi tha:*

- *Unë nuk jam mjaft i fortë për këtë; e Selmani i tha:*

- *Atëherë, kur të jesh i zemëruar, kontrolloje gjuhën dhe dorën tënde!*

Kapitulli i shtatë

FAZILETI I BUTËSISË

Dije se, butësia nga krijimi është shkallë më e lartë se mposhtja e zemërimit pasi të jetë zemëruar. Sepse mposhtja e zemërimit është vetëm përpjekja për të fituar butësi. Ai që nuk ka veti zemërimi, nuk ka nevojë ta mposht zemërimin. Vetëm ai të cilit zemërimi i gufon ka nevojë për një luftë të ashpër që ta mposht zemërimin. E duke e bërë këtë luftë adet (shprehi), kjo i bëhet natyrshmëri, dhe nuk zemërohet. Edhe nëse zemërohet ndonjëherë, mund ta mposht lehtësisht zemërimin. Mposhtja e zemërimit arrin butësinë e natyrshme. Në të njëjtën kohë është edhe dëshmi e pjekurisë së mendjes, thyerjes së fuqisë së zemërimit dhe përkuljes së zemërimit para mendjes. Në fillim kjo është e zorshme. Resulallahu s.a.v.s, ka thënë:

“Dituria është e mundur duke mësuar, butësia është e mundur me përpjekje. Ashtu siç i jepet e mira atij që zgjedh të mirën, mbrohet edhe ai që i largohet së keqes.”³¹

Pra, këtu kuptohet se siç përftohet dituria duke mësuar, edhe butësia përftohet duke u munduar.

³¹ Taberani nga Ebu Derda

“Mësoni dituri, dhe së bashku me diturinë mësoni edhe butësinë. Silluni butë me nxënësit dhe me mësuesin. Mos u bëj nga dijetarët mizorë që injoranca jote ta mposhti butësinë tënde.”³²

Pra, edhe në këtë hadith sqarohet se arroganca dhe mburra aktivizojnë zemërimin, dhe janë cilësi që pengojnë butësinë.

Resulallahu s.a.v.s., shumë herë kështu ka bërë dua:

“O Allah, më pasuro me dituri, më stolis me butësi, më ndero me devotshmëri (*takva*), më zbukuro me shëndet.”

Ebu Hurejre tregon se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

- ***Kërkoni shkallë të lartë tek Allahu.*** As’habët e pyetën:

- *Si ta kërkojmë?*, e Resulallahu s.a.v.s., tha:

- ***Shkoni te ata që nuk ju vijnë, jepni atyre që nuk ju japin dhe silluni me butësi ndaj atyre që sillen me injorancë.***³³

³² Transmeton Ibn Sinni

³³ Transmetojnë Hakimi dhe Bejhaki

Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Pesë gjëra janë prej ahkakut të pejgamberëve: turpi, butësia, *hixhamat* (marrja e gjakut nga trupi), përdorimi i misvakut dhe era e këndshme.³⁴

“Myslimani, me butësinë e tij, ngritët në gradën e atyre që agjërojnë ditën dhe bëjnë ibadet natën. Në anën tjetër, myslimani inatçi bëhet i ashpër e mizor, ani që fjala e tij arrin vetëm anëtarët e familjes së tij.³⁵

Një person erdhi te Resulallahu s.a.v.s., dhe i tha:

- *Kam disa akraba, unë shkoj te ata, por ata nuk më vijnë, unë ju jap dhurata, ata nuk më japin, unë ju bëj mirë, ata më bëjnë keq.* Resulallahu s.a.v.s., i tha:

- ***Nëse është ashtu siç thua ti, atëherë është sikur po i ushqen ata me hi të nxehtë. Përderisa ti vazhdon në këtë gjendje, Allahu Teala do të t'ndihmojë ty.³⁶***

Edhe një person ka thënë: *“O Allah, nuk kam asgjë për të dhënë sadaka. Prandaj, kushdo që flet kundër meje, le të jetë kjo sadaka për ta”*. Allahu e njoftoi Pejgamberin se do të falë atë person.

³⁴ Tirmidhiu

³⁵ Taberani, në veprën *‘Evsat’*,

³⁶ Muslimi

Një ditë, Resulallahu s.a.v.s., tha:

- ***A nuk mund të jeni si Ebu Damdam?*** Dëgjuesit thanë:

- *Kush është Ebu Damdami? Çka është cilësia e tij?*

Resulallahu s.a.v.s., tha:

- ***Është një person që ka jetuar para jush. Kur zgjohej në mëngjes, thoshte: "O Allahu im, sot u dhashë sadaka atyre që folën kundër meje dhe që më bënë padrejtësi."***³⁷

Në interpretimin e fjalës ***"Rabbanijine"*** në Kur'an (3:79) thuhet se qëllimi është *dijetari i butë*.

Në interpretimin e ajetit: ***"...e kur atyre me fjalë u drejtohen injorantët, ata thonë: "Paqe!"*** (25:63), Hasan Basriu ka thënë: *"Ata janë njerëz të butë, kur të paditurit veprojnë kundër tyre, ata nuk shqetësohen, e Ata b. Ebi Rabah thotë se shprehja ***"hevnen"*** në këtë ajet tregon butësinë.*

Ibn Ebi Habib në interpretimin e fjalës ***"keh"*** (3:46) ka thënë se është shkalla e fundit të butësisë.

³⁷ Ebu Nuajm, Bejhaki

Muxhahidi, në interpretimin e ajetit: ***“...kur kalojnë pranë kotësive, kalojnë me dinjitet...”*** (3:72) ka thënë: *“Kur i lëndojnë, ata falin.”*

Thuhet se Ibn Mesudi po kalonte pranë disa njerëzve e ata e ofenduan, por ai nuk reagoi. Kur Resulallahu s.a.v.s., dëgjoi për këtë, tha:

- Ai u zgjua si Ibn Mesudi, dhe në mbrëmje fjeti me dinjitet.³⁸ Pastaj transmetuesi i këtij hadithi Ibrahim b. Mesire lexoi ajetin: ***“...e kur atyre me fjalë u drejtohen injorantët, ata thonë: ”Paqe!”*** (25:63).

Resulallahu, s.a.v.s., ka thënë:

“Allahu mos ma tregoftë atë ditë, por do të vijë një kohë kur nuk do të pasohen njerëzit e dijsëm dhe nuk do të respektohen njerëzit e butë. Gjuha e tyre flet arabisht, por zemrat e tyre janë të huaja.”³⁹

“Do të më pasojnë njerëz të butë, të mençur dhe me ahlak të mirë. Ata që vijnë pas atyre dhe ata që do të vijnë më vonë - mos u grindni, përndryshe zemrat tuaja do të ndahen.”⁴⁰

³⁸ Ibn Mubarek në *‘El-Birr ve’s-Sila’*

³⁹ Ahmed nga Sehl b. Sadi

⁴⁰ Muslim nga Ibn Mesudit

Eshexh shkoi për ta vizituar Resulallahun s.a.v.s., e kur arriti, zbriti prej devesë dhe e lidhi. Më pas hoqi dy rrobat e nga çanta nxori dy rroba të bukura, e i veshi. Derisa po i bënte këto, edhe Resulallahu s.a.v.s., e shikonte. Pastaj i tha:

- ***O Eshexh, te ti ka dy veti të cilat Allahu Teala i do, e edhe i Dërguari i Tij do.*** Eshexhi e pyeti:

- *O i Dërguar i Allahut, cilat janë këto dy veti?* Resulallahu s.a.v.s., tha:

- ***Butësia dhe dinjiteti.*** Eshexhi e pyeti:

- *A janë këto dy veti që i kam fituar, apo jam krijuar me këto?* Resulallahu s.a.v.s., tha:

- ***Janë dy veti që Allahu Teala i krijoi te ti.*** Eshexhi tha:

- *Falënderimi i takon Allahut, Ai më krijoi me dy veti që i do Ai dhe i Dërguari i i Tij!*⁴¹

E Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Allahu e do njeriun me natyrë të butë, njeriun që ka turp nga Allahu, njeriun e pasur që është i ndershëm, njeriun e varfër të devotshëm që ka familjen e madhe, dhe nuk e do budallain që flet shëmtuar, që ka natyrë të rëndë dhe që kërkon lëmoshë me këmbëngulje.⁴²

⁴¹ Buhariu dhe Muslimi

⁴² Teberani nga Sadi

“Ka tri gjëra që, nëse dikush nuk e ka njërën nga këto tri, mos i besoni asnjë fjale të tij, e ato janë: devotshmëria me të cilën do të mbrojë veten nga gjynahet, butësia me të cilën do të mbrojë veten nga njerëzit e këqij dhe, ahlaku i mirë në marrëdhënie me njerëzit.”⁴³

“Kur Allahu Teala i tubon njerëzit në *mahsher* për llogari, një zë thërret:

- *Ku janë njerëzit e virtytshëm?* Pak njerëz ngrihen dhe ecin me shpejtësi drejt xhenetit. Melaiket i presin dhe i pyesin:

- *Çfarë është ky nxitim?* Ata thonë:

- *Ne jemi njerëz të virtytshëm.* Melaiket i pyesin:

- *Çka është virtyti i juaj?* Ata thonë:

- *Kur na bënin zullum, ne bënim sabër, falnim kur na bëhej padrejtësi, treguam butësi kur na trajtonin me injorancë.* Melaiket thonë:

- *Hyni në xhenet, sa i mirë është shpërblimi i atyre që veprojnë.* ⁴⁴

⁴³ Ebu Nuajm

⁴⁴ Bejhaki

TRANSMETIME TJERA LIDHUR ME KËTË ÇËSHTJE

Omeri r.a., ka thënë: *“Mëso diturinë, mëso të jesh dinjitoz dhe i butë krahas diturisë.”*

Alia r.a., ka thënë: *“Hairi nuk është në shtimin e pasurisë dhe fëmijëve. Hairi është në shtimin e dijes, ahlakut e butësisë. Hairi nuk është në mburrje ndaj robërve të Allahut, por është në falënderim Allahut (elhamdylilah) kur të vjen mundësia për mirësi, dhe në kërkim-falje (estagfirullah) për të keqen.”*

Hasan Basriu ka thënë: *“Kërkoni dituri, por zbukurojeni me butësi dhe dinjitet.”*

Eksem b. Sejfi ka thënë: *“Shtylla e mendjes është butësia, koka e veprimtimit është sabri.”*

Ebu Derda ka thënë: *“Kam arritur njerëz që ishin si gjethe pa gjemba. Tani janë bërë gjemba pa gjethe. Nëse njiheni me ta, ata do t'ju kritikojnë. Nëse largohesh prej tyre, ata nuk largohen prej teje. E pyetën:*

- *Pra, çfarë duhet të bëjmë? Ai u përgjigj:*
- *Duhet t'u huazoni atyre për ditën tuaj të varfërisë.*

Pra, nëse ju përgojnë dhe ju zemërojnë, do të bëni durim dhe do të merrni shpërblimin në Ditën e Gjykimit.

Alia r.a., ka thënë: *"Shpërblimi i parë që i jepet njeriut të butë për shkak të butësisë së tij është se të gjithë e ndihmojnë kundër injorantëve".*

Muavija ka thënë: *"Robi që nuk e mposht injorancën e vet me butësinë e vet, dhe epshin e vet me sabrin e vet, ai nuk mund të arrijë gradën e ixhtihadit, e këtë mund ta arrijë vetëm përmes diturisë."*

Muavija e pyeti Omer b. Ehsemen:

- *Kush është më trimi? Ehseme tha:*
- *Ai që e mposht zemërimin me butësi.*
- *Kush është më i xhymerti?*
- *Ai që shpërndan dynjallëkun e vet për fenë e vet.*

Enes b. Malik r.a., në interpretimin e ajetit:

"Nuk është e barabartë e mira dhe e keqja. Andaj, (të keqen) ktheje në mënyrën më të mirë, se atëherë ai, me të cilin kishit njëfarë armiqësie, do të bëhet mik i afërt." (41-35), ka thënë: *"Dëboje zemërimin me sabër, injorancën me dituri dhe fale të keqen!"*

Nëse vepron kështu me personin që ka armiqësi me ty, ai do të bëhet mik. Këtë veti mund ta arrijnë vetëm ata që kanë sabër e që nuk janë hakmarrës, që kanë besim – iman, dhe përsosmëri. Në saje të këtij ahlaku të bukur do të jenë banorë të xhenetit. Personi në fjalë është i tillë që, edhe nëse dikush i thotë fjalë të këqija, ai i thotë: *“Nëse po gënjen, Allahu të faltë, nëse thua të vërtetën, Allahu më faltë mua,”*

Dikush ka treguar: *“Një herë i thashë fjalë të këqija një personi nga Basra, e ai u sill me butësi ndaj meje. Për këtë arsye kam jetuar për një kohë të gjatë si i detyruar ndaj tij, e më vinte turp prej tij.”*

Muavija e pyeti Urabe b. Evsin, prijësin e fisit:

- *Si u bëre prijës i fisit?* Urabe b. Evs tha:

- *Kam vepruar me butësi me injorantët dhe jam kujdesur për nevojat e tyre. Ata që veprojnë si unë bëhen si unë. Ata që ma kalojnë mua do të bëhen edhe më të vlefshëm. Por sa për ata që kanë mbetur pas meje, unë jam më i hairit prej tyre.*

Dikush e ofendoj Ibn Abbasin r.a., e ky heshti një kohë, pastaj iu drejtua Ikrimes dhe i tha: *“Nëse ky njeri ka nevojë, le të kujdesemi për të”* Personi uli kokën i turpëruar, dhe u pendua për atë që bëri.

Një person i tha Omer b. Abdulazizit:

- *Unë dëshmoj se ti je gënjeshtar, e Omer b.*

Abdulaziz tha:

- *Dëshmia jote nuk është e vlefshme.*

Një person e ofendoj Ali Zejnelabidinin r.a., të birin e Husejnit r.a.. Ali Zejnelabidin r.a., e hoqi nga trupi këmishën e qëndisur me argjend e ia dhuroi atij dhe urdhëroi t'i jepnin një mijë dërrhemë. Për këtë veprim të Ali Zejnelabidinit r.a., kanë thanë se kishte pesë veti të mira: *ishte i butë e nuk u zemërua; nuk dënoi; e shpëtoi personin nga largimi Allahut; e inkurajoi personin të bëj teube (të pendohet); bëri që njerëzit ta lavdërojnë atë person, edhe pse meritoi të qortohet.* I siguroi të gjitha këto me një sasi të vogël të dynjallëkut.

Një person i tha Xhafer b. Muhammedit:

- *Kam një konflikt me të afërmit e mi, unë do të heq dorë nga kjo, por kam frikë se do të më konsiderojnë si të poshtëruar.* Xhaferi itha:

- *I poshtëruar është zullumqari, ti nuk je.*

Halil b. Ahmedi tregon: *“Kanë thënë se, nëse një person bën keq dhe atij i bëhet mirë, kjo mirësi i bëhet atij perde në zemër dhe e ndalon që të kthehet në të keqe të tillë”.*

Ahmed b. Kajs ka thënë: *“Unë nuk jam i butë, por po përpiqem të jem.”*

Vehb b. Munebbih ka thënë: *“Kush bën merhamet, i bëhet merhamet. Kush di të heshtë, gjen selamet. Ai që vepron me injorancë do të mposhtet. Ai që nxiton, bën gabime. Ai që lakmon të keqen nuk gjen shpëtim. Ai që nuk e braktis kacafytjen, e shajnë. Ai që nuk e përbuz të keqen bëhet gjynahqar. Ai që nuk e do të keqen, nuk bie në të keqe. Ai që i përshtatet urdhrave të Allahut, mbrohet. Ai që i frikësohet Allahut, do të jetë i sigurt. Ai që nuk i lutet Allahut, është i varfër. Ai që nuk i frikësohet Allahut, është i humbur. Ai që strehohet tek Allahu, do të jetë fitimtar.”*

Një person i tha Malik b. Dinarit:

- *Kam dëgjuar se ke folur kundër meje.* Malik b. Dinari tha:

- *Nëse kjo është e vërtetë, ti je më i vlefshëm se unë, sepse nëse e kam bërë këtë, do të thotë që t'i kam dhënë sevapet e mia ty.*

Dikush i tha një dijetarit:

- *Do të them fjalë të keqe që të vijë në varrin tënd!*
- *Ajo fjalë nuk vjen në varrin tim, por në varrin tënd, me ty; iu përgjigj dijetari.*

Isa a.s., një herë kaloi pranë një grupi të çifutëve, e ata filluan t'i thonë fjalë të këqija. Isa a.s., foli mirë dhe ëmbël me ta, e disa i thanë:

- *Ata flasin keq për ty, e ti ju flet mirë!*, e Isa tha:
- *Secili shet mallin e vet.*

Llokmani ka thënë: *"Tri gjëra dihen vetëm në tre raste: butësia në momentin e zemërimit, trimëria në fushën e betejës, vëllazëria në kohë nevoje."*

Një mik i erdhi në shtëpi një dijetari. Dijetari shtroi sofrën për të dhe solli ushqimin. Në ndërkohë erdhi vëllai i paedukuar i dijetarit, e ofendoi dijetarin, morri ushqimin prej sofres dhe shkoi. Shoku i dijetarit u largua i zemëruar. Dijetari shkoi pas tij dhe i tha:

- *A të kujtohet ajo ditë kur po darkonim në shtëpinë tënde, kur pula e shpërndau ushqimin në sofër dhe asnjëri prej nesh nuk u zemëruam? Pra, pranoje vëllain tim si atë pulën dhe mos u zemëro!* Zemërimi i mikut kaloi dhe duke u larguar tha:

- *Dijetari e tha të vërtetën. Butësia shëron çdo dert.*

Një person goditi një dijetar në këmbë, dhe e lëndoi. Dijetari nuk u zemërua, e ai e pyeti:

- *Pse nuk u zemërove?*, e dijetari tha:
- *E mposhta zemërimin duke hamendur se këmba më goditi në gur.*

Edhe Mahmud el- Varak ka thënë:

“E konsideroj si detyrë që të mos i kushtoj vëmendje çdo gjynahqari, edhe nëse veprimet e tij të këqija shtohen ndaj meje. Zaten njerëzit ndahen në tri grupe: më të ndershëm, më të pandershëm dhe ata në mes; ai që është më i ndershëm se unë, unë e di vlerën e tij dhe i respektoj të drejtat e tij: ai që është më i ulët, e mbroj veten prej tij e nuk më intereson çfarë thotë, e sa për atë që është i ngjashëm me mua, i fali gabimet e tij dhe i shprehu bujari. Butësia është vendimtare për virtyte.”

Kapitulli i tetë

VETËMBROJTJA KUNDËR PADREJTËSISË

Dije se, nuk të lejohet që t'i përgjigjesh çdo padrejtësie që ke pësuar, me padrejtësi të ngjashme. Për shembull, nuk lejohet (nuk është xhaiz) përgojimit t'i përgjigjesh me përgojim, mallkimit me mallkimi, ofendimit me ofendim, kërkimit të të metave të personit që kërkon të metat tua, dhe kjo vlen edhe për gjynahet tjera. Hakmarrja dhe ndëshkimi janë çështje të përcaktuara me shariat. Këto i kemi shpjeguar në pjesën e fikhut. Fjalës së keqe nuk i përgjigjesh me fjalë të keqe. Sepse Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Nëse dikush të turpëron për një mangësi tënde, ti mos e turpëro atë për mangësinë e tij.”⁴⁵

Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Nga dy persona që i thonë fjalë të këqija njëri-tjetrit, gjynahqar është i pari që fillon - përveç nëse tjetri e kalon kufirin.”

“Dy njerëz që shajnë njëri-tjetrin janë si dy shejtanë që lëndojnë nderin e njëri-tjetrit.”⁴⁶

⁴⁵ Ahmedi nga Xhaferi

⁴⁶ Hadithi tashmë është përmendur.

Një ditë, në një vend ku ishte edhe i Dërguari i Allahut, s.a.v.s., një person po i fliste keq Ebu Bekrit r.a., e Ebu Bekri heshtte, ndërsa i Dërguari i Allahut e shikonte Ebu Bekrin dhe buzëqeshte. Por kur Ebu Bekri filloi t'i përgjigjet personit, i Dërguari i Allahut u ngrit në këmbë dhe filloi të largohet. Kur Ebu Bekri e pa të Dërguarin e Allahut duke u larguar, i tha:

- *Deri sa ky më fliste mua, ju dëgjuat, pse po largoheni tash kur unë fillova të flas?* I Dërguari i Allahut, s.a.v.s., tha:

- ***Sepse kur ti heshte, një melek po përgjigjej për ty. (po të mbronte). Kur ti fillove të flasësh, meleki shkoi e shejtani erdhi. Sepse unë nuk rri në një mexhlis ku është shejtani.***⁴⁷

Disa thanë: "*Lejohet t'i përgjigjesh tjetrit me një fjalë që nuk është gënjeshtër.*" Ndërsa, Resulallahu s.a.v.s., e ndaloi t'i përgjigjesh qortimit me qortim, dhe ky ndalim nuk e bën këtë haram, por është veprim i përbuzur. Më e vlefshmja është të mos përgjigjesh, por nëse përgjigjesh, kjo nuk të bën gjynahqar. Situata ku përgjigja lejohet janë të llojit kur, për shembull, thuhet: "*Kush je ti? A nuk je biri i filanit?*"

⁴⁷ Ebu Davud nga Ebu Hurejre

Sad b. Vakas r.a., i tha Ibn Mesudit r.a.,:

- *Ti je pasardhësi i Benu Huzejlit! Ibn Mesudi i tha:*

- *Edhe ti je nga Emevitet.*

Kjo është sikur nëse njëri i thotë tjetrit: *"O budalla"*, e tjetri i përgjigjet: *"Budalla je vet"*.

Mitraf ka thënë: *"Zaten të gjithë njerëzit janë budallenj karshi Rabbit të tyre. E disa njerëz janë me pak budallenj se të tjerët."*

Në fund të një hadithi të gjatë që transmetohet nga Ibn Omeri r.a., thuhet: ***"Ti sheh që të gjithë njerëzit janë budallenj karshi Qenies (Dhat) të Allahut."***

Personi mund të quhet *"O injorant"*, sepse të gjithë kanë një lloj injorance. Fjalë të tilla janë edhe të vërteta dhe që lëndojnë. Madje mund të thotë: *"Po të kishe turp nuk do të flisje kështu. Me këtë veprim tëndin nuk ke asnjë pikë vlerë në sytë e mi, Allahu të dënoftë"*.

Kur bëhet fjalë për shpifjet, përgojimet, gënjeshttrat dhe sharjet e prindërve, këto janë haram, sipas të gjithë dijetarëve.

Një grindje e vogël kishte ndodhur mes Halid b. Velidit dhe Sad b. Ebi Vakasit, e kur njëri nga burrat e Sadit filloi të fliste kundër Halidit, por Sadi i tha: *“Hesht, grindja mes meje dhe Halidit nuk ka arritur në atë shkallë që të akuzojmë njëri-tjetrin për gjynah. Ai nuk ka dëgjuar fjalë të këqija nga unë që të thotë fjalë të këqija për mua.”*

Lejohet përgjigjja e ngjashme armikut me fjalë që nuk janë të rreme dhe që nuk janë haram në lidhje me tradhtinë bashkëshortore (*zina*), prostitucion dhe sharje.

Hadithi i transmetuar nga Aishe r.anha, për rastin kur gratë e Resulallahut s.a.v.s., e dërguan Fatimen r.anha., te Resulallahu për të kërkuar të vendosë drejtësi mes grave të tij. Fatima erdhi te Resulallahu s.a.v.s., dhe i tha:

- *Gratë e tua më kanë dërguar mua si të dërguar te ti. Ato kërkojnë nga ju që t'i jepni drejtësi për vajzën e Ebu Kuhafes (Aishen). Resulallahu s.a.v.s., e pyeti:*

- ***Bija ime, a dëshiron të duash atë që dua unë?***

Fatima tha:

- *Po, dua. Resulallahu s.a.v.s., tha:*

- ***Atëherë edhe ti duaje Aishen.*** Kur Fatimeja i njoftoi për këtë bisedë, gratë thanë:

- *O Fatime! Ti nuk bërë asgjë për ne!*

Më pas e dërguan Zejnebin, vajzën e Xhahshit, si të dërguar te Resulallahu s.a.v.s.. Aishe r.a., thotë se ajo donte të garojë me mua. Erdhi te Resulallahu s.a.v.s., dhe i tha:

- Vajza e Ebu Bekrit, vajza e Ebu Bekrit, ajo vazhdon të flasë kundër meje.

Unë po dëgjoja në heshtje dhe prisja lejen e Resulallahut s.a.v.s., që të përgjigjem. Kur Resulallahu s.a.v.s., më dha leje, unë iu përgjigja Zejnebesë derisa m'u tha gjuha. Pas kësaj, Resulallahu s.a.v.s., tha:

- O Zejneb, mos fol ashtu. Kjo është vajza e Ebu Bekrit, ti nuk mund ta kalosh.

Aishe r.anha., u përgjigj, por tha të vërtetën (hakikatin). Nëse nuk e kalon kufirin, gjynahqar është ai që fillon. Resulallahu s.a.v.s., i dha të drejtën palës që mbrohej, me kusht të mos kalohet kufiri. Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Përgjegjësia mes dy njerëzve që shajnë njëri-tjetrin është te ai që fillon i pari.”

Pra, kjo është ajo që konsiderohet e lejuar. Në këtë masë është lejuar edhe përgjigja dhe hakmarrja për padrejtësi, por braktisja është më e vlefshme. Sepse nuk e di ku duhet të ndalet pasi të fillojë të flasë.

Heshtja qysh në fillim është më e lehtë sesa të ndalosh në pikën e përcaktuar nga sheriat, pasi të kesh nisur përgjigjen. Megjithatë, disa njerëz në fillim nuk mund të përmbahen, por pas një mbrojtjeje të vogël, heshtin menjëherë. Të tjerët nuk nxjerrin zë në fillim, por mbajnë urrejtjen brenda.

E në zemërim, njerëzit ndahen në katër grupe:

1. Disa nxehen shpejt dhe qetësohen shpejt. Kjo është e pranueshme, me kusht që të mos shkaktojë grindje.

2. Disa ndizen shpejt, qetësohen vonë, e kjo është e papëlqyeshme.

3. Disa ndizen vonë, qetësohen shpejt, që është më e mira; dhe

4. Disa ndizen shpejt e qetësohen vonë, e kjo është më e keqja.

Në transmetim thuhet: ***“Besimtari zemërohet shpejt dhe pajtohet shpejtë”***; Pra ndezja dhe shuarja e tij janë në të njëjtën masë. Nuk tregon armiqësi.

E Imam Shafi ka thënë: *“Personi që nuk zemërohet kur e zemërojnë, është gomar. Personi që nuk pranon të pajtohet kur i kërkohet pajtimi është shejtan.”*

Nga Ebu Said el-Hudri r.a., transmetohet se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Dijeni mirë se, njerëzit janë krijuar në shtresa të ndryshme. Disa zemërohen vonë dhe pajtohen shpejt. Të tjerë zemërohen shpejt dhe pajtohen shpejt. Këto janë afër njëra-tjetrës. Disa tjerë zemërohen shpejt dhe pajtohen vonë. Këta janë më të këqijtë. E më i miri (më i hairit) është ai që zemërohet vonë dhe pajtohet shpejt.”

Zemërimi ndikon në çdo njeri dhe ndërsen. Prandaj është obligim (*vaxhib*) që sundimtari të mos gjykojë dhe të mos ndëshkojë askënd kur është i zemëruar. Sepse sundimtari i zemëruar mund të kalojë kufirin dhe të ketë qëllim personal. Por, gjykimi i sundimtarit duhet të jetë vetëm për Allahun. Omeri r.a., sapo e ndëshkoi një të dehur, ai i dehuri i foli keq Omerit, e Omeri e liroi. Atyre që e pyetën për sebebin, Omeri r.a., ju tha:

- Unë do ta dënoja për shkak të fesë, por kur më ofendoj, ndërhyri personaliteti. Nuk dua të lëndo askënd për shkak të personalitetit tim. Prandaj e lashë.

Edhe Omer b. Abdulazizi i tha një personit:

- Po të mos më kishe zemëruar, do të kisha dënuar, por meqë u zemërova, nuk do të dënoj.

Kapitulli i nëntë

**PASOJAT E URREJTJES SI EDHE FAZILETI I FALJES DHE
BUTËSISË**

Dije se, ai që nuk ka fuqi të hakmerret menjëherë për shkak të pafuqishmerisë, zemërimi i tij i fshihet brenda dhe shndërrohet në urrejtje. Ai e urren nga brenda personin, i zemërohet, dhe pret rastin. Kjo gjendje vazhdon, që është ves i keq për besimtarin. Ndërsa Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: ***“Besimtari nuk urren.”***

Urrejtja lind nga zemërimi dhe dëshira për hakmarrje, e nga urrejtja lindin tetë sëmundje tjera:

1. Haset; sëmundja e hasetit kërkon humbjen e nimetit të personit që ky e urren. Arritja e tij në çfarëdo nimeti, e mërzitë. Nëse ai pëson një fatkeqësi, kjo e gëzon. Kjo është shenjë e hipokrizisë, e do ta shpjegojmë më vonë.

2. Haseti i fshehur në botën e brendshme shtohet edhe më shumë, dhe jo vetëm që gëzohet përbrenda, por edhe me gjuhën, dhe për shkak të fatkeqësisë që e pëson tjetri, ky thotë *“Oh, sa mirë e gjeti, sa mirë u bë.”*

3. Largimi nga personi që e urren, edhe nëse ai thërret dhe kërkon ta vizitojë, ky refuzon dhe i ndërprente të gjitha lidhjet me të.

4. Largimi prej tij me qëllim për të poshtëruar.

5. Flet kundër tij gjëra të cilat janë të ndaluara nga feja, si gënjeshtër, përgojimi, publikon të fshehtat e tij dhe të ngjashme.

6. Imiton atë për argëtim dhe shaka dhe në çdo vend flet keq për të.

7. Bën çdo gjë që tjetri të vuajë, përveq rrahjes.

8. Nuk ju jep hakun familjarëve.

Të gjitha këto janë haram. Shkalla më e ultë e urrejtjes është largimi prej këtyre tetë pasojave e të vazhdojë të mos e pëlqejë nga brenda, të mos i buzëqeshë, të mos tregojë butësi, të mos e ndihmojë, të mos interesohet për të, të mos bëjë muhabet me të, bile të mos bëjë as dhikr me të, të mos veprojë për të mirën e tij, të mos lutet për të dhe të mos e lavdërojë. Të gjitha këto e ulin shkallën tënde në fe. Për shkak të urrejtjes, privohesh nga vlerat e larta dhe shpërblimet e mëdha. Kur Ebu Bekri r.a., u betua se nuk do t'i jepte ushqim Mistahut, që përhapte shpifjet ndaj Aishes r. anha., dhe ishte gjithashtu i afërm i tij, zbriti ajeti:

“Njerëzit e ndershëm dhe të pasur ndër ju të mos betohen se nuk do t’u japin të afërmve, të varfërve dhe të mërguarve në rrugën e Allahut; le t’ua falin dhe mos t’ua zënë për gabim! A dëshironi që edhe juve Allahu t’ua falë? Allahu falë dhe është shumë i mëshirshëm.”

24- Nur: 22

Pas kësaj, Ebu Bekri tha: *"Po, unë e dua faljen e Allahut"*, dhe përsëri vazhdoi ta ndihmojë Mistahun.

Prandaj, më mirë është t'i jepet personit me të cilin je zemëruar, për të mbajtur gjallë sinqeritetin e vjetër, bile të jepet edhe më shumë, për të verbuar shejtanin. E kjo është grada e sidikëve.

Për personin që e xhelozojnë dhe urrejnë, janë tri gjendje:

E para është të merret haku i plotë; as më shumë e as më pak, dhe kjo është drejtësi.

E dyta është të falet hasetçiu, sjellja e mirë me të dhe të ndihmohet. Kjo është grada e sidikëve.

E treta është zullumi ndaj hasetçiut, edhe për atë që nuk e ka merituar. E kjo është zgjedhja e njeriut të keq.

Tani të përpiqemi të shpjegojmë vlerën e lartë – faziletin e faljes dhe dhuratës.

Kapitulli i dhjetë
FAZILETI I FALJES DHE MIRËBËRJES

Dije se, *falje* është të mos merret ajo që meritohet për shpagim a kompensim, dhe t'i falet ajo atij prej të cilit duhet të merret. Kjo është ndryshe prej butësisë dhe mposhtjes së zemërimit. Prandaj po e trajtojmë veçmas. Për faziletin e faljes, Allahu Teala thotë:

“Urdhëro për mirë dhe hiq prej të padijshmëve.”

7-Araf: 199

“Dhe nëse e fal, ajo është më afër devotshmërisë.”

2-Bekare: 237

E Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Betohem në Allahun, në dorën e të Cilit është shpirti im, janë tri gjëra që, po ta kisha zakon të betohem, do të betohesha se këto tria janë të vërteta:

- Ajo që e jep si sadaka nuk e pakëson pasurinë;
- Ai që për hir të Allahut fal padrejtësinë që i bëhet, në Ditën e Gjykimit Allahu ia shton nderin; dhe
- Ai që ia hap vetes derën e lëmoshës, Allahu ia hap derën e varfërisë.”⁴⁸

⁴⁸ Tirmidhiu

“Thjeshtësia e lartëson njeriun. Prandaj bëhu i thjeshtë, që Allahu të të lartësojë. Falja lartëson nderin e njeriut. Prandaj falni, që Allahu t’ju lartësojë nderin. Sadakaja e shton pasurinë. Prandaj mëshironi nevojtarin me sadaka, që Allahu t’ju mëshirojë.”⁴⁹

Aishe r.anha., ka thënë: *“Nuk e kam parë kurrë Resulallahun (s.a.v.s.) të hakmerret për një padrejtësi që i është bërë. Por, për veprimet haram zemërohej më shumë se kushdo tjetër.”*

Aishe r.anha., gjithashtu ka thënë: *“Sa herë që Resulallahut (s.a.v.s.) i lihej një zgjedhje mes dy gjërave, ai zgjidhte atë të lehtë, me kusht të mos jetë gjynah.*

Ukabe r.a., tregon: *“Një ditë takova Resulallahun s.a.v.s.. Më kapi dorën, ose unë ia mora dorën, e më tha:*

“O Ukabe, dëgjo me vëmendje, do të njoftoj për ahlakun më të lartë të njerëzve të dynjasë dhe të ahiretit: kjo është të shkosh te ai që nuk të vjen, t’i japësh atij që nuk të jep, dhe ta falësh atë që të bën padrejtësi.”⁵⁰

⁴⁹ Isfahani nga Enesi

⁵⁰ Transmeton Ibn Ebu’d-Dunja

Resulallahu s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Musa a.s., e pyeti Allahun Teala:

- O Rabb, kush është robi yt më i dashur? Allahu

Teala tha:

- Është ai që fal edhe pse ka fuqi të hakmerret.”⁵¹

Edhe Ebu Derda r.a., kur u pyet:

- Kush është më i nderuari nga njerëzit?, u përgjigj:

- Ai që fal kur ka mundësi të hakmerret. Edhe ju falni, që Allahu t’ju nderojë.

Një person erdhi të Resulallahu s.a.v.s., dhe u ankua për një padrejtësi që ia kishin bërë dhe donte të merrte dëmshpërblim për këtë. Resulallahu s.a.v.s., e uli dhe i tha:

- Atij që i bëhet padrejtësi në dynja me siguri që në Ditën e Gjykimit do të arrijë në selamet.⁵² Kur e dëgjoi këtë, personi nuk desh ta marrë dëmshpërblimin.

Aishe r.anha., tregon se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: **“Ai që mallkon zullumqarin, konsiderohet se është hakmarrë.”⁵³**

⁵¹ Haratı në 'Mekarim-i Ahlak' nga Ebu Hurejre

⁵² Transmeton Ibn Ebu’d-Dunja

⁵³ Ibn Ebi Shejbe dhe Tirmidhiu

Enesi r.a., tregon se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Në Ditën e Gjykimit, kur Allahu i ringjall krijesat dhe i tubon në *mahsher*, një tellall nën Arsh do të thotë tri herë: “O besimtarë, Allahu ju ka falur. Edhe ju falni hakun njëri-tjetrit.”⁵⁴

Ebu Hurejre r.a., tregon: ‘Kur Resulallahu s.a.v.s., e çliroi Mekën, pasi bëri tavafin dhe i fali dy reqate namaz duke mbajtur pragun e derës së Qabes, pyeti:

- O banorë të Mekes, çfarë mendoni se do të bëj unë, dhe çfarë mendoni për mua? Ata tri herë thanë:

- Ti je vëllai ynë, djali i xhaxhait tonë, je njeri i mëshirshëm e i sjellshëm. E Resulallahu s.a.v.s., tha:

- Edhe unë them atë që e ka thënë Jusufi a.s.:

“Sot s’ka qortim për ju; Allahu do t’ju falë. Ai është më i Mëshirshmi i mëshiruesve!” (Jusuf: 92)

Ebu Hurejre r.a., në vazhdim, ka thënë: “Ata që e dëgjuan këtë u ngritën sikur të kishin dalë nga varret e tyre dhe erdhën te i Dërguari i Allahut për ta pranuar Islamin.”⁵⁵

⁵⁴ Ebu Said Ahmed b. Ibrahim el-Mukri në ‘*Kitabu’t-Tefsire*’

⁵⁵ Transmeton Ibn Xhevzi

Transmetohet nga Syhejl b. Amr se kur Resulallahu s.a.v.s., erdhi në Meke, të gjithë u mbloodhën rreth tij, e ai, a.s., vendosi dorën në derën e Qabesë, dhe tha:

- ***Nuk ka ilah përveç Allahut. Ai është një, nuk ka ortak, Ai e përmbushi premtimin. Ai e ndihmoi robin e Tij. Robi i Tij i mbloodhi të gjitha fiset.*** Pastaj pyeti:

- ***O kurejshë, çfarë mendoni se do të bëj me ju, dhe çfarë mendoni për mua?*** Syheli tregon se ai ka thënë:

- *Ne mendojmë veç hair nga ju, dhe mendojmë se do të bëhet mirë. Ti je vëllai ynë, djali i xhaxhait tonë, je njeri i mëshirshëm.* Pas kësaj, Resulallahu s.a.v.s., tha:

- ***Edhe unë them siç tha vëllai im Jusufi (a.s.): “Sot s’ka qortim për ju; Allahu do t’ju falë. Ai është më i Mëshirshmi i mëshiruesve!”*** (Jusuf: 92)

Enesi r.a., tregon se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Në Ditën e Gjykimit, kur njerëzit mbliidhen në mahsher një telall thërret: “Le të ngrihen dhe të hyjnë në xhenet ata që i falin njerëzit dhe shpërblimi i tyre është tek Allahu.” Pas kësaj, mijëra njerëz ngrihen dhe hyjnë në xhenet pa dhënë llogari.”⁵⁶

⁵⁶ Teberani në ‘Mekarim-i Ahlak’

Xhabiri r.a., tregon se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Janë tri gjëra që, nëse besimtari i bën, dhe vjen me to në Ditën e Gjykimit, do të hyjë në xhenet nga cilado derë që dëshiron, dhe do t'i jepen sa të dojë nga hyritë. Këto janë: kur jep borxhin e harruar, pa dëshmitarë, kur lexon dhjetë herë suren *ihlas* pas çdo namazi, dhe kur falë personin me të cili ka luftuar.”

Ebu Bekri r.a., pyeti:

- *A e merr të njëjtin shpërblim edhe ai që bën vetëm njërën nga këto?* Resulallahu s.a.v.s., tha:

- ***Po, i njëjti shpërblim i jepet edhe atij që e bën njërën nga këto tri.***⁵⁷

FJALËT E TË MËDHENJVE TË ISLAMIT

Ibrahim et-Tejmi ka thënë: *“Unë u bëj mirë atyre që më bëjnë keq. Kjo gjendje është më e lartë se falja, e që quhet dhuratë (ihsan).”*

E dikush ka thënë: *“Kur Allahu Teala dëshiron ta shpërblejë robin e Tij, bën që zullumqari t’i bëjë zullum.”*

⁵⁷ Teberani në **‘Evsat’**

Një person shkoi te Omer b. Abdulazizi dhe u ankua se filani i bëri zullum. Omer b. Abdulazizi tha: *“Për ty është më mirë të shkosh te Allahu me zullumin që të është bërë, sesa të shkosh te Allahu me hakmarrjen ndaj zullumqarit.”*

Jezid b. Mejsere ka thënë: *“Nëse mallkon atë që të ka bërë zullum, Allahu thotë në gjuhën e hyjnisë:*

- Edhe ty të mallkoi dikush për shkak që tash ti bërë zullum duke mallkuar. Nëse dëshiron, mund t'i pranomjë edhe mallkimin tënd edhe mallkimin e bërë ndaj teje, e nëse dëshiron, t'i lëmë të dyja për në Ditën e Gjykimit, që falja Ime t'ju mbulojë të dyve.”

Muslim b. Jesar i tha një njeriu që e mallkoi zullumqarin: *“Lëre atë me zullumet e tij, sepse vazhdimi i tij në zullum shkatërrohet më shpejt se sa mallkimi yt ndaj tij. Nëse ai bën një vepër të mirë, ndoshta ajo vepër e mirë mund ta shpëtojë, por është e qartë se ai nuk do ta bëjë.*

Ibn Omeri r.a., transmeton se Ebu Bekri r.a., ka thënë: *“Kemi dëgjuar se, Allahu Teala në Ditën e Gjykimit urdhëron një telall që të thërrasë:*

- Kush ka një hak te Allahu le të ngritët që ta merr hakun. Ngrihen ata që kanë falë në dynja. Allahu do t'i shpërblejë ata.”

Hisham b. Muhammed tregon: “I sollën dy hajna para Numan b. Munzirit. Faji i njërit ishte i madh, e faji i tjetrit i vogël. Numani e fali të parin dhe e dënoi të dytin. Pas kësaj poeti thuri vargjet:

***Sulltani këtë veprim e bëri me urtësi,
Që në një t’i njihen, butësi e ashpërsi!***

Mubarek b. Fudale ka thënë: “Suvar b. Abdullahu hyri në praninë e Ebu Xhaferit, që ishte halife, me një xhemat nga Basra, dhe unë hyra me ta. Ndërkohë, ata sollën një burrë para Xhaferit. Xhaferi urdhëroi vrasjen e tij. Mendova me vete ‘Po vrasin nje mysliman ndërsa unë po rri këtu duke shikuar’ dhe i thash Xhaferit:

- O udhëheqës i besimtarëve, më lejoni t’ju tregoj një hadith që kam dëgjuar nga Hasan Basriu. Xhaferi më dha leje të flas, e unë thashë:

- Në Ditën e Gjykimit, kur Allahu Teala i mbledh njerëzit që të gjithë të dëgjojnë gjithçka që kanë thënë, një telall thërret:

- Kush ka një hak te Allahu, le të ngritët!

E ngrihen në këmbë ata që kanë falë njerëz në dynja. Xhaferi tha:

- Vallahi, edhe unë e kam dëgjuar këtë hadith nga Hasan Basriu. Unë e përsërita që edhe unë e kam dëgjuar nga Hasan Basriu, e pas kësaj Xhaferi tha:

- Edhe ne e falëm këtë njeri; dhe e liroi personin.

Muavija ka thënë: *“Tregoni butësi dhe durim që mundësia të jetë gjithmonë në duart tuaja. Pasi e merr rastin në dorë, nëse dëshiron merr hakun, nëse dëshiron, fal.”*

Tregohet se një murg erdhi te Hisham b. Abdulmeliku, e Hishami e pyeti:

- *Çfarë është mendimi yt për Dhulkarnejn, a është pejgamber apo s’është?* Murgu tha:

- *Jo, ai nuk është pejgamber. Por u ngrit në atë gradë për shkak të katër vetive që kishte: ka falë edhe pse kishte fuqi të hakmerret; kur ka fol e ka thënë të vërtetën, kur ka dhënë fjalën e ka mbajtur atë dhe punën e sotme nuk e ka lënë për nesër.*

Njëri ka thënë: *“Nuk i thuhet njeri i butë atij që i bëhet padrejtësi e ai një herë tregon butësi e më pas, kur ka fuqi e mundësi, hakmerret. Përkundrazi, njeri i butë i thuhet atij që tregon butësi kur i bëhet padrejtësi dhe nuk hakmerret, ani që ka mundësi, por falë.”*

Zijadi ka thënë: *“Fuqia për hakmarrje mund ta zhduk zemërimin dhe urrejtjen.”* Pra, dëshiroi të thotë; ai që ka fuqi të hakmerret, është shumë më mirë për atë person që të mos zemërohet, të mos urrejë dhe të falë.

Një person e sollën para Hishamit për shkak të një faji. Derisa ai po e mbronte veten, Hishami i tha:

- *Ti hala po flet. Personi i tha:*

- *O udhëheqës i besimtarëve, Allahu Teala thotë:*

“Ditën, kur çdo njeri do të vijë duke mbrojtur veten.”

(Nahl: 111), *si mund të mbrohemi në praninë e Allahut, të përpiqemi të shpëtojmë veten, e të privohemi nga kjo e drejtë në praninë tuaj?* Hishami tha:

- *Po, ke të drejtë! Allahu të mëshiroftë, fol!*

Flitet se një hajdut hyri në çadrën e Ammar b. Jasirit r.a., në Siffin. Ammarit i thanë:

- *Preja dorën! Ai është armiku ynë. Ammari tha:*

- *Jo, do ta fsheh këtë faj të tij. Shpresoj se Allahu Teala do t'i fshehë të metat e mia në Ditën e Gjykimit.*

Ibn Mesudi r.a., ishte ulur në anë të rrugës duke pritur për të blerë ushqim. Kur e bleu atë që dëshiroi, zgjati dorën mes çallmës në kokë për të dhënë paratë, por nuk i gjeti paratë, e tha:

- *Sa isha ulur paratë ishin në kokë, më vodhën.*

Njerëzit përreth filluan ta mallkojnë e shajnë hajdutin: *“Inshallah ia presin dorën!”*, *“Allahu e dënoftë!”* Por Ibn Mesudi, duke bërë dua, thoshte:

- O Allah, nëse ky njeri i ka marrë këto para për shkak të nevojës së tij, le t'i jetë hallall. Nëse e ka bërë si zanat, le t'i jetë vjedhja e fundit.

Fudajl ka thënë: "Nuk kam takuar më zahid se një nga Horasani, ulur pranë meje në Qabe. Kur u ngrit për tavaf, i vodhën paratë, e kur e kuptoi, filloi të qajë.

- A po qan për paratë?, e pyeta, e ai tha:

- Jo, nuk po qaj për paratë, por po qaj se po ndjej keqardhje për të, sepse e di se kur do të takohemi në praninë e Allahut Teala në Ditën e Gjykimit, ai nuk do të mund të gjejë përgjigje për mua, dhe do të jetë i dëshpëruar."

Malik b. Dinar tregon: "Një natë erdhëm në shtëpinë e Hakim b. Ejubit, që në atë kohë ishte guvernator i Basrës. Edhe Hasan Basriu erdhi me ne, i frikësuar. Hymë në prani të guvernatorit me Hasan Basriun. Pranë Hasanit, ne mbetëm si zogj pule. Hasani tregoi historinë e Jusufit a.s., se si vëllezërit e tij e hodhën në pus dhe e shitën, se e hidhëruan babanë e tyre, mashtrimin e gruas dhe në fund burgosjen. Pastaj si e lartësoi Allahu Teala, e bëri arkëtar, e më pas si i fali vëllezërit dhe tregoi se Allahu ka thënë: **"Sot s'ka qortim për ju; Allahu do t'ju falë. Ai është më i Mëshirshmi i mëshiruesve!"** (12:92).

*Qëllimi i Hasanit nga ky tregim ishte që Hakimi t'i falë miqtë e tij. Pas kësaj, Hakimi tha: "Edhe unë them të njëjtën: **"Sot s'ka qortim për ju"**, dhe nëse nuk gjej asgjë për t'ju mbrojtur, do t'ju mbroj nën këtë xhybe."*

Ibn Mukaffa i shkroi një letër njërit prej miqve të tij dhe i kërkoi që t'i falë disa njerëz, e tha: *"Filani kërkon falje nga ti për gabimin e vet, strehohet në faljen tënde dhe gjen strehim tek ti."*

Dije se, sa më i madh është faji, vlera e faljes është më e madhe. Kur Abdulmalik b. Mervanit ia sollën si rob lufte Ibn Eshasin (mbështetës i Alisë) Abdylmeliki e pyeti djalin:

- *Çfarë të bëjmë me këtë?* Djali i tij, Rexha, tha:
- *Allahu ju dhuroi fitoren që e doni. Edhe ju veproni me atë që e do Allahu, faleni; dhe Abdulmaliku e liroi.*

Tregohet se Zijadi kapi një nga havarixhët. Ky person shpëtoi nga duart e Zijadit, e më pas Zijadi e kapi vëllain e tij. dhe i tha:

- *Ose e sjell vëllain tënd, ose ta pres qafën!* Ai i tha:
- *Nëse të sjell një letër nga udhëheqësit e besimtarëve, a do të më lirosh?*

Zijadi pranoi, e personi i tha:

- *Do t'ju tregoj dy dëshmitarë, Ibrahimin a.s., dhe Musanë a.s., dhe lexoi librin e Allahut:*

"A nuk u njoftua me atë që është në suhufet e Musaut

Dhe të Ibrahimit, i cili zbatonte çdo detyrim;

Se asnjë gjynahqar nuk do t'i bartë gjynahet e tjetrit." (Nexhm: 36, 37, 38).

Pas kësaj, Zijadi tha:

- *Lëreni këtë njeri të shkojë, ky e diti dëshminë e vet.*

Në Ungjill është shkruar: *"Kush kërkon falje për dikë që i ka bërë padrejtësi, me siguri ai person e ka mundur shejtanin."*

Kapitulli i njëmbëdhjetë

FAZILETI I MIRËSJELLJES DHE BUTËSISË

Dije se, mirësjellja dhe butësia janë të lavdërueshme, ndërsa ashpërsia dhe zemërimi janë të qortuara. Ashpërsia është fryt i zemërimit ndërsa butësia është fryt i ahlakut të bukur. Shkak i zemërimit ndonjëherë mund të jetë inati, por ndonjëherë mund të jetë edhe pangopësia. Inati dhe pangopësia e largojnë njeriun nga të menduarit dhe e pengojnë të merr vendimin e duhur.

Pra, mirësjellja dhe butësia në veprim është fryti i ahlakut tëbukur. Ahlaku i bukur është kur i frenon forcat e zemërimit dhe epshit dhe duke i ndalur ato në kufirin e pranueshëm. Prandaj Resulallahu s.a.v.s., lavdëroi mirësjelljen dhe butësinë, dhe duke i dhënë rëndësi kësaj, Aishes r.anha., i tha:

“O Aishe, ai që ka marrë hise prej mirësjelljes dhe butësisë, ai ka marrë hise prej të mirave të dynjasë, e të ahiretit. Ai që është privuar prej mirësjelljes dhe butësisë, ai është privuar prej të mirave të dynjasë, e të ahiretit.”⁵⁸

⁵⁸ Ahmed dhe Ukajli në *‘Dhuafa’*

Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Kur Allahu i do anëtarët e një familjeje, dhuron mirësjellje dhe butësi mes tyre.”⁵⁹

“Allahu i jep butësinë atij që nuk ia jep ashpërsinë. Kur Allahu e do një rob, Ai i jep atij butësi. Një familje e privuar nga butësia është e privuar nga dashuria e Allahut.”⁶⁰

Aishe r.anha., tregon se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Allahu është i butë, e do butësinë dhe atë që nuk ua jep atyre që sillen ashpër, ua jep atyre që sillen me butësi.”⁶¹

“O Aishe, sjillu me butësi, kur Allahu Teala dëshiron të mirën e një familje, ju hap atyre derën e butësisë.”⁶²

“Ai që është i privuar nga butësia është i privuar nga çdo mirësi.”⁶³

⁵⁹ Transmeton Ahmedi dhe Bejhaki nga Aishe r.anha.

⁶⁰ Teberani në *‘Kebir’* nga Xheriri

⁶¹ Muslimi nga Aishe r.anha.

⁶² Ahmedi nga Aishe r.anha.

⁶³ Muslimi nga Xheriri.

“Kushdo që bëhet prijës i një fisi dhe e trajton atë fis me butësi, Allahu do ta trajtojë atë me butësi në Ditën e Gjykimit.”⁶⁴

“A e kuptoni kush janë ata që nuk do të hyjnë në xhehenem? Ata janë që lehtësojnë, që janë njerëz të butë e të urtë.”⁶⁵

“Butësia është bereqet, ashpërsia fukarallëk.”⁶⁶

“Veprimi i pangutshëm është prej Allahut, nxitimi prej shejtanit.”⁶⁷

Sipas transmetimit, një person erdhi te Resulallahu s.a.v.s., dhe i tha:

- O i Dërguari i Allahut, Allahu i ka nderuar të gjithë myslimanët falë teje. Unë dua një mirësi nga ju për veten time. Resulallahu s.a.v.s., pasi tha dy-tri herë: “Elhamdulillah”, iu drejtua personit dhe e pyeti dy-tri herë:

*- **Ti do këshillë?** Presoni tha:*

*- **Po! Dua të më këshilloni.** Resulallahu s.a.v.s., tha:*

⁶⁴ Muslimi nga Aishe r.anha.

⁶⁵ Tirmidhiu nga Ibn Mesudit

⁶⁶ Teberani dhe Bejhakui nga Aishe r.anha.

⁶⁷ Ebu Jala nga Enesi dhe Tirmidhiu nga Shehli

- Kur dëshiron diçka, mendo për fundin e saj, nëse është në përputhje me sheriat, bëje, nëse nuk është, hiq dorë menjëherë.⁶⁸

Aishe r.anha., tregon:

“Një ditë u nisëm për një udhëtim me të Dërguarin e Allahut. Unë isha në shpinë të një deveje kokëfortë dhe e lodha devenë majtas e djathtas. I Dërguari i Allahut më pa dhe tha:

- O Aishe, sillu butë me devenë, sepse butësia zbukuron çdo gjë në të cilën hyn dhe shëmton çdo gjë nga e cila largohet.”⁶⁹

⁶⁸ Ibn Mubarek ne **‘Dhuhd’** nga Ibn Xhaferi

⁶⁹ Muslimi

FJALËT E AS'HABËVE DHE DIJETARËVE

Omeri r.a., dëgjoi që njerëzit po ankohen prej disa guvernatorëve. Ai urdhëroi guvernatorët të vijnë. Kur guvernatorët dolën para tij, ai u ngrit dhe pasi falënderoi Allahun, tha:

- O njerëz! O guvernatorë. Ne kemi dy të drejta mbi ju. E para është t'u japim këshilla, dhe e dyta është të ju ndihmojmë në punë të mira. O çobanë - qeveritarë e guvernatorë, sigurisht që edhe njerëzit kanë të drejta mbi ju. Dijeni mirë se butësia më e pranueshme tek Allahu është veprimi i një prijësi me butësi dhe nuk ka asgjë më të shëmtuar e më të urryer tek Allahu sesa injoranca dhe ashpërsia e një prijësi.

Vehab b. Munebbihu ka thënë: *"Mirësjellja dhe butësia janë fryt i modestisë."*

Në një transmetim thuhet:

"Dituria është miku më i sinqertë i besimtarit, dinjiteti është veziri i tij, mendja është dëshmia dhe udhërrëfyesi i tij, virtyti është ndihmësi i tij, vepra është dobia dhe mbrojtësi, mirësjellja është nëna e ëmbëlsisë, urtësia dhe butësia janë vëllezër, ndërsa sabri është komandant i ushtrisë."⁷⁰

⁷⁰ Ebu Shejh në *'Kiitabu's-Sevab'*

Një person ka thënë: *“Sa bukur është kur besimi zbukurohet me dituri, e dituria të zbukurohet me vepra, e veprat të zbukurohen me butësi.”*

Asgjë nuk mund të lidhet me diçka tjetër, si butësia me diturinë. Amr b. As e pyeti djalin e vet, Abdullahun:

- *Çfarë është mirësjellje?* Djali tha:
- *Është sjellja pa nguti në çdo punë dhe butësia me qeveritarët.* Amri pyeti:
- *Çfarë është ashpërsi dhe budallallëk?* Djali tha:
- *Është armiqësia me sundimtarin dhe grindja me secilin që synon të të dëmtojë.*

Sufjan es-Sevri pyeti miqtë e tij:

- *A e dini se çfarë është mirësjellje?* Ata thanë:
- *O Eba Muhamed! Ti na trego;* e Sufjani tha:
- *Është vendosja e çdo gjëje në vendin e duhur. Për shembull, të përdoret ashpërsia në vendin e duhur, butësia në vendin e duhur, shpata në vendin e duhur dhe shkopi në vendin e duhur. Kjo që Sufjani e tha, tregon se është e nevojshme që butësia të përzihet me ashpërsinë. Ndërsa është thënë: “Është e dëmshme të tregohet bujari aty ku duhet të përdoret shpata, dhe është e dëmshme të përdoret shpata aty ku duhet bujari.” E pranueshme është gjetja e mesit të ashpërsisë dhe butësisë, si edhe në gjëra tjera.*

Fatkeqësisht, njerëzit i inkurajojmë vazhdimisht të zgjedhin anën e butësisë, pasi natyra e tyre është më e prirë kah zemërimin dhe ashpërsia. Prandaj shëriati lavdëron anën e butësisë e jo atë të ashpërsisë; ani që, ashtu siç është e bukur butësia e treguar aty ku duhet, e bukur është edhe ashpërsia e shfaqur aty ku duhet. Aty ku ashpërsia është obligim, ajo është e ëmbël si një përzierje e mjaltit të bardhë dhe kajmakut të freskët. Sepse është në përputhje me të drejtën.

Sipas tregimit të Omer b. Abdulazizit, Amr b. As shkroi një letër që dënonte sjelljen e ashpër dhe veprimin e ngadalshëm të Muavisë. Muavia iu përgjigj:

“Dije se, njeri i drejtë është ai që nuk vepron me nxitim. Një person që vepron pa nguti arrin në përfundim më të drejtë. Me siguri i nxituari bën gabime ose i afrohet gabimit. Kush nuk përfiton nga butësia, e dëmton ashpërsia e vet. Ai që nuk mëson nga përvoja, nuk mund të fitojë nder.”

Ebu Avn el-Ensari ka thënë: *“Kur njerëzit thonë një fjalë të rëndë, nëse i shtojnë edhe një fjalë të butë, padyshim ajo fjalë e butë do të jetë shlyerje e asaj fjale të rëndë”*

Ebu Hamza el-Kufi ka thënë: *“Mos merrni më shumë shërbëtorë se që ju duhen, sepse pranë çdo njeriu është një shejtan. Dijeni se, çdo gjë që arrin me forcë, mund ta arrish më mirë me butësi.”*

Hasan Basriu kë thënë: *“Besimtari vepron pa nguti. Nuk është si ai që mbledh dru natën, e nxiton”.*

Pra, këto janë fjalët e as’habëve dhe dijetarëve që lavdërojnë butësinë. Sepse butësia është e vlefshme dhe e dobishme. Ndonjëherë nevojitet ashpërsia, por kjo është shumë e rrallë. Pjekuri është sjellja me butësi aty ku duhet dhe përdorimi i ashpërsisë aty ku duhet. Nëse personi nuk e di se ku duhet dhe si duhet të sillet, atëherë duhet të anojë të jetë sa më i butë, sepse fitorja është më shumë në butësi dhe në veprim të pangutshëm.

Kapitulli i dymbëdhjetë
E KEQJA E HASETIT, SEBEPET DHE SHËRIMI

E KEQJA E HASETIT

Dije se, haseti (smira, zilia) është një nga përfundimet e urrejtjes, e urrejtja një nga përfundimet e zemërimit. Pra, haseti është dega e degës së zemërimit. Zemërimi është thelbi. Përveç kësaj, haseti ka shumë degë të tjera të këqija. Ka shumë hadithe për të keqen e hasetit, e në një prej tyre, Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Ashtu si zjarri që djeg dhe shkatërron drutë, haseti i ha dhe shkatërron sevapet.”⁷¹

Për të parandaluar hasetin, shkaqet dhe pasojat e hasetit, Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Mos e urreni njëri-tjetrin, mos ia kini zili njëri-tjetrit, mos ia ktheni shpinën njëri-tjetrit. O robër të Allahut, bëhuni vëllezër.”⁷²

Enesi r.a., tregon: *“Një ditë ishim ulur pranë Resulallahut s.a.v.s., e na tha:*

- Një nga banorët e xhenetit do të dalë nga kjo rrugë e do të vijë te ju. Pamë një burrë nga ensarët, ujë i

⁷¹ Ebu Davud nga Ebu Hurejre

⁷² Buhariu dhe Muslimi

abdesit i rridhte nga mjekra, këpucët varur në dorën e majtë, e na përshëndeti. Të nesërmen, prapë Resulallahu s.a.v.s., tha të njëjtën dhe prapë i njëjti person u paraqit. Edhe në ditën e tretë, njëjtë. Kur Resulallahu s.a.v.s., u largua, Abdullahu e ndoqi atë njeri, e i tha:

- Kisha një zënkë me babanë e u betova që tri ditë të mos shkoj në shtëpi. Nëse më pranon, bëhem mysafiri yt. Personi e pranoi, e Abdullahu i kaloi tri netë me të, por asnjëherë nuk e pa duke u ngritur natën dhe duke u falur. Por kur flinte, sa herë që lëvizte e përmendte Allahun, dhe kur ngrihej për namazin e sabahut, bënte dhikër. Abdullahu ka thënë: “Nuk e dëgjova të thoshte diçka keq, por duke përçmuar veprat e tij, i thashë:

*- O rob i Allahut, nuk ka mosmarrëveshje mes meje dhe babait tim. Por e dëgjova Resulallahu s.a.v.s., duke thënë tri herë: **“Tani do të vijë te ju një nga banorët e xhenetit”**, dhe tri herë ti erdhe. Për të parë veprat tua, doja të qëndroja pranë teje. Por nuk e pashë që po bën ibadet shumë. Si arrite ti në këtë gradë. Ai tha:*

- Unë nuk kam vepër tjetër përveç asaj që ke parë. Derisa po largohesha, personi më thirri e më tha:

- Unë nuk kam vepër tjetër përveç asaj që ke parë. Por, nuk mbaj asnjë mashtrim apo urrejtje në zemrën time ndaj asnjë myslimani, dhe nuk kam zili për të mirat që Allahu i ka dhënë kujtdo. Pas kësaj, Abdullahu tha:

- Pra, kjo qenka ajo që të ka arrit ty në këtë gradë.

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Janë tri gjëra që askush nuk mund të shpëtojë prej tyre (në një transmetim tjetër thuhet: *“pak njerëz shpëtojnë”*), e këto janë: mendimi i keq, të konsiderojë diçka si ogurzezë, që sjell prapësi, dhe e treta - haseti. Tani do t'ju mësoj për mënyrën e shpëtimit prej tyre:

Kur keni një mendim të keq për diçka, mos hulumtoni brendësinë e saj. Kur konsideroni diçka si ogurzezë, mos i jepni vëmendje, vazhdo punën tënde. Dhe, kur keni haset ndaj dikujt, mos e kaloni kufirin. Mos bëni zullum kur keni haset.”⁷³

Resulallahu s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Sëmundja e kombeve të kaluara është përhapur edhe te ju. Ajo sëmundje është haset dhe armiqësi. Haseti rruan, çrrënjës. Nuk rruan flokët e mjekrën, por e *rruan* fenë dhe çrrënjës përsosmërinë e fesë.

Betohem në Allahun, në dorën e të Cilit është shpirti i Muhammedit, se nuk mund të hyni në xhenet pa u bërë mumin. Ju nuk mund të jeni mumin pa e dashur njëri-tjetrin. A t'ju tregoj se si vendoset dashuria mes jush? Përshëndetni njëri-tjetrin haptas, përhapni përshëndetjen mes jush.”⁷⁴

⁷³ Ibn Ebu'd-Dunja nga Ebu Hurejre

⁷⁴ Tirmidhiu nga Zubejri

“Varfëria pothuajse do t’i fusë njerëzit në kufr, e haseti pothuajse do ta mposht kaderin.”⁷⁵

“Edhe në ummetin tim do të përhapet sëmundja e kombeve të kaluara.” As’habët pyetën:

- *Çfarë është kjo sëmundje?*, e Resulallahu s.a.v.s., tha:

- ***Arroganca, zullumi, mburrja me pasurinë e prejardhjen, lufta për dynjallëk, largimi nga njëri-tjetri dhe haseti; kështu që ata kalojnë kufirin dhe pastaj shpërndahen.***⁷⁶

“Mos u gëzo për fatkeqësinë e vëllait tënd duke u bazuar në ndonjë armiqësi, Allahu e shpëton atë dhe ty të jep bela.”⁷⁷

Transmetohet se Musa a.s., pa një person të ulur në hijen e Arshit,. dhe kërkoi prej Allahut që ta informojë se kush është ai person dhe si e ka emrin. Allahu nuk e njoftoi Musanë për emrin e atij personi, por e njoftoi se ka arrit në këtë gradë me tri vepra: Nuk ishte hasetçi, nuk kundërshtoi nënën dhe babanë e vet dhe, nuk barti fjalë.

⁷⁵ Bejhaki nga Enesi

⁷⁶ Ibn Ebu’d-Dunja nga Ebu Hurejre

⁷⁷ Tirmidhiu

Zekerija a.s., ka treguar se Allahu Teala ka thënë:

"Personi hasetçi është armik i nimetit Tim, ai i zemërohet kaderit Tim dhe nuk pajtohet me ndarjen Time mes robëve të Mi".

Resulallahu s.a.v.s., thotë:

"Ajo që më së shumti kam frikë për ummetin tim është se do t'ju shtohet pasuria, e ata do ta vrasin njëri-tjetrin nga haseti për të."⁷⁸

"Kur i siguron nevojat tuaja, ndihmoni të tjerët fshehurazi, sepse kush ka nimete, ka hasetçi."⁷⁹

"Edhe nimetet e Allahu Teala kanë armiq. Ata janë njerëzit që kanë zili ndaj atyre që Allahu Teala u ka dhënë nga dhuntia e Tij".⁸⁰

"Gjashtë persona do të hyjnë në xhehenem një vit më parë, për gjashtë sebepe: sundimtari zullumqar, fshatari injorant, udhëheqësi mendjemadh, arabi fanatik, dijetari hasetçi dhe tregtari tradhtar."⁸¹

⁷⁸ Ibn Ebu'd-Dunja nga Amiri

⁷⁹ Ibn Ebu'd-Dunja dhe Teberani nga Muadhi

⁸⁰ Teberani në **'Evsat'** nga Ibn Abbasi

⁸¹ Ebu Mansur Dejlemi

TRANSMETIME TJERA LIDHUR ME KËTË ÇËSHTJE

Një prej selefëve (selef-i salihin) ka thënë: *“Zilia e parë fillon me Iblisin. Meqë Iblisi nuk e duroi gradën e Ademit dhe nuk i bëri sexhde, zilia e vet e bëri kryeneç.”*

Sipas tregimit, Avn b. Abdullahu erdhi te Fadl b. Muhellebi, guvernator i qytetit të Vasit. Avn i tha:

- *Dua të të jap një këshillë!* Fadli tha:

- *Ma thuaj, çfarë është ajo këshillë.* Avni tha:

- *Mos u bëj mendjemadh: sepse kryeneçësia e parë erdhi nga mendjemadhësia; dhe lexoi ajetin:*

“Kur u thamë melaikeve: *Përruluni në sexhde para Ademit*, ata u përrulën, përveç Iblisit, i cili nuk deshi, u tregua mendjemadh dhe u bë jobesimtar.”

(2-Bekare: 34), dhe vazhdoi:

- *Mos lakmo, sepse Ademin të cilin Allahu Teala e vendosi në xhenet, lakmia e nxori nga xheneti. Ai hëngri nga pema të cilën Allahu Teala ia ndaloi dhe kështu doli nga xheneti.* Pastaj lexoi ajetin:

“Ne u thamë: *Dilni prej aty, që të gjithë.*”

(2-Bekare:38), dhe i tha:

- *Kujdes nga zilia, sepse Kabil e vrau Habilin nga zilia; dhe lexoi ajetin:*

“Lexoju (o Muhamed) saktësisht ngjarjen e dy bijve të Ademit”(5-Maide:27), dhe i tha:

- Kur bisedohet për as'habët të Resulallahut s.a.v.s., hesht, kur bisedohet për kaderin hesht, kur bisedohet për yjet – astrologjinë - hesht.

Ebu Bekr b. Abdullahu tregon: *"Një person shkoi te sulltani dhe e këshilloi:*

- Bëji më shumë mirë atij që të bën mirë, e mos i bëj aspak keq atij që të bën keq; e keqja e tij të mjafton si shpagim. Njëri që e kishte zili këtë person, një ditë i tha sulltanit:

- Ky që të këshilloi ka thënë se sulltanit i vjen erë e keqe nga goja. Sulltani tha:

- Si mund të të besoj ty?, e ky ziliqari tha:

- Ftojeni edhe njëherë. Kur t'ju afrohet, do të shihni si e mbulon hundën me dorë. Sulltani i tha ta ftojë, e ky shkoi te ai personi, njëherë i dha të hajë gjellë me hudhër, e pastaj i tregoi se sulltani e ka ftuar, dhe i thotë të mos i afrohet shumë sulltanit, se mund ti vjen era hudhër. Ky erdhi, u ndal para sulltanit dhe i tha të njëjtën këshillë:

- Bëji më shumë mirë atij që të bën mirë, e mos i bëj aspak keq atij që të bën keq; e keqja e tij të mjafton si shpagim. Sulltani e ftoi afër, e ky iu afrua duke mbajtur gojën dhe hundën me dorë. Sulltani mendoi si ziliqari ia tha të vërtetën, shkroi një letër, ia dha këtij, e i tha:

- Çoja këtë letër filan komandantit; dekretet e shkruara nga dora e sulltanit kryesisht janë urdhra për ndihmë e dhurata. Ky e merr letrën e del jashtë, e takon ziliqarin që ia dha gjellën me hudhra, e ai e pyet:

- Çfarë është kjo letër në dorën tënde? Personi i tha:

- Është dorëshkrim i sulltanit, si duket ka shkruar disa derhemë ndihmë, po shkoj t'i marr. Ziliqari iu lut t'ia japë atij letrën, e ky ia dha, e ziliqari e mori letrën dhe shkoi te komandanti duke shpresuar që sulltani ka urdhëruar dhuratë, por kur komandanti e lexoi, ishte e kundërta; sulltani i zemëruar kishte shkruar: "Preje në grykë njeriun që ta solli këtë letër, rrjepi lëkurën, mbushe me kashtë dhe ma dërgo." Kur e dëgjoi këtë, ziliqari tha:

- Jo! Unë nuk jam pronar i kësaj letre, më lejo ta sjelli pronarin e saj, të tregoj si ka ndodhur gjithçka. Ziliqari u mundua shumë të shpëtojë, por urdhri u zbatua. Të nesërmen, kur i njëjti person doli përsëri para sulltanit, sundimtari u habit, dhe pyeti:

- Çfarë ndodhi me letrën që ta dhashë dje? Personi i tregoi se filani e kishte lutur që ky t'ia dhurojë letrën, dhe ky ia kishte dhënë, e sulltani tha:

- Ai më tha se ti ke thënë që sulltanit i vjen erë e keqe nga goja. Personi u habit dhe tha:

- Jo, unë nuk e kam thënë këtë. Sulltani e pyet:

- Atëherë pse e mbuloje gojën me dorë kur mu afrove? Personi tha:

- Atë ditë ai filani ma dha një gjellë me hudhër ta ha, e pastaj më tregoi për ftesën tuaj. E mbulova gojën që të mos ju shqetësojë era e gojës sime.

Sulltani e kuptoi situatën, dhe tha:

- Të vërtetën e thua: ai kaloi në vendin e vet. Të keqit i mjafton e keqja e vet.

Ibn Sirin ka thënë: "Nuk i kam pasur zili askujt për pasuritë e kësaj bote, sepse nëse atij që i është dhënë pasuria e kësaj bote është xhenetli, si mund ta lakmoj atë për dynjallëk, kur kjo botë nuk ka vlerë në krahasim me xhenetin. E nëse është xhehenemli, si mund ta lakmoj për dynjallëk, e ai po shkon drejt zjarrit.

Një person e pyeti Hasan Basriun:

- A është myslimani ziliqar? Hasan Basriu u përgjigj:

- A i harrove djemtë e Jakubit? Sigurisht që ka edhe myslimanë ziliqar. Megjithatë, nuk do të jetë aq e dëmshme nëse nuk i bashkoni kësaj zilie gjuhën ose dorën.

Ebu Derda ka thënë: "Nëse një person e kujton shumë vdekjen, gëzimi dhe zilia e tij do të jenë shumë më pak."

Muavija ka thënë: *“Është e mundur të kënaqësh këdo, pos ziliqarin. Sepse ai kënaqet vetëm me zhdukjen e asaj që e ka zili.”* Prandaj poeti thotë:

***Është e mundur të gjitha armiqësitë të zhduken,
por jo edhe armiqësi e zilisë.***

Një dijetar ka thënë: *“Haseti është një plagë e pashërueshme. Në ahiret, hasetçisë i mjafton haseti që ka pasë në dynja.”*

Një beduin ka thënë: *“Nuk kam parë kurrë një shtypës që i ngjan aq shumë të shtypurit sesa ziliqari! Sepse personi ziliqar e sheh nimetin që të është dhënë ty si një hikmet dhe zemërim për të.”*

Hasan Basriu ka thënë: *“O biri i Ademit! Pse e ke zili vëllain tënd? Nëse është haku që i është dhënë, me çfarë të drejte zemërohesh me atë që Allahu e ka dhuruar? Nëse nuk është haku i tij, pse e ke zili njeriun që do të shkojë në zjarr?”*

Njëri ka thënë: *“Haseti është poshtërim në mexlis, mallkim nga melaiket, urrejtje nga njerëzit, vështirësi në kohën e vdekjes dhe turp e mundim në vendin e gjykimit (mahsher)”.*

Kapitulli i trembëdhjetë

HAKIKATI DHE GRADAT E HASETIT

Dije se, *haseti* (smira, zilia) bëhet vetëm për nimet. Kur Allahu Teala i dhuron një nimet vëllait tënd, ti mund të jesh në dy gjendje në lidhje me atë nimet:

E para, e sheh këtë nimet të tepërt për vëllain dhe dëshiron që ai nimet të zhduket. Kjo quhet "*haset*", që përshkruhet si: *të shihet pasuria e tjetrit e tepërt dhe të dëshirohet zhdukja e saj*.

E dyta, as nuk gëzohesh për pasurinë e tij, as nuk dëshiron që ajo të zhduket, por dëshiron që edhe ti të kesh aso pasurie. Kësaj i thuhet "*gibta*" (lakmi, zili jo dashakeqëse), e nganjëherë "*munafese*"⁸². Ndonjëherë munafeses i thuhet "*haset*" e hasetit "*munafese*". Nuk ka të keqe përdorimi i emrave pasi të kuptohen kuptimet. Resulallahu s.a.v.s, thotë:

"Besimtari lakmon (*gibta*), pabesimtari është hasetçi".

⁸² **Munafese:** arritje e një përsosmërie që dikush e posedon dhe të tejkalohet në gjëra të mira. Dallimi me zilinë është i qartë. Njeriu që ka zili është armik i përsosmërisë, është në dëm të atij që e ka zili dhe kënaqet me humbjen e nimeve të tij. Ndërsa *Munafesiu* është i dashuruar në përsosmëri. Ai nuk është armik i atij që posedon përsosmëri, por dëshiron të ngritet më lart se ai.

Para së gjithash, është haram në çdo mënyrë të mos pëlqehet një nimet që është në dorën e dikujt tjetër dhe të dëshirosh që ajo të zhdukët. Por, nuk është gjynah të dëshirohet që një qafir ose gjynahqar ta humb pasurin. Sepse ai këtë pasuri e përdor për të shkaktuar grindje dhe telashe mes myslimanëve. Dëshira jote që ai ta humb pasurinë nuk është për shkak që ai është i pasur, por për shkak që ai e përdor pasurinë për intrigë dhe për të shkaktuar grindje mes myslimanëve. Nëse do të ishte i sigurt që ai nuk do ta përdor pasurinë në të keq të myslimanëve, pasuria e tij nuk do të të shqetësonte.

Transmetimet që kemi përcjellë më lart tregojnë se haseti është haram. Ky lloj zillie është mospajtim me caktimin (kaderin) e Allahut Teala, e për këtë nuk pranohet as falja dhe as leja. A ka gjynah më të madh për një mysliman se sa ta mospëlqejë rehatinë e myslimanit tjetër, nga i cili nuk ka asnjë të keqe! Kur'ani tregon për këtë:

“Nëse ju vjen ndonjë e mirë, ata i brengos e, nëse ju gjen ndonjë e keqe, ata gëzohen”. 3-Ali Imran: 120.

Ky gëzim është gëzimi për bela, dhe është shok me hasetin.

“Shumë ithtarë të librit (jehudi, krishterë) edhe pasi u është bërë e qartë e vërteta, nga vetë zilia e tyre personale dëshiruan që pas besimit tuaj t'iu kthejnë në mosbesimtarë”. 2- Bekare:109.

Allahu Teala bëri të ditur se nga zilia, ata dëshirojnë zhdukjen e imanit të myslimanëve:

“Ata dëshirojnë që edhe ju të mos besoni, ashtu siç nuk besojnë vetë dhe të bëheni të njëjtë me ata”.

4- Nisa: 89.

Allahu Teala përmendi zilinë e vëllezërve të Jusufit a.s., dhe përshkroi atë që kishin në zemrat e tyre:

“Kur ata (vëllezërit) thanë: *"Jusufi dhe vëllai i tij janë më të dashur te babai ynë se ne, ndërsa ne jemi grup* (i fortë). *Vërtet, babai ynë është në gabim sheshazi"*.

Mbyteni Jusufin ose hidheni diku larg në një vend e babai juaj t'ju dojë juve e pas asaj (pendohuni), bëhuni njerëz të mirë”. 12-Jusuf: 8-9.

Vëllezërit e larguan Jusufin s.a., nga babai i tyre sepse nuk e duruan dashurinë e babait për Jusufin a.s..

Allahu Teala thotë:

“...i duan ata që shpërnguleshin tek ata dhe nuk ndiejnë në gjoksat e tyre ndonjë nevojë (për zili) nga ajo që u jepej atyre (muhaxhirëve)” 59-Hashr: 9 Allahu Teala i lavdëroi ensarët për shkak që nuk patën zili.

“A mos i kanë zili njerëzit për çfarë u ka dhuruar Allahu nga të mirat e Veta?”. 4- Nisa: 54.

“Njerëzit ishin një popull (të fesë së natyrshme islame) e (kur u përçanë) Allahu dërgoi peygamberët përgëzues dhe qortues, dhe atyre Ai u zbriti edhe librin me fakte të sakta për të gjykuar në atë që u kundërshtuan ndërmjet veti. Në atë (libër) kundërshtuan vetëm ata që kishin libër (ithtarët e librit). E përpos atyre që iu kishte dhënë ai (libri) dhe u kishin ardhur argumente të qarta, nuk kundërshtoi kush në te (në librin), po edhe atë (kundërshtim e bënë), nga zilia ndërmjet tyre...”2-Bekare: 213

Është shpjeguar nga komentuesit se qëllimi nga fjala *‘begjen’* në këtë ajet, është haseti.

“Po ata, vetëm pasi u erdhi dijenia, nuk u përçanë për tjetër, por nga zilia mes tyre”. 42-Shura: 14

Allahu Teala ju dhuroi që të bashkohen në ibadet dhe i urdhëroi që të bashkohen në dituri. Por ata nga zilia u përçanë. Sepse secili prej tyre donte të bëhej kryetar dhe fjala e vet të pranohej! Prandaj refuzuan fjalën e njëri-tjetrit.

Ibn Abbasi r.a., ka thënë: *“Para se Muhammedi a.s., të bëhej peygamber, kur çifutët luftonin kundër një populli, ata i luteshin Allahut kështu: “O Rabb! Na ndihmo për hir të peygamberit që ke premtuar se do ta dërgosh, për hir të librit që do ta zbret; e Allahu Teala do t'i ndihmonte.”*

Kur Muhamedi a.s., u dërgua si peygamber, që kishte prejardhjen nga Ismaili a.s., edhe pse e njihnin, ata e mohuan.

“E kur u erdhi atyre prej Allahut libri (Kur'ani) që është vërtetues i atij, që e kishin pranë, e që para se t'u vinte e kërkonin ndihmën e tij kundër mosbesimtarëve, e mohuan atë (Muhammedin) që e njihnin, kur u erdhi. Pra mallkimi i Allahut qoftë kundër mosbesimtarëve!

E shëmtuar është ajo për çka ata e shitën vetveten. Atë që e shpalli Allahu të mos e besojnë nga zilia, për shkak se Allahu nga mirësia e Tij t'i shpallë atij që dëshiron nga robët e vet. Andaj merituan zemërim mbi zemërim (gazep mbi gazep).” 2-Bekare: 89-90

Resulallahu s.a.v.s., mori robëreshë në Hajber, Safije bint-i Haj r.a., pastaj e liroi, dhe e martoi. Safija i tha Resulallahut s.a.v.s.: “Një ditë xhaxhai im dhe babai im erdhën pranë jush. Babai im e pyeti xhaxhain tim:

- Çfarë thua për të (Muhamedin)?; e xhaxhai tha:

- Mendoj se është peygamberi për të cilin Musa (a.s.) e dha myzhdën. Babai im tha:

- Atëherë çfarë duhet të bëjmë?; e xhaxhai im tha:

- Armiqësi me të deri në vdekje!

Pra, ky është gjykimi pse haseti është haram. Ndërsa *munafese* nuk është haram, por është ose *vaxhib* ose *mendup* ose *mubah*. Ndonjëherë *haset* përdoret në vend të *munafase* dhe në vend të *haset* përdoret *munafese*. Kusem b. Abbasi⁸³ tregon:

“Kur i thashë Alisë (r.a.) që do të shkoj te Resulallahu s.a.v.s., me vëllain tim Fadl’in të kërkojmë për t’u bërë nëpunës për mbledhjen e zekatit, Aliu tha:

- Mos shkoni, Resulallahu s.a.v.s., nuk do t’ju japë këtë punë juve. Sepse *sadakaja* është papastërtia e pasurisë, marrja me të nuk është e përshtatshme për të afërmit e vet. Ata i thanë Alisë:

- Kjo fjala jote nuk është gjë tjetër veçse një *munafese* kundër nesh. Pra ti ke zili, por kur Resulallahu s.a.v.s. ta dha vajzën e tij ty, ne nuk të patëm zili.”

⁸³ Djemtë e Abbasit r.a., Kusem dhe Fadli

Këtu *munafese* ka kuptimin “*lakmi*”.

E ja edhe ajetet që tregojnë se munafese është *mubah*:

“E për shpërblim të tillë le të garojnë ata që lakmojnë të mirën.” 83-Mutafifin: 26, dhe

“Shpejtoni në atë që fitoni falje prej Rabbit tuaj dhe xhenetin që gjerësia e tij është si gjerësia e qiellit e tokës, i përgatitur për ata që i besuan Allahut dhe të dërguarve të Tij.” 57-Hadid: 21

Termi “*sabiku*” i përdorur këtu nënkupton garën me frikën se do të humbë. Është si gara e një skllavi për ta marrë një pozicion më të lartë pranë zotërisë së tij.

Resulallahu s.a.v.s., e sqaroi qartë munafesen në këtë hadith:

“Vetëm dy persona lakmohen (*munafese*). Njëri është ai të cilit Allahu i ka dhënë pasuri e ai e harxhon në rrugë të drejtë, e tjetri është ai të cilit Allahu i ka dhënë dituri, dhe ai vepron me atë dituri dhe ua mëson atë dituri njerëzve.”⁸⁴

Pastaj, në transmetim nga Ebu Kebeshe, Resulallahu s.a.v.s., kështu e ka shpjeguar këtë hadith:

⁸⁴ Buhariu dhe Muslimi nga Ibn Omeri

“Shembulli i ummetit tim është si shembulli i katër njerëzve; njëri është ai që Allahu i ka dhënë edhe pasuri edhe dituri dhe ai e harxhon pasurinë në përputhje me diturinë e vet.

I dyti është ai të cilit Allahu i dha dituri, por jo pasuri. Ky thotë: “Po të kisha pasuri sa filani, do ta harxhoja në përputhje me diturinë si ai.” Këta dy janë të barabartë në shpërblim.

I treti është ai të cilit Allahu i ka dhënë pasuri, por nuk i dha dituri, e ky e harxhon pasurinë në rrugë të këqija dhe haram.

Të katërtit Allahu nuk i ka dhënë as dituri e as pasuri, e ai thotë: “Po të kisha pasuri, do ta harxhoja në vende të këqija, si ky i treti”. Këta dy janë të barabartë në gjynah.”⁸⁵

Po kuptohet që nuk ka asgjë të keqe të dëshirosh të kesh një pasuri si tjetri, nëse e dëshiron pa haset, duke mos dashur që ajo pasuri të shkatërrohet. Bile, nëse është një nimet farz i fesë si imani, namazi, zekati dhe të ngjashme, atëherë lakmimi – *munafese* bëhet farz. Njeriu duhet të dëshirojë të jetë si ai që beson, që falë namazin dhe jep zekatin. Sepse nëse nuk dëshiron të jetë i tillë do të thotë që pranon të jetë gjynahqar, e kjo është haram.

⁸⁵ Ibn Maxhe dhe Tirmidhiu

Nëse personi harxhon pasurinë e vet për vlerat e fesë dhe bamirësi, lakmimi – *munafese* për këtë është *mendup* (i rekomanduar). Nëse personi harxhon pasurinë për gjëra *mubah*, edhe lakmimi – *munafese* është *mubah* – që nuk është as sevap e as gjynah. Sepse këtu nuk ka gjynah, e për më tepër, një pasuri e tillë ka dy përfitime: E para është rehatia e atij që jep, dhe e dyta është se ai dëshiron që edhe tjetri të jetë në rehati. Duke kërkuar një pasuri të tillë, ai dëshiron barazi. Nuk ka të keqe të dëshirohet që të mos mbetet prapa në punët mubah. Në të vërtetë, kjo e pakëson vlerën e lartë – faziletin e zuhdit, tvekkulit dhe nuk e arrin rizanë e Allahut Teala. Gjithashtu, kjo e privon njeriun nga gradat e larta, por nuk do të thotë që është gjynah.

Këtu ka një hollësi e vështirë për t'u zgjidhur. Kur personi e sheh dikë më lart se vet, padyshim që edhe ai dëshiron ta arrij atë lartësi. Kjo mund të bëhet në dy mënyra: ose ngritët dhe arrin në gradën e atij, ose ai humb nimetin dhe bie në gradën e këtij. Kur mbyllet njëra rrugë, zemra kthehet në anën tjetër, d.m.th., kur kupton se nuk mund të arrijë gradën e tij, dëshiron shkatërrimin e pasurisë së tij. Meqenëse ai nuk mund të ngritët në gradën e atij, ai është i kënaqur që tjetri të zbresë në gradën e këtij. Nëse kërkon rrugën e dytë kur rruga e parë mbyllet, ai është hasetçi.

Nëse një gjë e tillë i vjen në mendje, por ai nuk pajtohet me këtë mendim dhe e refuzon me devotshmërinë e vet, ai nuk përgjigjet për këtë. Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Askush nuk mund të shpëtojë nga haseti, dyshimi dhe falli” dhe pastaj, për të treguar rrugën e shpëtimit tha:

“Nëse ju shfaqet haset në zemër, mos e pasoni.”

Njeriu nuk mund të arrijë në gradën që dëshiron. Është e vështirë për të të arrijë njerëz që i konsideron në grada më të larta. E kur nuk mund t’i arrijë, dëshiron që nimeti i tyre të shkatërrohet. Kjo është lakmim – *munafese* – që i bashkohet hasetit në haram. Në këtë çështje duhet të veprohet jashtëzakonisht kujdesshëm, kjo është çështje e rrezikshme. Sepse të gjithë shohin shumë moshatarë të tyre në grada më të larta se vet, dhe dëshirojnë të jenë në të njëjtën gradë me ta, e kjo çon në zili të ndaluar - haram. Vetëm besimi dhe devotshmëria e tij e fortë mund ta shpëtojë. Nëse ndjenja e inferioritetit është sebepi që e shtyn të ngritët në gradën e tyre, ai prapë zhytet në zili të ndaluar - haram dhe dëshiron që pasuria e tyre të shkatërrohet. Sepse kur nuk mund ta arrijë në gradën e tyre, ai dëshiron ta ulë atë në gradën e vet. Kjo nuk lejohet, e ndoshta është edhe haram.

Bile, siç është kjo haram për çështjet e dynjasë, haram është edhe në çështjet e fesë. Por, nëse nuk e zbaton dhe e refuzon këtë ndjenjë brena vetes, inshallah vetëm për ndjenjë nuk do të këtë ndonjë dënim. Nëse qorton veten për këtë gjendje, kjo mund të jetë shlyerje - *kefare*t – për gjynahun.

Pra, këto janë hakikati dhe gradat e hasetit.

Kapitulli i katërmbëdhjetë

SEBEPET E HASETIT

Sebepi i parë është të dëshirojë shkatërrimin e pasurisë së atij që e ka haset. Kjo pasuri, edhe nëse nuk i kalon këtij, mjafton që personi që xhelozohet të mos e posedojë. Ky është haseti më i keq!

Sebepi i dytë është të dëshirojë që pasuria e atij që e ka haset të kalojë në posedimin e vet. Për shembull, dikush ka një shtëpi të bukur ose një grua të bukur, ose është në një pozitë të lartë, e ky thotë: *“Do të doja që këto të ishin të miat”*. Dëshira e tij është që ta ketë atë pasuri, qëllimi i tij është që ai vet t’i posedojë ato. Pra, nuk është si në rastin e parë *“as atij, as mua”*. Nuk thotë pse dikush tjetër po përfiton nga kjo pasuri, por thotë pse unë nuk po përfitoj.

Sebepi i tretë është dëshira për të poseduar pasuri të njëjta ose të ngjashme. E nëse nuk mund të posedojë pasuri të ngjashme, atëherë dëshiron që edhe tjetri të mos e ketë atë.

Sebepi i katërt është dëshira për të poseduar një pasuri të ngjashme si tjetri, por duke mos dëshiruar shkatërrimin e pasurisë së atij tjetrit.

E katërta falet për çështjet të dynjasë, dhe është e lavdëruar për çështje të fesë,. Në pjesën e tretë ka nga ata që qortohen dhe që nuk qortohen. Pjesa e dytë është më e lehtë se e treta, ndërsa e para është haset plotësisht e qortueshme. Ka njëfarë gjerësie në emërtimin e pjesës së dytë si *haset*, por, mbetet e qortueshme.

Ndërsa Allahu Teala thotë:

"Mos lakmoni në atë, që Allahu gradoi disa nga ju mbi disa të tjerë." 4- Nisa: 32

Domethënë, kur thuhet: *"Të ishte edhe te unë pasuria si e tij"*, ky dëshirim nuk është i qortueshëm. Por, kur thuhet: *"Të ishte te unë ajo pasuria e tij"*, ky dëshirim është i qortueshëm.

SEBEPET E LAKMISË (MUNAFESE)

Sebepi i lakmisë është dashuria ndaj diçkaje që pëlqehet, që është e bukur, e çmuar. Nëse është fetare, sepse është dashuria ndaj Allahut dhe dëshira për ibadet. Nëse është dynjallëk, sepse është dashuria ndaj nimeve të dynjasë, dhe të gëzuarit me posedimin.

Le të shqyrtojmë tani sebepe të zilisë së keqe. Ka shumë, e mund të përmblihen në shtatë:

Armiqësia

Sebepi i parë është armiqësia. Kjo është një nga sebepe më të rëndësishme të zilisë. Sepse personi që torturohet për çfarëdo sebei, ose që kundërshton, tjetri fillon të zemërohet në të, dhe ky zemërim merr gjendjen e armiqësisë. E armiqësia qetësohet me hakmarrje. Ai që nuk është në gjendje të hakmerret vetë, ia lë çështjen kohës. Kur armikun e tij e godet fatkeqësia, ai gëzohet dhe mendon se ky është shpërblim për të. Nëse armikut i vjen një mirësi, ky zemërohet dhe mendon se nuk ka vlerë tek Allahu, sepse Allahu nuk u hakmor ndaj armikut që e torturoi, përkundrazi, edhe i dha të mira. Shkurt, haseti sjell urrejtje dhe armiqësi dhe është i pandashëm prej tyre.

Zgjidhje e fundit e mbrojtjes nga kjo është të mos lakmohet kjo gjendje dhe të mos teprohet me fjalë dhe veprime. Te personi i zemëruar nuk mund të jenë të barabarta gjendja e dashurisë dhe ajo e urrejtjes. Haseti për shkak të armiqësisë është gjendje me të cilën Allahu i ka karakterizuar jobesimtarët:

“Ja, ju (myslimanë) jeni që i doni ata, e ata nuk u duan juve. Madje ju i besoni librat në tërësi (të gjitha shpalljet), e kur ju takojnë thonë: "Ne kemi besuar"! E kur veçohen, ata nga mllefi kundër jush grisin majet e gishtërinjve. Thuaju: "Vdisni me atë mllef tuajin"! Allahu e di shumë mirë se çka mbajnë (të fshehtat) zemrat e tyre.

Nëse ju përjetoni ndonjë të mirë, ata i dëshpëron ajo, e nëse ju godet ndonjë e keqe, ata gëzohen për atë. Po, në qoftë se ju bëheni të durueshëm dhe ruheni (nga gjynahet), dinakëria e tyre nuk do t'u dëmtojë aspak. Është e sigurt se Allahu e ka në dorë atë që punojnë ata.” 3-Ali Imran: 119-120

Haseti i shkaktuar nga armiqësia ndonjëherë çel rrugën në grindje, bile edhe në luftë, dhe vazhdon gjatë gjithë jetës, çel rrugën për shkatërrim të pasurisë së tjetrit (me mashtrim), për cenim të nderit të personit, zbulim të veprave të tija të fshehta.

Epërsia

Sebepi i dytë i hasetit është epërsia. Quhet edhe “*taazzuz*”, që do të thotë se personit nuk i pëlqen që dikush tjetër të jetë më i lartë se ai materialisht dhe shpirtërisht, dhe nuk e duron këtë. Pra, kur njërit prej bashkëmoshatarëve të tij i jepet një pozitë, dituri ose pasuri e madhe, duke u frikësuar se ai tash do të sillet me arrogancë ndaj këtij për shkak të atij nimeti, dhe duke menduar se nuk do të jetë në gjendje ta durojë këtë, fillon ta shohë atë person me zili. Pra, qëllimi i tij nuk është të tregojë arrogancë, por për të evituar arrogancën e tjetrit. Ky e ka pranuar barazinë me tjetrin, por nuk do të mund t’ia pranojë arrogancën tjetrit, prandaj fillon ta shohë tjetrin me zili.

***Mendjemadhësia* (arroganca)**

Sebepi i tretë është mendjemadhësia (arroganca) e personit. Dëshirë e këtij është të nënçmojë tjetrin, për ta bërë atë t’i shërbejë atij dhe të jetë nën urdhrin e tij në të gjitha dëshirat e tij. Kur ky tjetri arrin ndonjë të mirë, mendjemadhi e sheh me zili, duke u frikësuar se tash ky do të mburret para tij, se nuk do të jetë më nën komandën e tij, nuk do të duroj mendjemadhësinë (arrogancën) e tij, dhe do të pretendojë barazi dhe madje epërsi.

Zilia e shumicës së jobesimtarëve ndaj Resulallahut s.a.v.s, ishte për shkak të mendjemadhësisë dhe arrogancës së tyre, bile edhe thanë:

“Si mund të na vijë udhëheqës një jetim, kur ne jemi fisnikë dhe të mëdhenj; pra si t'i besojmë ne atij?”

Ky ajet edhe dëshmon fjalët të tyre:

“Pastaj thanë: Përse të mos i ketë zbritur ky Kur'an një njeriu të madh nga dy qytetet?” 43-Zuhruf: 31

Pra, ata thanë se nëse ky Kur'an do t'i zbritej njërit prej të mëdhenjve të Mekës dhe Taifit, nuk do të ishte e vështirë për ta t'i përuleshin atij.

Në lidhje me këtë, për të shpjeguar atë që thanë Kurejshët, në Kur'an thuhet:

“A këta janë mes nesh që Allahu u ka dhuruar mirësi?!” 6- Enam: 53.

Thanë kështu dhe me këto fjalë përçmuan ata që e ndiqnin Muhammedin s.a.v.s..

Habia

Sebepi i katërt është habia. Allahu Teala tregon se popujt e mëparshëm thanë:

"Ju jeni vetëm njerëz si ne." 36-Jasin: 15

"Si t'u besojmë njerëzve si ne?" 23-Muminun: 47

"E nëse i përuleni një njeriu që është si ju, vërtet, atëherë do të jeni të humbur e të mashtruar."

23-Muminun: 34

U habitën që dikush si ata kishte arritur gradën e peygamberllëkut, shpalljes dhe afërsisë me Allahun, dhe nga kjo habi i patën zili peygamberët dhe donin t'ju hiqej nimeti i peygamberllëkut. Habiteshin se si dikush si ata të ishte superior ndaj tyre. Përndryshe, nuk kishte asnjë sebeb për mendjemadhësi, dashuri për udhëheqje, armiqtë apo arsye tjetër. Nga habia, ata thanë:

"A na paska dërguar Allahu një njeri si peygamber?" 17-Isra: 94,

"Përse të mos na dërgohen neve melekët, ose përse të mos e shohim Rabbin tonë?" 25-Furkan: 21,

"A po çuditëni që këshilla e Rabbit tuaj t'ju vijë nëpërmjet një njeriu prej jush". 7-Araf: 63

Frika nga humbja

Sebepi i pestë i hasetit është frika për të mos arritur qëllimin. Kjo është për shkak të dëshirës së dy njerëzve për të qenë superior ndaj njëri-tjetrit rreth një qëllimi të vetëm. Çdo nimet që e ndihmon njërin të arrijë atë qëllim, tjetri e ka zili. Ky lloji i zilisë është si gara e shemrës për të fituar dashurinë e burrit, gara e fëmijëve që të fitojnë dashurinë e prindërve për të përfituar pasurinë e tyre, gara e nxënësve për të fituar dashurinë e mësuesit, gara e miqve të sundimtarit të kenë një pozitë më të lartë, gara mes vaizëve që të tërheqin sa më shumë xhemat për vete. Këta e kanë zili njëri-tjetrin në një qëllim të caktuar, qëllimi i të dy palëve është i njëjtë, dhe secili punon në atë drejtim.

Dashuria për një pozitë të lartë

Sebepi i gjashtë është dashuria për një pozitë të lartë. Kjo është kur personi dëshiron të jetë në krye, pa ndonjë sebeb, vetëm për kënaqësinë e vet. Për shembull, personi që përveç vetes nuk pranon dijetarë tjerë në ndonjë degë të diturisë, i pëlqen të lavdërohet, dhe kur njerëzit thonë: *“Në këtë kohë ky është i vetmi në fushën e tij, nuk ka të ngjashëm”*, ai gëzohet. Por kur thonë: *“Në filan vend është një dijetar shumë më i njohur në këtë fushë”*, ky mërzitet shumë.

Dëshiron që ai dijetar ta humb atë pozitë, bile dëshiron edhe vdekjen e tij. Kjo vlen për pozitë, ibadet, punë, mjeshtëri, pasuri, trimëri e të ngjashme.

Sebep i kësaj zilie nuk është armiqësia, epërsia dhe mendjemadhësia siç treguam më parë, as për ndonjë qëllim tjetër, por qëllimi kryesor i tij është të jetë i vetmi autoritet. Kjo zili gjithashtu është e ndryshme nga dashuria për të fituar një pozitë në zemrat e njerëzve për të qenë në krye në mesin e ulemave. Zilia e dijetarëve hebrej është e kësaj natyre. Edhe pse e dinin se Muhammedi a.s., ishte peygamber i vërtetë, ata e mohuan atë nga zilia, sepse kishin frikë se qëndrimi autoritar (lidërshipi) i tyre do të humbet për shkak të shfuqizimit të ditorisë së tyre.

Tamahqarllëku

Sebepi i shtatë i zilisë është poshtërsia dhe tamahqarllëku i personit ndaj nimeteve që Allahu u ka dhënë robërve të Tij. Kur tregohet për ndonjë person që Allahu Teala i ka dhënë nimetet e Tij dhe lavdëron mirësinë e tij, që ky person nuk ka dert për pasuri ose të jetë kryesori, dhe nuk është mendjemadh, kjo gjendje nuk i pëlqen tjetrit. Por kur i tregoni për gjendjen e vështirë të njerëzve, për vuajtjet e tyre dhe për dështimin e qëllimeve të tyre, ai gëzohet.

Ky nuk e do rehatinë e të tjerëve, gjithmonë e do mjerimin e të tjerëve, dhe është tamahqar ndaj nimeteve të Allahut Teala. Ai vepron sikur ata njerëz i kanë marrë ato nimete prej tij. E, ka dy lloje tamahqarllëku: E para është kur personi është tamahqar ndaj njerëzve me pasurinë e vet, dhe e dyta është kur personi është tamahqar ndaj njerëzve me pasurinë e të tjerëve. Pra, është tamahqar ndaj të tjerëve me nimete që Allahu u ka dhënë robërve të Tij dhe fillon t'i ketë zili. Ai person nuk ka lidhje gjinie, gjaku, farefisnie apo ndonjë armiqësi me të tjerë, por atij i duken të tepërta nimetet që Allahu ua ka dhënë të tjerëve. Nuk ka asnjë sebeb të dukshëm për këtë, përveç poshtërsisë. Ky është shumë e vështirë për t'u shëruar. Sepse sebePET e zilisë që lindin nga sebepe të tjera mund të jenë të përkohshme, por sebePI i kësaj zilie është i lindur (natyror - fëtrat) dhe është shumë e keqe, nuk mund të shërohet.

Pra, këto janë sebePET e zilisë. Ndonjëherë disa, ose të gjitha, ose shumica e tyre mblidhen në një person. Me shtimin e sebepeve shtohet edhe sëmundja e zilisë dhe vjen në një gjendje që personi nuk mund të ketë as fuqi ta përmirësojë e as ta fsheh, dhe e shfaq zilinë e tij. Në shumicën e ziliqarëve gjinden disa nga këto sebepe. Të xhelozohet vetëm për një sebeb, është e rrallë.

Kapitulli i pesëmbëdhjetë

**SEBEPET PSE KA MË SHUMË HASET MES TË
NGJASHMËVE, E MË PAK MES TË NDRYSHMËVE**

Dije se, te ata tek të cilët gjenden më shumë sebepe që i shpjeguem më sipër, tek ta gjendet edhe më shumë haset. Sepse, një person bëhet smirëzi kur nuk mund të durojë arrogancën e tjetrit, kur është vet mendjemadh, kur kanë armiqësi, ose për ndonjë sebeb të ngjashëm. Këto sebepe më shumë bien në sy aty ku ka më shumë ndërlikime mes njerëzve. Ata takohen vazhdimisht, dhe secili anon drejt qëllimeve të veta. Nëse njëri nuk pajtohet me mendimin e tjetrit, ky fillon ta urrejë atë, nuk i pëlqen që ai të arrijë qëllimet e të përparojë, dhe sebepet vijnë njëra pas tjetrës. Por, nëse mes dy njerëzve që jetojnë larg njëri-tjetrit nuk ka ndonjë ndërlikime, atëherë nuk ka as zili mes tyre. Mirëpo, nëse edhe këta takohen në një mexhlis, rrugë, shkollë ose xhami, dhe mendimet e tyre nuk përputhen e ata kundërshtojnë njëri-tjetrin, prej kësaj lind përçarja, inati dhe armiqësia, dhe ata fillojnë të kenë haset. Prandaj, dijetari e ka zili dijetarin, dhe abidi abidin, por dijetari nuk e ka zili abidin e as abidi dijetarin. Edhe tregtari e ka zili tregtarin, marangozi marangozin, këpucari këpucarin; secili i ka zili ata nga profesioni i vet. Nëse ka zili personin nga profesioni tjetër, atëherë kjo është për ndonjë shkak tjetër.

Njeriu më shumë e ka zili të afërmin, se sa të huajin. Gruaja e ka zili shembrën më shumë se sa vjehrrën ose kunatën. Sepse qëllimi i saj është ndryshe prej tyre. Qëllimi i rrobaqepësit është i ndryshëm nga qëllimi i këpucarit. Dhe ka dallim mes rrobaqepësit i cili është fqinj dhe atij që është larg. Pra, kuptohet se personi e ka më shumë zili atë që e ka të afërt. Ngjashëm, një pehlivan nuk e ka zili një dijetar, por e ka një pehlivan tjetër, si ai. Sepse qëllimi i tij është të fitojë famë me pehlivanllëk e jo me dituri. Domethënë, zilia e një vaizi ndaj një vaizi tjetër është më e madhe se zilia e tij ndaj fakihut. Sepse lufta mes dy vaizëve është për një qëllim personal, të veçantë, për dallim nga qëllimi i përbashkët me fakihun.

Prandaj, esenca e zilisë është armiqësia, e esenca e armiqësisë është përplasje e interesave rreth një qëllimi. Kjo nuk ndodh mes atyre që kanë interesa të ndryshme apo që janë larg, por mes atyre që kanë interesa të përbashkëta dhe janë afër njëri-tjetrit. Për këtë shkak mes tyre shtohet zilia. Po, personi që dëshiron lavdi personale, që emri dhe fama e tij të përhapet anë e mbanë botës, ai e ka zili këdo që do t'i dalë ta konkurrojë në fushën e tij, pavarësisht se ku është.

Siç shihet, burim i të gjitha këtyre është dashuria ndaj dynjasë, e dynjaja është e ngushtë për një qëllim të njëjtë mes njerëzve, por në ahiret nuk ka ngushtësi. Ahireti është si nimeti i diturisë. Ata që duan të njohin *Dhat-in* (Qenien) dhe cilësitë e Allahut Teala, melekët dhe pejgamberët e Tij, *alem-i melekut* (botën e melekut) dhe *alem-i gajb* (botën e fshehur) kur edhe dikush tjetër i di këto, ata nuk e kanë zili atë. Sepse njohja – *marifeti* - nuk është i ngushtë për arifët. Miliarda njerëz mund ta dinë një gjë dhe të gjithë të jenë të lumtur dhe të kënaqur që e dinë atë. Shija e njohjes nuk pakësohet me njohjen edhe nga tjetri. Me shumimin e arifëve, shumohet edhe afërsia, njohja, shprehja dhe përdorimi i diturisë. Prandaj nuk ka armiqësi dhe zili mes dijetarëve të vërtetë fetarë. Sepse qëllimi i tyre është njohja e Allahut, e këtui nuk ka fund as ngushtësi. Qëllimi i secilit prej tyre është kënaqësia (rizaja) e Allahut Teala. As në këtë nuk ka ngushtësi. Sepse nimeti më i mirë tek Allahu është takimi me Të. Nuk ka ngushtësi në shikimin e bukurisë (*xhemal*) së Allahut Teala. Përkundrazi, me shumimin e njerëzve shtohet edhe kënaqësia dhe afërsia. E po, nëse dijetarët me diturinë e tyre synojnë të mirat e dynjasë, edhe ata do ta kenë zili njëri-tjetrit. Sepse dynjaja është materie; sapo të jetë në dorën e njërit, dora e tjetrit mbetet bosh.

Pasuria dhe pozita synojnë të përfitojnë zemra. Kur një dijetar zë vend në zemrën e një personi, ai heq dorë nga tjerë dijetarë dhe i pakësohet respekti ndaj tyre. Pra, kjo bëhet sepse për haset. Por kur zemra mbushet me dashurinë e njohjes së Allahut, kjo nuk pengon që zemra e dikujt tjetër të mbushet me këtë dashuri.

Dallimi mes diturisë dhe pasurisë është që pasuria deri sa nuk del nga dora e Zejdut nuk hyn në dorën e Amrit. Por dituria mbetet në zemrën e Zejdut, edhe kur ajo vendoset në zemrën e Amrit, me mësimin e Zejdut. Pasuria është materie, e materia është e kufizuar. Bile, edhe nëse i japim të gjithë botën një njeriu, ajo prapë është e kufizuar. Ndërsa dituria nuk ka fund dhe nuk mund të kufizohet. Kur njeriu mendon për madhësinë e Allahut, për botën e dukshme dhe botën e melekutit, ky mendim është më i ëmbël se çdo nimet, asgjë nuk mund ta pengojë dhe për shkak të këtij mendimi ai nuk e ka zili askënd. Sepse nëse dikush tjetër ka të njëjtën njohje -marifet - si marifeti i tij, nuk do të humbasë as edhe një grimë nga shija. Përkundrazi, kënaqësia e tij do të shtohet me shtimin e miqve të tij. Kënaqësia e atij që sedit mrekullitë mahnitëse të botës së melekutit, është më e madhe se kënaqësia e atij që me sy shikon bahçet me lule e pemë.

Sepse nimeti dhe xheneti i arifit është marifeti i tij. Arifi është i bindur që marifeti nuk zhduket. Arifi gjithmonë mbledh frytet e marifetit, ai i shijon frytet e diturisë me shpirt e me zemër, e këtyre fryteve nuk iu vjen fundi e as nuk janë të ndaluara. Ndoshta ato janë shumë afër njeriut dhe lehtë merren. Arifi, kur i mbyll sytë, shpirti i tij shëtit vazhdimisht në bahçet e xhenetit. Bile, edhe nëse ka shumë arifë, prapë nuk ka zili mes tyre. Ndërsa Allahu Teala thotë:

“Ne do ta heqim urrejtjen nga zemrat e tyre; ata do të rrinë ulur si vëllezër përballë njëri-tjetrit në divane.” 15-Hixhr: 47

Ajo që po përshkruajmë është gjendja e tyre në këtë botë. E çfarë mendoni për gjendjen e tyre kur të ngritët perdja në ahiret dhe të shohin të Dashurin e tyre. Është e qartë se në xhenet nuk ka zili. Ashtu siç nuk ka zili në xhenet, nuk mund të ketë zili as në mesin e banorëve të xhenetit në dynja. Sepse në xhenet nuk ka ngushtësi. Arritja në xhenet do të jetë e mundur me njohjen - marifetin – e Allahut, e banorët e xhenetit nuk kanë zili as në dynja, as në ahiret. Zilia është një nga cilësitë e atyre që janë larguar shumë nga gjerësia e xhenetit dhe i janë afruar ngushtësisë së territ të xhehenemit, dhe për këtë arsye shejtani i dëbuar nga mëshira e Allahut, karakterizohet me këtë cilësi.

Një nga cilësitë e shejtanit është se ai e ka zili Ademin, për shkak të veçorisë që i është dhënë Ademit, a.s.; Kur Iblisi u ftua t'i bënte sexhde Ademit, Iblisi refuzoi, u tregua mendjemadh dhe u bë jobesimtar.

Nga shpjegimi që kemi bërë deri këtu, ti e ke kuptuar se haseti bëhet për të arritur gjëra që nuk janë të mjaftueshme për të gjithë. Kështu, do të shohësh se njerëzit nuk e kanë zili njëri-tjetrin kur shikojnë qiellin, por e kanë zili njëri-tjetrin për një bahçe të vogël. Sepse qielli është i gjerë, mjafton për të gjithë sytë, prandaj mes njerëzve nuk ka ngushtësi dhe zili për qiellin.

Pra, nëse mendon për veten, nëse je i mëshirshëm për shpirtin tënd, kërko nimetin pa zahmet dhe kënaqësi pa brengë. Ky nimet dhe kënaqësi mund të gjendet në dynja vetëm me njohjen e Allahut (*marifatullah*), njohjen e cilësive të Tij, veprave të Tij, mrekullive të botës së dukshme dhe botës së *meleikutit*. Në ahiret, Allahut mund t'i arrihet vetëm përmes këtij *marifeti*.

Nëse nuk dëshiron ta njohësh Allahun, nëse nuk nuk dëshiron ta shijosh këtë kënaqësi, nëse bëhesh dembel dhe kërkesa jote për këtë kënaqësi zvogëlohet, pra, nëse nuk ke një ndjenjë dhe dëshirë të tillë, ti konsiderohesh se nuk e dëshiron atë.

Sepse bëhesh një eunuk që nuk merr kënaqësi nga marrëdhënia intime dhe si një fëmijë që preferon topin më shumë se pushtetin. Pra, këto kënaqësi nuk mund t'i shijojë fëmija dhe eunuku, por i mençuri, mundet. Ndërsa Allahu Teala thotë:

“Ata janë njerëz që nuk i pengon as tregtia e largët e as shitblerja në vend për ta përmendur Allahun, për ta falur namazin dhe për ta dhënë zeqatin.” 24-Nur: 37

Të tjerët nuk mund të dashurohen në këtë kënaqësi. Sepse pasioni vjen pas kënaqësisë. Ai që nuk shijon nuk e di, ai që nuk di nuk mund të dashurohet, ai që nuk dashurohet nuk kërkon, ai që nuk kërkon nuk kupton, e ai që nuk kupton do të mbetet në gjendjen më të ultë nga të ultët (*esfele safilin*).

Kapitulli i gjashtëmbëdhjetë

ILAÇI PËR TË LARGUAR HASETIN NGA ZEMRA

Dije se, haseti është një nga sëmundjet më të mëdha të zemrës. Sëmundjet e zemrës mund të shërohen vetëm me dituri dhe veprim. Dituria e dobishme në shërimin e hasetit është të kuptohet se dëmi i saj do të jetë mbi hasetçin edhe në këtë botë, edhe në ahiret, dhe se nuk është i dëmshëm për atë të cilin ti e ke haset, as në këtë botë, e as në ahiret. Bile personi që ti e haset, përfiton nga haseti kundër tij, si në ahiret ashtu edhe në këtë botë. Kur me zemër e kupton këtë hakikat, nëse nuk je armik i vetes e as mik i armikut tënd, me siguri largohesh nga haseti.

DËMI I HASETIT NË FE

Ti, për shkak të hasetit tënd zemërohesh për kaderin tënd, nuk e pranon caktimin e Allahut dhe përbuz nimetet që Ai i ka ndarë mes robërve të Tij. Ti përbuz drejtësinë e Tij të fshehtë të cilën Ai e ka vendosur në pronën e Tij, me urtësinë e Tij. Ndërsa kjo është në kundërshtim me thelbin e teuhidit dhe është një shigjetë e ngulur në iman.

Ky veprim i keq dëmton rëndë besimin tënd. Ti me këtë dëmton një besimtar tjetër dhe braktisë detyrën tënde për ta këshilluar atë. Ti devijon nga rruga e pejgamberëve dhe evlijave në dashurinë për veprat e mira të robërve e Allahut. Bashkohesh me shejtanin dhe pabesimtarët të cilët dëshirojnë që myslimanët të jenë në telashe dhe të humbin nimetet e tyre. Këto janë ligësi dhe shëmti në zemër. Ashtu si zjarri që djeg drurin dhe e shkatërron atë, edhe kjo sëmundje i shkatërron veprimet.

DËMI I HASETIT NË DYNJA

Ti, për shkak të hasetit tënd, vuan në dynja dhe inatosesh pse Allahu Teala nuk i privon ata nga nimetet që u ka dhënë. Ti vuan pandërprerë derisa shikon nimetet që u janë dhënë atyre, vuan kur vështirësitë largohen prej tyre, të ngushtohet gjoksi, e humb gjumin, dhe me këtë sëmundje jeton deri në vdekje. Zaten, këtë e dëshiroi armiku yt, dhe ti, duke dëshiruar që ta zë belaja atë, të zuri ty. Pra, haseti yt nuk ka asnjë ndikim në nimetin e tij. Bile, edhe ai që nuk beson në ahiret dhe në llogari, duhet ta braktisë hasetin, nëse ka mend, sepse të fut në vështirësi dhe nuk ka asnjë dobi.

Për më tepër, ti e di dënimin e hasetit në ahiret, pra si mund t'i shohësh njerëzit ende me haset? A ka ndonjë habi më të madhe sesa të përpiqesh të shkaktosh zemërimin e Allahut për asnjë dobi, bile edhe që të bën dëm? Është e qartë se haseti nuk i bën dëm tjetrit, as në fe e as në dynjallëkun e tij. Sepse haseti yt nuk mund ta pengojë nimetin që Allahu Teala ia ka caktuar atij. Nuk ka asnjë fuqi që mund ta pengojë këtë. Çdo gjë është sipas caktimit të Allahut Teala dhe çdo gjë do të vazhdojnë deri në kohën që Ai e ka caktuar.

Një nga peygamberët iu ankua Allahut Teala për një mbretëreshë mizore. Allahu Teala i shpalli peygamberit se nuk duhet të ikë nga aty derisa të mbarojnë ditët e saj. Sepse është paracaktuar në ezal që ajo të bëjë zullum, prandaj i duhet të bëj sabër. Meqë haseti yt nuk mund ta largojë nimetin e tjetrit, atëherë ai ndaj të cilit ti ke haset as nuk do të dëmtohet në këtë botë dhe as nuk do të ndëshkohet për hasetin tënd në ahiret. Nëse mendon se nimeti i tij do të shkatërrohet për shkak të hasetit tënd, kjo është budallallëk i qartë. Sepse nëse nimetet do të shkatërroheshin me haset, do të duhej të shkatërroheshin nimetet e të gjithëve, madje edhe nimeti i imanit.

Sepse jobesimtarët i kanë haset besimtarët për besimin - imanin e tyre. Ndërsa Allahu Teala thotë:

“Shumë ithtarë të librit (jahudi, të krishterë) edhe pasi u është bërë e qartë e vërteta, nga vetë zilia e tyre personale dëshiruan që pas besimit tuaj t’iu kthejnë në mosbesimtarë”. 2-Bekare: 109

Pra, dëshira e hasetçisë nuk realizohet. Ai devijon veten duke dashur të devijojë tjetrin. Sepse të dëshirohet kufri është kufr. Ai që, për shkak të hasetit dëshiron që t’i shkatërrohet nimeti tjetrit, është sikur dëshira e mosbesimtarit të shkatërrohet nimeti i imanit.

Nëse dëshiron që nimetet e të tjerëve të shkatërrohen me hasetin tënd, por nimetet tua të mos shkatërrohen me hasetin e të tjerëve, kjo është një marrëzi e qartë. Sepse vetëm budallenjtë hasetçin dëshirojnë që Allahu t’ua japë këtë veçori. Ti nuk ke epërsi ndaj të tjerëve. Mos-shkatërrimi i nimetit të tjetrit me hasetin tënd është një mirësi ndaj teje. Ti duhet të jesh mirënjohës për këtë. Por, ty kjo nuk pëlqen për shkak të budallallëkut tënd. Sa për faktin që personi që shihet me haset do të përfitojë nga haseti i hasetçisë si në këtë botë ashtu edhe në ahiret, kjo është gjithashtu e qartë.

Dobia e tij në çështje të fesë është për shkak të zullumit tënd. Sidomos nëse haseti të shtyn të flasësh kundër tij, e përgojon dhe ia numëron të këqijat - të gjitha këto janë dhurata që ti i ofron atij.

Me këtë veprim ti ia dhuron atij sevapet tua dhe në ditën e kiametit do të jesh i privuar karshi tij, ashtu siç je i privuar karshi tij nga nimetet në dynja. Ti ke dëshiruar që nimetet e tij të shkatërrohen dhe dëshira jote nuk u realizua. Aq më shumë, sevapet e tua i jepen atij. Pra, ti i ke shtuar atij një nimet të dytë në nimetin që tashmë i është dhënë. Ti i shkaktove dëm mbi dëm vetes.

Sa për dobinë në dynja të personit që shihet me haset; dëshira më e rëndësishme e njerëzve është që armiqtë e tyre të jenë në bela. Mirëpo, sëmundja jote e hasetit është më e madhe se të gjitha fatkeqësitë që mund t'i godasin ata. Dëshira më e madhe e armiqve tu është që ata të jenë në mirëqenie e ti të jesh në vuajtje, dhe ti i përmbush dëshirat e tyre. Prandaj armiku yt nuk e dëshiron vdekjen tënde. Përkundrazi, ai dëshiron që jeta jote të zgjatet. Por, ai e dëshiron këtë në mënyrë që ti të jesh vazhdueshëm në zjarrin e hasetit në mënyrë që të copëtohet zemra nga xhelozia dhe haseti kur të shikosh nimetet që i ka dhënë Allahu!

Prandaj poeti ka thënë:

*“Armiqtë tuaj le të mos vdesin,
le të jetojnë, për nimetet tua le të pyesin.
Lëri ata le ta kanë zili ty,
Kjo do të thotë që ti je përkry.”*

Gëzimi i armikut tënd kur ti vuan nga sëmundja e hasetit është më e madhe për të se gëzimi që atij i sjell pasuria e tij. Bile, nëse armiku e di se ke shpëtuar nga mundimi i hasetit, kjo për të është fatkeqësia më e madhe. Haseti yt i vazhdueshëm është një veprim që është plotësisht në përputhje me dëshirën e armikut tënd. Kur e mendon këtë, e kupton se je armiku i vetes dhe miku i armikut tënd.

Ti je në një rrugë që të dëmton ty, në favor të armikut tënd, edhe në dynja edhe në ahiret. Ti je në një gjendje të keqe para Allahut dhe në gjendje të urryer në praninë e të gjithëve, edhe tani, edhe në të ardhmen. Deshe ti apo jo, nimeti i atij që ti e ke haset, vazhdon. Jo vetëm që do t'i shërbesh dëshirës së armikut tënd, por do ta bësh të lumtur edhe Iblisin, armikun tënd më të madh. Kur Iblisi të sheh të privuar nga dituria, takvaja, pozita e pasuria, të cilat gjenden te tjetri që ti nuk e pëlqen, Iblisi ka frikë se ti do ta duash atë person, do ta respektosh, dhe të jesh ortak me të në sevape.

Sepse ai që e do mirësinë për myslimanët, bëhet ortak i tyre në mirësi. Edhe ata që nuk mund të ngrihen në gradën e besimtarëve të përsosur, nëse i duan ata, nuk privohen nga shpërblimi për dashurinë ndaj tyre.

Pra, Iblisi ka frikë se ti do të gëzohesh për shkak të nimetit të fesë dhe dynjasë që Allahu i ka dhënë robit të Tij, dhe se për shkak të këtij gëzimi do të fitosh sevap. Prandaj armiqësia e Iblisit ndaj teje është që ti, siç nuk ke arritur të ngrihesh në gradën e besimtarëve të përsosur, të mos ngrihesh as në gradën e dashurisë ndaj tyre. Një beduin i tha Resulallahut s.a.v.s.:

- *O i Dërguar i Allahut, si është gjendja e atij që e do një popull fetar, por nuk mund të arrijë gradën e tyre?, e Resulallahu, s.a.v.s., i tha:*

- ***Njeriu është me ata që i do.***⁸⁶

Një ditë tjetër, derisa Resulallahu s.a.v.s., po mbante hutbe, një beduin pyeti:

- *O i Dërguari i Allahut, kur do të vijë kiameti?, e Resulallahu s.a.v.s., tha:*

- ***Çka ke përgatitur ti për të?*** Beduini tha:

- *Unë nuk kam falë shumë namaz dhe nuk kam agjëruar shumë, por e dua Allahun dhe të Dërguarin e Tij; e Resulallahu s.a.v.s., tha:*

⁸⁶ Buhariu dhe Muslimi nga Ibn Mesudid.

- ***Njeriu është me ata që i do***⁸⁷, e lidhur me këtë transmetim, Enesi r.a., ka thënë: *“Ajo ishte dita më e lumtur për të gjithë myslimanët. Sepse të gjithë e donin Allahun dhe të Dërguarin e Tij, më shumë se çdo gjë”*.

Enesi gjithashtu ka thënë: *“Ne e duam të Dërguarin e Allahut s.a.v.s., Ebu Bekrin dhe Omerin. Ne nuk mund të zbukurohemi me vepra sa ata, por shpresojmë të jemi me ta”*.

Edhe Ebu Musa i tha Resulallahut s.a.v.s.:

- *O i Dërguari i Allahut, dikush nuk fal namaz por i do ata që falen, nuk agjëron por i do agjëruetit - çfarë do të ndodhë me të?* Resulallahu s.a.v.s., tha:

- ***Njerëzit janë me atë që i duan.***

Një person i tha Omer b. Abdulazizit:

- *Nëse ke mundësi, bëhu dijetar, nëse nuk ke mundësi për t'u bërë dijetar - bëhu nxënës; nëse as për këtë nuk ke mundësi - duaji ata. Nëse as këtë nuk mund ta bësh, të paktën mos i urrej.* Omer b. Abdulazizi tha:

- *Subhanallah! Allahu Teala vërtetë na ka treguar rrugëdalje, në çdo punë.*

⁸⁷ Buhariu dhe Muslimi nga Enesi.

Tani shiko se si shejtani të ka haset dhe të privon nga sevapet e dashurisë, dhe jo vetëm kaq - të bëri gjynahqar duke të armiqësuar me vëllain tënd mysliman. Shejtani të inkurajoi që ta urresh vëllain tënd mysliman.

Sepse, për shkak të hasetit tënd, ti e urren një dijetar, dëshiron që ai të bëjë gabime në fe, bile dëshiron që ai të sëmuret dhe të harrojë gjithçka - a ka gjynah më të madh se kjo?

Uroj që të heqësh dorë nga ky ves i keq dhe të pendohesh për atë që bëre, që të paktën të shpëtosh nga vuajtja në ahiret. Në hadith thuhet:

“Banorët e xhenetit janë tri grupe: ata që dhurojnë, ata që i duan këta që dhurojnë, dhe ata që largojnë gjuhët e tyre prej këtyre, domethënë - që nuk janë kundër tyre.”

E sheh si te ka larguar shejtani nga këto tri grupe - për shkak të hasetit, nuk mund të jesh në asnjërin. Pra, haseti prej Iblisit ka depërtuar te ti, por haseti yt nuk ka depërtuar te armiku yt, dhe prapë, ti je dëmtuar.

O hasetçi, po ta shihje gjendjen tënde me syrin e zemrës, do ta shihje se je në një gjendje të tmerrshme. Gjendja jote është si e personit që gjuan një shigjetë për të vrarë armikun por shigjeta kthehet ia godet syrin e djathë dhe ia nxjerrë, e pastaj ky zemërohet edhe më shumë dhe e gjuan shigjetën e dytë, por prapë shigjeta kthehet, ia qëllon syrin tjetër dhe ia nxjerrë edhe atë sy, e ky duke u inatosur edhe më shumë gjuan edhe shigjetën e tretë, e prapë shigjeta i kthehet, dhe ia shpon kokën. Në ndërkohë gjendja e armikut të tij mbetet e padëmtuar. Ky vazhdimisht vë në shënjestër kundërshtarin dhe e gjuan me shigjeta, e shigjetat vazhdimisht i kthehen dhe e godasin atë, e armiqtë e tij gëzohen dhe qeshin.

Pra, kështu është gjendja e personit hasetçi dhe loja e shejtanit me të. Shigjetat që i hodhi e iu kthyen e ia morën atij sytë, që edhe ashtu do t'i humbiste me vdekje. Mirëpo, gjynahu i hasetit nuk përfundon me vdekje. Ai do të tërheq edhe hidhërimin e Allahut, dhe me këtë njeriu përfundon në zjarr. E prapë, shumë më mirë që njeriu të jetë i verbër në këtë botë, sesa që sytë t'i digjen në zjarrin e xhehenemit. Shiko si i hakmerret Allahu hasetçisë. Sepse ky dëshiroi që Allahu të merrte nimetin e atij që ky e ka haset. Allahu nuk ia mori atë nimet nga ai person, por e mori nga hasetçiu.

Sepse largimi nga gjynahu është nimet, e edhe jeta pa brenga është nimet. E këto dy gjendje janë larg prej hasetçisë. Ndërsa Allahu Teala thotë:

“Ata u sollën me mendjemadhësi në Tokë dhe me dredhi të shëmtuara, të cilat godasin vetëm atë që i bën.” 35-Fatir: 43

Shumë herë hasetçisë i bie në kokë ajo që ky ia dëshiron armikut të vet. Aishe r.anha., ka thënë: *“Çfarëdo që i dëshirova Osmanit, më ndodhi mua. Aq herë e kam dëshmuar këtë, saqë e di se, po të kisha dëshiruar që ai të vritej, do të isha vvarë unë.”*

Këto janë gjynahet e hasetit. Të këqijat që shfaqen nga kjo janë sëmundjet si mohimi i të drejtës, përgojimi dhe dëmtimi me dorë, të cilat shkatërrojnë popujt e kaluar.

Ja, kjo çfarë shpjeguam është ilaçi i diturisë për hasetin. Kur personi e kupton hakikatin e kësaj me zemër dhe me mendje të shëndoshë, kjo ia shuan atij zjarrin e hasetit në zemër. Ai e kupton se e shkatërroi veten me haset, e lumturoi armikun e vet, e zemëroi Rabbin e tij, dhe ia ngatërroi jetën vetes.

Kur bëhet fjalë për shërimin e hasetit me veprim; kjo është të mbizotërosh hasetin tënd duke bërë të kundërtën e shtytjes së hasetit. Për shembull, nëse haseti yt dëshiron ta ofendosh kundërshtarin, ti duhet ta lavdërosh, nëse dëshiron të sillesh me mendjemadhësi, ti sillu me modesti, nëse dëshiron të mos japësh, ti përpiqu për të dhënë dhe nëse duhet të kërkoj falje, kërko falje.

Kur e kupton ai se ti po e bën këtë me përpjekje të madhe, ai gëzohet dhe fillon të të dojë, e në këtë mënyrë fillon dashuria e ndërsjellë dhe zhduket sëmundja e hasetit. Sepse modestia, lavdërimi dhe dashuria tërheqin zemrën e personit karshi teje, dhe ai dëshiron të të përgjigjet në të njëjtën mënyrë. Kjo ndikon edhe tek të tjerët, dhe veprat e mira të cilat në fillim i bën me vështirësi, të bëhen sjellje të natyrshme. Natyrisht që shejtani dëshiron ta parandalojë këtë dhe dëshiron që armiku yt ta kuptojë sjelljen tënde si dobësi tënden, si frikë e jotja, dhe ty si përçarës. Ndërsa ty, shejtani provon të të devijojë nga kjo sjellje e mirë duke ta paraqitur këtë si poshtërsi për ty. Dije se këso vesvese janë mashtrim i shejtanit. Gjithashtu, dije se, fjala e ëmbël, qoftë edhe jo me zemër, thyen agresionin mes palëve dhe lidh zemrat e tyre, e në këtë mënyrë zemra jote shpëton nga haseti.

Këto janë ilaçet e hasetit. Sado që janë të dobishme, janë edhe shumë të hidhura. Por dobia është në ilaçin e hidhur. Të gjitha sëmundjet shërohen me ilaçe të hidhura. Ai që nuk mund të durojë hidhësinë e ilaçit, nuk mund të arrijë kënaqësinë e shërimit. Mirëpo, shija e hidhët e këtij ilaçi lehtësohet duke ditur kuptimet që shpjeguem, si modestia dhe lëvdimi i armikut, që përdoret në shërimin e hasetit.

Edhe pajtimi me kaderin dhe ta duash atë që Allahu e do, lehtëson. Të mendosh se diçka mund të ndodhë kundër dëshirës dhe vullnetit të Allahut, është injorancë. Ai që mendon kështu dëshiron të pamundurën. Sepse çdo gjë ndodh sipas dëshirës (vullnetit) të Allahut Teala. Nëse njeriu nuk arrin atë që dëshiron, kjo është poshtërim për të. Shpëtimi nga ky poshtërim mund të arrihet vetëm me dy: ose do të ndodhë ajo që dëshironi, ose do ta dëshironi atë që do të ndodhë. E para nuk është në fuqinë tënde, prandaj nuk ka nevojë të mundohesh e të lodhesh. Në të dytën përfshihet edhe përpjekja jote dhe është e mundur të arrihet edhe me *rijazet*. Prandaj, njeriu i mençur i drejtohet këtij ilaçi të dytë, që është ilaçi i përgjithshëm.

Për shërimin e plotë të sëmundjes së hasetit, është e nevojshme të hetohen sebetet e saj, si arroganca, vetëvlerësimi, lakmia e të ngjashme. Inshallah esencën e kësaj sëmundje do ta shpjegojmë në një kapitull të veçantë. Për të eliminuar plotësisht sëmundjen, është e nevojshme të gjendet mikrobi i tij, dhe të shkatërrohet.

Sëmundja duhet shëruar në rrënjë, e nëse nuk shërohet në rrënjë, mënyrat që kemi paraqitur më sipër janë ilaçe qetësuese, e qetësojnë sëmundjen për një kohë, por ajo prapë shfaqet. Gjithashtu, është e vështirë të qetësohet sëmundja kur mikrobi është i pranishëm. Pa dyshim, një person që ka dashuri për pozitën, e ka zili tjetrin i cili gjithashtu e dëshiron atë pozitë, dhe mërzhitet nëse tjetri e fiton atë pozitë. Ilaçi i vetëm i këtij personi është që ai të përpiqet të fshehë mërzhinë e tij. Përndryshe, nëse nuk është shëruar nga rrënja, sëmundja nuk shpërfaqet jashtë. Udhëzimi është vetëm nga Allahu.

Kapitulli i shtatëmbëdhjetë

SASIA E HASETIT QË DUHET NXJERRË NGA ZEMRA

Dije se, zullumi është natyrshëm i papëlqyeshëm. Dhe ashtu siç është e gati e pamundur që njeriu të mos zemërohet me këdo që i bën zullum, njëjtë është e gati e pamundur që njeriut t'i pëlqejë që dikush tjetër të jetë në bollëk e begati. Gjendja e mirë dhe e keqe e një personi në sytë e armikut nuk mund të jetë e njëjtë. Sigurisht që bën dallim mes tyre. Shejtani vazhdimisht i nxit njerëzit të kenë zili.

Njeriu hidhërohet kur i vjen ndonjë e mirë kundërshtarit të tij, e nëse e gjen ndonjë e keqe, gëzohet. Por fuqia e vërtetë e smirës është në vetë personin, shejtani është ndihmës. Shejtani mundohet ta shpërfaqë këtë sëmundje me fjalë dhe veprim, e kjo shihet në veprimin tënd vullnetar. Edhe nëse nuk e shfaq smirën tënde jashtë, por për shkak që nga zemra e dëshiron shkatërrimin e nimetit që posedon kundërshtari yt, ti je gjynahqar. Sepse zilia është punë e zemrës, jo gjymtyrëve. Ndërsa Allahu Teala thotë:

“Edhe atyre që përgatitën vendin (Medinen) dhe besimin para tyre, i duan ata që u shpërngulën tek këta, dhe nuk ndiejnë në gjokset e tyre ndonjë nevojë (për zili a tjetër) nga ajo që iu jepej atyre (muhaxhirëve)”. 59-Hashr: 9

“Ata dëshirojnë që edhe ju të mos besoni, ashtu siç nuk besojnë vet, dhe të bëheni të njëjtë me ata”.

4-Nisa: 89

Nëse ju vjen ndonjë e mirë, ata i brengos e, nëse ju gjen ndonjë e keqe, ata gëzohen”. 3-Ali Imran: 120

Pjesë e hasetit si veprim quhen përgojimi dhe gënjeshtria. Këto nuk janë vetë haseti, por janë gjëra që lindin nga haseti. Megjithëkëtë, nuk ka nevojë të marrësh hallallëk nga personi të cilin e ke zili, për shkak të hasetit në zemër. Sepse ndaj tij nuk është kryer asnjë veprim. Është gjynah mes teje dhe Allahut, dhe për këtë duhet bërë teube. Kërkimi i hallallëkut është *farz* vetëm kur veprohet me gjymtyrë.

Kur i mbron gjymtyrët tua nga ndikimi i zilisë, kur nuk dëshiron nga zemra shkatërrimin e nimetit të dikujt, kur i zemërohesh vetes për shkak të kësaj gjendje të keqe e cila është bërë pothuajse natyra jote, dhe vepron me mendje të shëndoshë e sillesh ndershëm, ti ke përmbushë obligimin dhe detyrën tënde. Në shumicën e rasteve, më shumë se kjo është jashtë vullnetit dhe mundësisë tënde.

Sa i përket ndryshimit të natyrës, që të jenë në të njëjtën shkallë ata që bëjnë mirë dhe ata që bëjnë keq, të mos i dëshirohet asnjërit keq, dhe t'i dëshirohet e mira të gjithëve - kjo është diçka që natyra e atyre që e ndjekin kënaqësitë e kësaj bote nuk pranon. Por, ata që janë zhytur në oqeanin e dashurisë së Allahut, që janë shkëputur nga dynjallëku, ata nuk merren me individë një nga një, por i shikojnë të gjithë me sytë e mëshirës e dhembshurisë. Ata i shohin të gjithë si robë të Allahut. Ata e dinë se veprimet e tyre janë me *kader* - caktimin e Allahut. Ata e dinë se të gjithë janë nën urdhrin e Allahut, prandaj i shohin të gjithë njerëzit në të njëjtën shkallë.

Kjo gjendje vjen-e-shkon si rrufe, nuk vazhdon. Pastaj zemra kthehet në natyrën e saj dhe shejtani, i cili është armiku i saj, e fut në grindje. Kur personit nuk i pëlqen kjo gjendje dhe i thotë zemrës: "*Largohu nga kjo*", dhe nëse nuk vepron sipas kësaj gjendje, ai do të ketë kryer detyrën e tij.

Disa dijetarë janë pajtuar se personi nuk do të jetë përgjegjës për hasetin, nuk do të jetë gjynahqar, nëse nuk e shfaq atë haset edhe me gjymtyrë.

Ndërsa kur Hasan Basriun e pyeten për hasetin, ai tha: *“Nuk do të je përgjegjës për të nëse nuk e shfaqë”*.

Këtë mendim e përforcon ky hadith *mevkuf* dhe *merfu*, ku thuhet:

“Ka tri cilësi që, asnjë besimtar nuk shpëton prej tyre. Por, për besimtarin ka rrugëdalje, e rrugëdalje e nga haseti është të mos bëjë keq.”

Më e drejtë është që ky hadith të interpretohet me atë që thamë më lart. Pra, të pranohet se dëshira që të shkatërrohet nimeti i armikut, është keq, si në aspektin fetar ashtu edhe në aspektin e arsyes së thjeshtë. Sepse të gjitha hadithet që qortojnë hasetin tregojnë qartë se hasetçiu është gjynahqar. Edhe dihet se haseti është punë e zemrës, jo e gjymtyrëve. Prandaj, kushdo që i dëshiron të keqen një myslimani, është hasetçi. Edhe pse mund të bëhet fjalë për *ixhtihad* për hasetin e zemrës kur nuk ka veprim se a është gjynah apo jo, kuptimet e ajeteve dhe haditheve që kemi shpjeguar tregojnë se hasetçiu është gjynahqar. Sepse personi që ia dëshiron të keqen nga zemra një myslimanit, është shumë larg nga mundësia që ai të falet.

Nga të gjitha këto që shpjeguam kuptohet se ti me armiqtë je në tri gjendje:

1. Nga natyra ti ia dëshiron të keqen armiqve, por edhe nuk je i lumtur nga kjo gjendje; në mendjen tënde e sheh si të shëmtuar, e qorton veten dhe nuk dëshiron t'i afroresh kësaj dëshire. Madje, ti bën çmos për ta shëruar këtë sëmundje. Për shkak që vetëm kaq është në vullnetin e njeriut, kjo gjendje falet.

2. Dëshiron të dëmtohet armiku, kur dëmtohet gëzohesh, dhe këtë gëzim e shfaq me fjalë dhe gjymtyrë. Kjo gjendje është padyshim e rrezikshme.

3. E treta është mes gjendjes së parë dhe të dytë, dhe është haseti i zemrës. Dëshiron nga zemra që armiku të dëmtohet dhe nuk e urren veten për shkak të kësaj. Por, nuk e shfaq me fjalë e veprim. Kjo gjendje e tretë është e diskutueshme, e më e drejta është të jesh i vëmendshëm për masën që dëshiron që tjetri të dëmtohet. Allahu e di më së miri!

Falënderojmë Allahun, Rabbin e botëve! Ai është mbrojtës dhe mbështetës i mrekullueshëm! Ai është i Gjithëdijshmi.

PËRMBAJTJA

PARATHËNIE.....	3
E KEQJA E ZEMËRIMIT.....	6
HAKIKATI I ZEMËRIMIT.....	16
MUNDËSIA E ZHDUKJES SË ZEMËRIMIT PËRMES	
VETËKONTROLLIT - RIJAZET	26
SEBEPET QË PËRGATITIN ZEMËRIMIN	37
SHËRIMI I ZEMËRIMIT	41
FAZILETI I MPOSHTJES SË ZEMËRIMIT	50
FAZILETI I BUTËSISË.....	54
VETËMBROJTJA KUNDËR PADREJTËSISË	68
PASOJAT E URREJTJES SI EDHE FAZILETI I FALJES DHE	
BUTËSISË	75
FAZILETI I FALJES DHE MIRËBËRJES.....	78
FAZILETI I MIRËSJELLJES DHE BUTËSISË	91
E KEQJA E HASETIT, SEBEPET DHE SHËRIMI.....	99
HAKIKATI DHE GRADAT E HASETIT	109
SEBEPET E HASETIT	120
SEBEPET E LAKMISË (MUNAFESE)	122
SEBEPET PSE KA MË SHUMË HASET MES TË NGJASHMËVE, E	
MË PAK MES TË NDRYSHMËVE	130
ILAÇI PËR TË LARGUAR HASETIN NGA ZEMRA	137
SASIA E HASETIT QË DUHET NXJERRË NGA ZEMRA	151
PËRMBAJTJA.....	156

